

## הישיבה המאה-ושלוש של הכנסת השמינית

יום שלישי, כ' חשוון תשל"ה (5 נובמבר 1974)  
ירושלים, הכנסת, שעה 16.03

### א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

כן הונחו: (1) מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: העדר שיקולי תכנון לאומי בתחום הכשרת כוח-אדם במסגרת המוסדות להשכלה גבוהה. (2) דין-וחשבון כולל של תקבולים והוצאות המדינה לשנה שהסתיימה ביום 31 במארס 1974, מטעם משרד האוצר, החשב הכללי.

היו"ר י. ישעיהו:  
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבמון:  
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו על שולחן הכנסת לקריאה שניה ושלישית: חוק משפחות חיילים שניספו במערכה (תיקון מס' 10), תשל"ה-1974 — שהחזירה ועדת העבודה.

### ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר י. ישעיהו:  
הכנסת רושמת לפניה את הודעת ועדת הכנסת. תופיק זיאר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זו החלטה של קולוניאליסטים, של כובשים.  
(חבר-הכנסת פ. גרופר קורא קריאת-את-ביניים)

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
זאת החלטה שהיא חרפה לוועדת הכנסת.

(חבר-הכנסת ת. זיאר קורא קריאת-ביניים)

היו"ר י. ישעיהו:  
חבר-הכנסת זיאר, אני קורא אותך לסדר.

(חבר-הכנסת ת. זיאר קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת זיאר, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

(חבר-הכנסת ת. זיאר קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת זיאר, אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית. אוציא אותך מן האולם.

היו"ר י. ישעיהו:  
רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה. ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, ברצוני להביא לידיעת חברי הכנסת את החלטתה של ועדת הכנסת מהיום בעקבות תלונתו של חבר-הכנסת אמנון לין נגד חבר-הכנסת תופיק זיאר בקשר לשירו "המעבר הגדול" שפורסם ב"אל אתיחאד" ביום 4 באוקטובר 1974.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
מאימתי עושים דבר כזה? מאימתי עושים שערוריה כזאת? זאת הסתה.

(חבר-הכנסת ת. זיאר קורא קריאת-ביניים)

מאימתי יש תקדים כזה?

היו"ר י. ישעיהו:  
אין פה עניין של תקדימים. זו הודעה של יושב-ראש ועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):  
ועדת הכנסת קובעת כי שירו של חבר-הכנסת תופיק זיאר "המעבר הגדול" שפורסם ב"אל אתיחאד" ב-4 באוקטובר 1974 אינו מתיישב עם הצהרת האמונים של חבר כנסת.

### ג. חילופי גברי בוועדות הכנסת

בוועדת החוקה, חוק ומשפט — במקום חבר-הכנסת מיכאל חוני ייכנס חבר-הכנסת יהודה בן-מאיר; בוועדה לביקורת המדינה — במקום חבר-הכנסת מיכאל חוני ייכנס חבר-הכנסת אברהם מלמד.

היו"ר י. ישעיהו:  
הכנסת רושמת לפניה את הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

היו"ר י. ישעיהו:  
רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת):  
אדוני היושב-ראש, אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות הכנסת מטעם סיעת החזית הדתית הלאומית: בוועדת הכנסת — במקום חבר-הכנסת מיכאל חוני ייכנס חבר-הכנסת פנחס שינמן;

חוברת ג' ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחזויות בטחוליות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (ישעיהו, רבין) —

## ד. הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני\*; הגברת הקמתן של האחזויות בטחוליות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת\*\*

ה'יו"ר. ישעיהו:

חברי הכנסת, על סדר-היום שלנו הודעת הממשלה על המצב המדיני ודיון. הדיון יהיה משולב: על הודעת ראש הממשלה ועל שתי הצעות לסדר-היום שהכנסת החליטה לקיים בהן דיון. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה י. רבין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי רצוני להביע מעל במה זו הערכה עמוקה והכרת תודה למאות אלפי האזרחים של ארצות-הברית, יהודים ולא-יהודים, שהפגינו אתמול בכיכר האומות המאוחדות בניו-יורק את הזדהותם ואהדתם למדינת ישראל, בצאתם חוצץ נגד החלטת עצרת האו"ם להזמין את נציגי אירגוני הטרור להשתתף בדיוני העצרת הכללית. היתה זו הפגנה אדירה של התייצבות לימינה של מדינת ישראל ומאבקה נגד המתנכלים לקיומה. הפגנה המונית זו נתנה ביטוי עז לעמדתם התקיפה לא רק של המפגינים, אלא של מיליוני אמריקנים אשר אינם מוכנים לתת ידם להחלטה חסרת כל חוקף מוסרי של עצרת האו"ם, גם אם הצביעו בעדה נציגים של מאה וחמש מדינות, לעומת התנגדותן של ארבע מדינות — ארצות-הברית, בוליביה, הרפובליקה הדומיניקאנית וישראל. העם היהודי ומדינת ישראל מוקירים עמדה זו של המדינות, וארצות-הברית בראשן, כביטוי לידידות ולדאגת אמת לשלום באזורנו. בעת שגילויים של פחדנות ותבוסתנות מפני סחטנות הנפט הם ממאפייני הזמן אפשר לשאוב עידוד מהתעוררות ההמונים שהפגינו בניו-יורק ולראותה כסימן לבאות.

ההחלטה חסרת האחריות של עצרת האו"ם נתנה ללא ספק תנופה לוועידת רבאט ותרמה להקשחת העמדה של מדינות ערב. ייתכן שבועידת רבאט נתקבלו החלטות שאין אנו יודעים עליהן עדיין, אבל ההחלטות בנושא הפלשתינאי נתפרסמו ברבים והן ברורות וחד משמעיות. ואלו ההחלטות כלשונו:

(א) הדגשת זכות השיבה של העם הפלשתינאי למולדתו וזכותו להגדרה עצמית.

(ב) הדגשת זכות העם הפלשתינאי להקים שלטון לאומי עצמאי בהנהגת אש"פ כנציג לגיטימי יחיד של העם הפלשתינאי על כל אדמה פלשתינאית שתשוח ר. מדינות ערב יסייעו לשלטון זה, כאשר יקום, בכל התחומים והמישורים.

(ג) תמיכה באש"פ למילוי תפקידיו במישור הלאומי והבינ-לאומי במסגרת ההתחייבות הערבית.

(ד) קריאה לממלכה הירדנית ההאשמית, לסוריה, למצרים ולאש"פ להתוות נוסחה לאירגון היחסים ביניהם לאור החלטות אלה ולצורך ביצוען.

(ה) כל מדינות ערב תחייבו לשמור על אחדות

לאומית פלשתינאית ואי-התערבות בענייני פנים של הפעולה הפלשתינאית.

משמעותן של ההחלטות הראשונות היא ברורה. ועידת רבאט החליטה להטיל על אירגוני המרצחים הקמת מדינה פלשתינאית. ומדינות ערב נתנו לאירגונים אלה יד חפשית לקבוע את דרך פעולתם. המדינות הערביות עצמן תימנענה, כדברי ההחלטה, מלהתערב בענייני הפנים של הפעולה הזאת.

אין אנו יודעים אל נכון את פשר ההחלטה הרביעית שבה מדובר על "התווית נוסחה" לאירגון היחסים בין ירדן, סוריה, מצרים ואש"פ. אין זה מן הנמנע כי הכוונה היא גם להידוק היחסים הצבאיים בין מדינות אלה.

משמעות ההחלטות הללו חמורה ביותר. מטרת אירגוני הטרור ידועה וברורה. האמנה הפלשתינאית מדינת בלשון בוטה וגלויה על חיסולה של מדינת ישראל בדרך המאבק המזויין. ומדינות ערב התחייבו ברבאט לתמוך במאבק זה. כל נסיון להגשים אותו יהיה מלווה לכל הפחות בנסיגות לבצע פעולות טרור בהיקף מוגבר, בתמיכת מדינות ערב.

סיכומי ועידת רבאט אינם אלא המשך להחלטות ועידת חארטום. רק בהמשך ללאווים של חארטום זכה אירגון-הגג של המחבלים למעמד שניתן לו מטעם הנציגים ומהמלכים ברבאט. בחלל הוועידה הזאת לא נשמע כל ביטוי שהוא לנכונות לשלום. כחטי-השני נשמעו בה ביטויי השאיפה להריסת מדינה חברה באו"ם. התוכן של התכנסות זו אין בו ולא כלום עם התקדמות חברתית וקדימה אנושית בעמי ערב וביחסי העמים באזור ובעולם.

אין כל סימן לסתייה ממטרתם וממדיניותן של אירגוני המחבלים ואל ניתפס לשום אשליה בעניין זה. אירגוני המחבלים לא זכו להצלחות בשטחים המוחזקים, אך ההצלחות שנחלו בעצרת האו"ם וברבאט מעודדות אותן להאמין כי היעדים שהם קבעו לעצמם באמנה הפלשתינאית הם עתה בהישג-יד.

חברי הכנסת, מדיניות חארטום ורבאט לא תקום. בכוחנו למנוע את מיומשה. עמדת ממשלת ישראל מול החלטות אלה של ועידת רבאט היא חד-משמעית:

(א) ממשלת ישראל דוחה מכל וכל את סיכומי ועידת רבאט המכוונים לשבש את ההתקדמות לשלום, לעודד את גורמי הטרור ולסכן כל צעד המוליך לדו-הקיום בשלום עם ישראל.

(ב) בהתאם להחלטות הכנסת לא תישא ממשלת ישראל ולא תיתן על אירגוני הטרור אשר מדיניותם המוצהרת היא חתירה להריסתה של ישראל ושיטתם היא האלימות הטרוריסטית.

(ג) אנו מזהירים את מנהיגי ערב שלא יטעו לחישוב כי איום ואף שימוש בפועל בנושק האלימות או בכוח צבאי יביא לפתרון מדיני. זו אשליה מסוכנת.

\* "דברי הכנסת", מושב ראשון, חוב' ל"ב, עמ' 2971.  
\*\* "דברי הכנסת", מושב ראשון, חוב' כ"ה, עמ' 2342.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות — על אדמת המולדת (דיון) (רבין, וילנר, ישעיהו) —

קצב בניין הכוחות וההחזרה לכשירות שאיפיינה את מערכת הבטחון בחודשים האחרונים הם בעיצומם. גברה ההתנדבות לצבא הקבע ולא מעטים נטשו עבודה נוחה ומשתלמת יותר ונרתמו לעשייה הצבאית מתוך תחושה של אחריות לאומית.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
האם יש לממשלה גם תכנית שלום או רק תכנית למלחמה, מלחמה ומלחמה?

היו"ר י. ישעיהו:  
חברי-הכנסת וילנר, אתה רשום לרשות הדיבור, תדבר כאשר יגיע תורך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
האם יש לך גם מה להציע למען שלום? האם אתם בכלל חושבים על שלום או רק על מלחמה?

ראשי-הממשלה י. רבין:  
חברי הכנסת, אמרתי קודם כי איתנותה של ישראל, כוחו של צה"ל ומדיניות אמיצה ושקולה — בהם הע"רובה לשלומנו. מדיניות נכונה היא תנאי חשוב להת"עצמותנו ולהבטחת עתידנו.

על אף העוינות מסביב לא נטשנו את הכרתנו הצ"לולה כי השלום הוא הצורך העליון של כל עמי האזור. ממשלת ישראל משוכנעת כי המאמץ המרכזי של מדי"ניותה חייב להיות השגת השלום עם כל אחת מהמדינות השכנות באזור. זאת היתה מדיניותה של ישראל מאז גברה על הפלישה של צבאות ערב שביקשו למנוע את הקמתה. כוונתי לשלום תוהי אשר יביא קץ לסיכסוך ויפ"תח עידן חדש ביחסי העמים באזור. המאמץ הוא להשיג שלום שיש עמו גבולות בניהגנה לישראל ותנאים המבטיחים לה ולכל אחת ממדינות האזור התפתחות בלתי-מופרעת אל קידמה חברתית, ללא אימי מלחמות הורג; תנאים המאפשרים לכל עמי האזור גילוי הור"טנציאל היצרני והתרבותי שאיננו בא לידי ביטוי מח"מת המלחמות. למטרה זו ערוכה ומכוונת מדיניותנו. למען השגת ההתקדמות אל היעד הזה הננו מוכנים להעז ואף להסתכן מדעת. מכאן נכוונותנו להסכים לפשרה טריטוריאלית במסגרת של הסכמי שלום והבטחת גבולות בניהגנה. אנחנו גורסים כי השלום דרוש ואפשרי לבני הדור הזה. אין אנו מסתפקים בדחיית החלטות רבאט ויש עמנו הצעות חיוביות כיצד להתקדם אל השלום. כנסת נכבדה, לפי הערכתנו ניתן להתקדם לשלום בשתי דרכים:

(א) על-ידי השגת שלום מלא אשר יבטיח לישראל גבולות בטוחים, קרי: בניהגנה ומוכרים. כא"מור, חוזה שלום אשר מבטיח גבולות בניהגנה לישראל יכול להתבסס על פשרה טריטוריאלית. לא ייתכן הסכם שלום בכל תנאי ובכל מחיר, שהרי לא נסכים לחזור לג"בולות ה"4 ביוני 1967.

(ב) אף שמדינות ערב עדיין אינן מוכנות לעשות שלום עמנו, רואים אנו בכל זאת דרך פתוחה להתקדם בכיוון אל השלום. התקדמות זו יכולה להיעשות בש"לבים. הכנסת רשמה לפנייה לא אחת את הודעותיה של הממשלה בדבר נכוונתה לנסות דרך זו המבוססת על הסדרי-ביניים.

מטרת האמנה הפלשתינאית לא תושג, לא בפעולות טרור, לא במלחמה מוגבלת ולא במלחמה כוללת. ההחלטה המאוחדת של הכנסת מיום 28 באוקטובר בתגובה להחלטת עצרת האו"ם להזמין את נציגי איר"גוני המחבלים לדיוני העצרת היא ביטוי לתודעה המאוחדת של העם.

החלטות ועידת רבאט אינן מצדיקות קבלת החלטות אחרות אלא מוסיפות תוקף להחלטתנו. לכל מי שממ"ליץ על משא"ומתן עם אירגוני הטרור עלי להגיד כי לא קיים כל בסיס למשא"ומתן עם אירגוני המחבלים. לא עולה על דעתנו לשאת ולתת עם גוף השולל את קיומנו כמדינה ועושה בדרכי אלימות וטרור להריסת מדינתנו. משא"ומתן עם גוף כזה יעניק לגיטימאציה ועידוד למדיניותו ולמעשיו הנפשעים. החלטת עצרת האו"ם להזמין גוף זה לדיונים היא מעוות חמור מבחינה מוסרית ומדינית, אך היא נטולת ממשות כל עוד יש"ראל מוקיעה את הגוף הזה, את מדיניותו ומעשיו, כבלתי-מתיישבים עם עצם קיומה של מדינת ישראל. ישראל לא תעניק הכרה למתנכלים לקיומה.

רבאט אינה חידוש מפתיע, וסיכומיה לא יקבעו את מדיניותנו. נעקוב בקפידה אחר המהלכים של מדי"נות ערב לאחר הוועידה, ובעיקר, נבחן את מהלכיהן של אותן המדינות אשר עמדנו לפתוח עמהן במשא"ומתן על שלבי ההתקדמות אל השלום. ראש לכל, נבחן אם מצרים אכן מוכנה לכך, או שמא קיבלה על עצמה איסור לעשות הסכם נפרד עם ישראל. נבחן את מהלכיה של ירדן — אם אכן תיכנע לעראפאת.

חברי הכנסת, מול התפתחות זו אנו מאמינים כי כוחה ואיתנותה של מדינת ישראל וצה"ל חזק הנכון לכל מבחן הם הערובה לשלומנו. ככל שנהיה חזקים וככל שנפעל במדיניות אמיצה ונכונה, יגבר הסיכוי ששכנינו יהיו נכונים לחפש דרכים להסדר עמנו.

אני יכול למסור היום לכנסת על התקדמות מש"ביעת רצון בביצוע תכניות ההתעצמות והעבודה של צה"ל:

צה"ל התעצם והגדיל מספר עוצבותיו בסדר וב"מילואים. נבדקו ושופרו דרכי הגיוס.

נעשים מאמצים למצות את מירב כוח-האדם העומד לרשותנו, לרבות בדיקות חדשות של אלה שלא שירתו עד כה.

נעשה מאמץ רב להגדיל את מספר אנשי הקבע. הופקו לקחי מלחמת יום הכיפורים ונערכים אימונים אינטנסיביים ליישום לקחים אלה. מתבצעת עבודת ביצורים רבה ונעשית עבודת שיקום ענקית להעמדת הכלים שברשותנו בכוננות וכשירות מירבית. נעשו מאמצים רכש גדולים שלא פה המקום לפרטם.

יכול אני לאמר בבטחון לכנסת כי למרות ההת"עצמות הגדולה של שכנינו, הרי אנו מצליחים במאמ"צינו להשיג התעצמות המבטיחה לצה"ל את מילוי כל תפקידיו. זאת ועוד: אנו משקיעים כל מאמץ לתת בידי צה"ל את הטובים בכלים כדי להעלות את כושר הלחימה שלו וכדי לשמור על יתרונו האיכותי. שמירה על פרופורציה כמותית ויתרון איכותי אינם עניין למאמץ חד-פעמי ונהיה חייבים להשקיע מאמצים ומשאבים יק"רים גם בעתיד.

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנהלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (רבינ, מודעי, בגין, לנדאו, ג. כהן) —

עם ירדן אם יכלול ויתור טריטוריאלי על חלקי יהודה ושומרון בטרם נשאל את העם בבחירות חדשות — אם אחת מסיעות הקואליציה תדרוש זאת. הבטחה זו קיימת ועומדת בתקפה.

ממשלת ישראל לא קיבלה כל החלטה בנושא הסדר-ביניים עם ירדן.

מנחם בגין (הליכוד):  
עם מי?

ראשי-הממשלה י. רבין:  
עם ירדן.

חיים לנדאו (הליכוד):  
עם מי בירדן?

ראשי-הממשלה י. רבין:  
תהיה לכם הזדמנות להשיב.

נמשך, כמו עד עתה, לשאת באחריות להבטחת חייה התקינים של האוכלוסיה ביהודה ובשומרון וברצועת עזה. נעשה לקידום רווחתם של תושבי אזורים אלה. נוסף לקיים את מדיניות הגשרים הפתוחים. לא נניח לשליחים של אירגוני הטרור והחבלה לקנות לעצמם אחיזה בקרב תושבי השטחים. אנו ממשיכים לראות בירדן את השותף השכן הטבעי למשאומתן על שלום בגבולנו המזרחי.

באשר לסוריה: כאמור, ישראל רוצה בשלום עם כל אחת מסכנותיה. לנו אין כל עניין להשקות או לדחות את הליכי ההידברות. לפי הכרתנו, משאומתן לשלום, ללא תנאים מוקדמים, יכול להביא תמורה במצב היחסים עם סוריה ולקדם סיכויי השלום בינינו.

חברי הכנסת, ב-31 ביולי קיימה הכנסת דיון בעקבות מעשה סבסטיה. בהודעתי דאז התייחסתי למשמעות השלילית של מעשה זה שהיה בו נסיון לערער את הסמכות הממלכתית ולפגוע בעיקרי הממשל בישראל הכפוף לכנסת. יוזמי המעשה בסבסטיה חזרו על נסיונם בשבוע שלאחר חג הסוכות, הפעם בהיקף ובממדים גדולים יותר. נסיונות אלו הסתיימו כפי שהסתיימו מעשה סבסטיה. מאז ט' באב לא קרה דבר שיש בו כדי לשנות את נחישות דעתה של הממשלה בנושא זה. הממשלה תנהל את מדיניותה כפי שהוצגה ואושרה עליידי העם והכנסת.

גאולה כהן (הליכוד):  
אתה מתנצל עכשיו על פליטת-הפה שלך?

יצחק מודעי (הליכוד):  
מה בעניין המפד"ל?

גאולה כהן (הליכוד):  
האם זה נאום שהוכן לפני ועידת רבאט או אחרי ועידת רבאט?

ראשי-הממשלה י. רבין:  
אני חוזר וקובע שעמדת הממשלה שרירה וקיימת: היאחזויות והתנהלויות בטחוניות מוקמות ותוקמנה אך ורק על-פי החלטותיה של הממשלה. כל החפצים להת-

חברי הכנסת, עוד מאז יוני 1971 גילתה ישראל את נכונותה לעשות הסדר-ביניים, ככל שהיה בהם להביא טיח התקדמות בדרך אל השלום. דבר זה נכלל גם במצע הבחירות של המערך לכנסת השמינית ובקווי-היסוד של הממשלה הנוכחית.

הסדר-ביניים שאנו מוכנים להם אינם זהים עם הסכמי הפרדת הכוחות שנעשו בעקבות הפסקת-האש במלחמת יום הכיפורים, אלא הסדרים מדיניים במהותם כתוצאה ממגעים מדיניים; כוונתי להסדרים שאינם מוגבלים רק לקיום כללי הפסקת-האש ולא בלבד לסעיפים צבאיים אלמנטאריים הכלולים בה, אלא מהווים שלב של התקדמות מודעת אל השלום, התקדמות המייצגת מצב מתמשך של אי-לוחמה. ביטוי לכך חייב להיות באווירה המדינית ובזירה הכלכלית. הכוונה היא להסכם לא לפרקי זמן קצרים אלא לטווחי זמן שאינם פוקעים מדי חודשים אחדים; הסכמים אלה צריכים לשחרר את האזור מהמתחים של סכנת התחדשות המלחמה מבלי שיהיו תלוים בכינוסה ובדיוניה של מועצת הבטחון מדי חצי שנה. כוונתי להסכמים אשר הגם שאינם הסכמי שלום תהיה בהם התחייבות הדדית. הם חייבים לכלול אלמנטים של התקדמות לשלום אשר הצדדים חותמים להגיע אליו. מכל מקום, הסדר-ביניים אלה אינם יכולים להיות בעלי יתרונות הי-צדדיים. הסכמים אלה אינם יכולים להיות ישימים לגבי כל אחת מהחזיתות.

בשלב זה אפשר לגרום נזק על-ידי פירוטים פומביים של עניינים אשר עלינו לדון בהם במהלכו של המשאומתן; דיונים מפורטים יתקיימו בעתם בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

חברי הכנסת, עלי להדגיש: עומדת בתקפה הסכמתנו להסדר-ביניים עם מצרים. הסדר-ביניים זה, אשר אינו יכול להיות מהדרה נוספת של הסכם הפרדת הכוחות, אסור שישמט מידי צה"ל את התנאים הנזכרים לעמידתו בסיני כל עוד לא הושג השלום. כאמור, לא זו העת לפרט את מרכיבי ההסכם ולא להגדיר הגדרות משפטיות מדויקות. אם נגיע להסכם על התוכן, לא נתקשה במציאת ההגדרות המשפטיות המתאימות. באשר לירדן: ממשלת ישראל משוכנעת כי במשאומתן השלום עם ירדן יכול וצריך לבוא על פתרונו גם הנושא הפלשתינאי.

ב-21 ביולי 1974 קיבלה הממשלה החלטה: "הממשלה תעשה למען הסכם שלום עם ירדן. השלום יושג תת על קיום שתי מדינות עצמאיות בלבד — ישראל ובירתה ירושלים המאוחדות ומדינה ערבית ירדנית פלשתינאית, ממזרח לישראל, בגבולות שייקבעו במשאומתן בין ישראל לירדן.

יצחק מודעי (הליכוד):  
האם זהו חזון אחרית הימים?

ראשי-הממשלה י. רבין:  
במדינה זו תבוא לכלל ביטוי הזהות העצמית של הירדנים הפלשתינאים, תוך שלום ושכנות טובה עם ישראל."

יותר מפעם אחת בהרתי בכנסת כי ממשלת יש-ראל תנהל משאומתן עם ירדן ותקבל החלטות בכל שלב משלבי המשאומתן. אך לא ייעשה הסכם שלום

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (רבין, ידיד, ג. כהן ישעיהו, רימלט) —

ממשלת ישראל והעם בישראל עומדים לפני אתגר מלהיב ויקר-ערך שהוא גם עומס קשה. הממשלה תגביר מעשיה לפתרון בעיות הקליטה. אולם במאמצייה של הממשלה לא יהיה די. העם כולו יעמוד לפני מבחן גדול. כל בית-ישראל יכול וצריך לתרום להצלחתה של הקליטה. כל איש ואשה בישראל חייבים ויכולים לעשות רבות למען קליטת העולים, בלב חם, בעזרה נדיבה. כל עובד מדינה, כל עובד ציבור נדרש לעשות רבות לפניו משורת החובה הפורמאלית. אין להסתפק בפעולות של מנגנונים. אני פונה גם לעולים שהם כבר אורחי ישראל, כונים את המדינה ומעצבים את דמותה. כל אחד מהם נדרש לתת יד מלאכה, הבה נעמוד במשימה גורלית זו ונהיה ראויים לסיכוי הגדול שנפתח לפנינו. ולאחינו בברית-המועצות נאמר: אנו מצפים לכם. כשיפתח השער אל תתמהמהו, אין להחמיץ שעות כושר. הבית מחכה לכם. הבה נקווה כי הסכט זה אכן יקוים על-ידי ברית-המועצות כרוחו, כראוי לערכו ההומאני, בלא לאכזב את תקוותם של היהודים המצפים לעלות ואת שוחרי זכויות האדם בעולם.

גילוי יקר ורבי-ערך הוא דבר עמידתם האיננה של ישובי הצפון. אם הצלחנו לסכל מספר רב של פעולות חבלה וטרור היה זה במידה רבה גם בזכותם ועיר-נות ומאמצייהם.

ראויה לציון היא תופעת ההתנדבות רחבת-הממדים למשמר האזרחי. משטרת ישראל קיבלה על עצמה מעמסה זו של אירגון המשמר האזרחי, בנוסף על תפקידיה הרגילים. למרות התקופה הקצרה שהמשמר קיים ולמרות המאמץ המיוחד הדרוש לאירגון גוף רחב-ממדים כזה — נמצאים כבר 35,000—40,000 איש בשורותיו. ההתנדבות מקיפה היום כמעט את כל ישובי הארץ. ההתארגנות קיבלה תנופה ותוצאותיה כבר ניכרים בשטח. עלינו לעודד כל גילויי ההתנדבות הללו, אשר אין ערוך לחשיבותם הממשית והחינוכית. בגילויי התנדבות אלה יש עדות לרוח העם ולנכונותו לשאת במאמץ.

## 1. דיון

קשה להגיד כי בנאומו של ראש הממשלה היו התשובות שהציבור ציפה להן. היו שני חלקים בנאומו: מו: בחלק הראשון ניתח ראש הממשלה בצורה אינטיגנטית, כדרכו, את המצב, את השינויים שחלו; כאשר עבר לחלק האופרטיבי, ליסודות המעשיים המנחים את המדיניות — עולם כמנהגו נוהג: שום שיישום, שום רבאט, לא קרה שום דבר בעולם הערבי; ועוד הגדיל לעשות בנאומו שהשמיע במפלגתו אמש, הוא חזר שם על הדברים שאולי ראה אותם כנכונים לפני שבועות, דברים שהיו, לדעתי, רלבנטיים ותקפים אז, אבל היום אינם לא רלבנטיים ולא תקפים: משא ומתן עם המלך חוסיין והסדר-ביניים. אני חושש שבממשלה נוצרה קונצפציה חדשה, ואם העובדות מכחישות ומזימות את הקונצפציה — אוי לעובדות.

נראה את העתונים. מה אמר ראש הממשלה את-מול? — אין החלטת רבאט המלה האחרונה אף לא לגבי ירדן. מה אומר חוסיין? — הגדה המערבית כבר איננה ירדן. מה אומר ראש הממשלה על הסדר-

יישב יוכלו להציע את עצמם לגופים שהוסמכו לכך ויהנו מעזרה על-פי עדיפויות שהממשלה תחליט עליהן מוזמן לזמן. אני פונה פעם נוספת לאלה הכמהים להתנחות, לבוא ולהתנדב למלא שורות מתנחלינו בבקעת הירדן, בפיתחת-ירפיח וברמת-הגולן.

מנחם ידיד (הליכוד):

ובשומרון?

(קריאה מספסלי סיעת הליכוד:

השומרון שמור לעראפאת).

גאולה כהן (הליכוד):

אתה מתנצל היום על מה שאמרת לעתון גרמני.

ראשי-הממשלה י. רבין:

חברי הכנסת, בצד הקשיים העומדים לפנינו הבה נציין גם התפתחויות חיוביות וגילויים מעודדים. מעורב מאוד הוא ההסכם שהושג בנושא העלייה מברית-המועצות. על דעת הכנסת כולה יכול אני לברך על בשורת התקווה להתגברות עלייתם של יהודים מברית-המועצות לישראל. תקווה זו גברה בזכות הפעילות המבורכת של נשיא ארצות-הברית פורד, מזכיר המדינה קיסינג'ר, ואישים בשני הבתים של הקונגרס, ובמיוחד הסנאטור ג'קסון ועמיתיו ריבינקוף, יעבץ והמורשים ואניק ומילס. אישים אלה התייצבו לימין זכותם ומ'אבקם של היהודים הרוצים לעלות. התייצבות זו היא תופעה בעלת ערך אנושי ומוסרי אשר העם היהודי מתייחס אליה בהוקרה עמוקה. ההסכמה, אשר אם אכן תושג בין ארצות-הברית וברית-המועצות, תירשם כמ'אורע רבי-ערך בדברי ימי עמנו ובתולדותיה של הדמו'קראטיה האמריקנית. ההסכם שהושג יש בו בשורה לא רק לעם היהודי אלא לכל שוחרי טוב בעולם. ראוי להעלות על נס את התופעה שבחירי העם האמריקאי ידעו להיאבק באומץ למען עקרונות אנושיים-מוסריים. התייצבות אמיצה זו למען זכותם של היהודים ראויה לתודה מאת העם והכנסת בישראל.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. כפי שהודעתי קודם, הדיון יתנהל במשולב על הודעת ראש הממשלה ועל שני הנושאים שהוצעו לסדר-היום והכנסת תחליט לקיים בהם דיון. ועדת הכנסת קבעה לדיון משולב זה שלוש שעות. רשות ההיבחר לחברי-הכנסת אלימלך ריימלט, ואחריו לחברי-הכנסת מאיר תלמי.

אלימלך ריימלט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך השבועות האחרונים עלתה כמעט יום יום לפני כל אדם בישראל השאלה המדאגה: לאן מובילה ממשלת מר רבין את המדינה ואת העם בענייני פנים ובענייני חוץ? לאחר ההתרחשויות האחרונות — החלטת העצרת והחלטות רבאט — אין שום איש רשאי לוותר על תשובה ברורה, בהירה, חד-משמעית ואמיצה. כי היום השאלה נוקבת הרבה יותר: לא רק לאן מובילה הממשלה את העם, אלא גם אם לה עצמה ברורה הדרך שהיא רוצה להנהיג בה את העם ואת המדינה.

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (רימלט, פעיל) —

לום — כי הערבים אינם רוצים בשלום — כיצד אפשר להתקדם בשלבים ללא כיוון ברור? התקדמות פתוחה לכל הכיוונים — זוהי מדיניות מפורקת, לדעתי, או הרפתקה מדינית. אתה יכול להתקדם אם אתה יודע שהצד השני מסכים אתך ל"א" מתקדמים, מה שאויבנו דורשים מאתנו אינו אלא התקדמות להחלשת ישראל ולא לשלום. כי מי שקיבל את ההחלטות שנתקבלו ברבאט איננו רוצים בשלום. הוא איננו יודע שישראל לא תוכל לקבל זאת? — הוא יודע, הוא מודע לכך, אבל הוא הפגין שאיננו רוצה בשלום אלא בהכרעת ישראל.

האם לא הגיע הזמן שנסיק את המסקנות וניערך לקראת המבחנים הקשים? אני אומר זאת מתוך צער, מתוך דאבון לב. יכול להיות שייווצר מצב טראגי שאיש איננו רוצה בו, אבל זוהי המציאות. אפשר לגבש מדיניות חדשה לאיטה, אבל אסור להופיע לפני הכנסת והעם במדיניות הישנה, המיושנת, כאילו לא קרה דבר: חוסין, הסדריי-ביניים, מעין עקרונות נצי חיים של מדיניות הממשלה.

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה להעיר כמה הערות על אחת הקביעות שלך וגם על הוויכוח שלך עם הליכוד ביחס למפעל ההתחמה על העצומה. קודם כל, העמדת באחת הנאומים את יסודות מדיניותך על שני דברים: חיפוש דרך בלתי-פוסקים ובלתי-נלאים להגיע לשלום, ועוצמתו של צה"ל. יפה. אולם האם הממשלות הקודמות לא חיפשו דרכים ושבילים להגיע לשלום? הן לא מצאו אותם. האם לא דאגו לעוצמתו של צה"ל? — דאגו. אין זה, על כל פנים, סימן היכר או פאטנט בלעדי של ממשלה זו. הממשלות הקודמות לא מצאו את השלום על אף החיפושים, כפי שאתה, אדוני ראש הממשלה, לא קירבת אותנו לשלום על אף כל הנסיבות לווייתורים מפליגים ללא תמורה. אם נהיה כנים נקבע בצער שכיום אנו לא יותר קרובים לשלום מאשר היינו בממשלות הקודמות. אולי אנו יותר קרובים כיום לסכנות מבחון ומבית.

אבל אתה, אדוני ראש הממשלה, אמרת בדברך בפולמוס ובוויכוח אתנו שמפעל העצומה משמעו סגירת כל האופציות לשלום, תנאים מוקדמים, בעוד שממשלות ישראל אמרו תמיד: ללא תנאים מוקדמים. ואמרת דבר חמור ביותר: זהו זימון מלחמה. אני רוצה לשאול — ואם אין לנו השקפה משותפת הרי לפחות יש הגיון אנושי משותף — אדוני ראש הממשלה: הקביעה שקבעה הממשלה הקודמת, וגם ממשלתך, לא לחזור לגבולות 1967, האם לא היו אמריקאים שאמרו כי אף קביעה זו סוגרת אופציות לשלום? והעמדה שלא נותר על ירושלים מאוחרת בריבונותנו — האם איננה בעיני הערבים זימון מלחמה? והסירוב לבוא במשא-ומתן עם אש"ף, עם אירגוני המתבלים — האם לא יוגד עליו באלו"ר, ברבאט, בקהיר, שזוהי סגירת אופציה לשלום וזימון מלחמה? אני חושב שאנו צריכים להיות הרבה יותר זהירים גם בוויכוח וגם בפולמוס.

אדוני ראש הממשלה, אני יודע שהדבר מכאיב ובלתי-נוח, אולם הממשלה צריכה להיערך מחדש ולגבש מדיניות חדשה כי הנסיבות השתנו מן הקצה אל הקצה. גם המדיניות האמריקאית שאנו אימצנו והרבה אלמנטים ממנה בצורה נלהבת — ואינני בא בט

ביניים? הדרך היחידה: משא ומתן להסדר חלקי עם מצרים. הסדר חלקי, מדיני, שתהיה בו תוצאה של מי-שא-ומתן — התקדמות לקראת שלום. מה אומרים המצרים? — ייתכן הסדר-ביניים ישראל-מצרי נוסף בנוסח הסכמי ההפרדה. כלומר: הסכם לא מדיני, רק צבאי. נסיגה חד-צדדית, ללא כל תמורה.

אני צריך לשאול את עצמי ואת הממשלה: הלא כל ההצעות האלה להסדר-ביניים לא נולדו מתוך כוונה לאומי פנימי, לפי קו מדיני קונסטרוקטיבי ועצמאי, אלא שימשו בעיני הממשלה אמצעי, צעד טקטי שברגע מסויים עשוי לקדם אותנו לקראת שלום, אבל האמצעי נהפך לעקרונות כמעט תיאולוגי, כעין אמונה דתית. ועוד גרוע יותר ומשונה יותר הוא העניין בנוגע לחוסיין.

אדוני ראש הממשלה, יש כמה שאולות שאנחנו חייבים לשאול אותך מחדש: האם אתה באמת מאמין, בכנות וביושר, שמצרים מוכנה כיום להסדרים חלקיים מדיניים ולמתן תמורה, כגון הכרזה על אי-לוחמה? איך אפשר בצורה אלגאנטית להתעלם גם מן ההחלטות וגם מן ההצהרות של שליט ערב? מה אמר סאדאת על הסכם או על הצהרת אי-לוחמה? — אי לוחמה אפ-שרית רק כאשר ישראל תפנה כל שעל של אדמה ערבית, לרבות כל הגולן וירושלים, ותחזיר את זכויות הפלשתינאים. אז תהיה מצרים מוכנה לשקול הכרזה אי-לוחמה. אבל שליט מצרים הוסיף מניה וביה שאין הוא יכול להתחייב שגם הפלשתינאים, אף לאחר שיוחזרו זכויותיהם — כלומר שישבו ביהודה ושומרון — יפסיקו את הלוחמה, יפסיקו את מעשי הטרור.

אדוני ראש הממשלה, אני חושב שהגיע הזמן לעשות רביזיה מכאיבה אבל הכרחית בקווים ובכללים שהנחו את מדיניות הממשלה עד היום. אתה בונה מדיניות על יסודות שהתמוטטו. אין כיום גורם רצוי ניי בעולם שלא יראה בממלכת ירדן ברי-מינן פו-ליטי במזרח התיכון, שאיננו עוד גורם בסיססוך הי-הודי-ערבי.

מאיר פעיל (מוקד):

מה המסקנה?

אלימלך רימלט (הליכוד):

גם אתה מגן על המלך? אני מתפלא.

(קריאה: זאת לא תשובה לשאלה.)

מדוע לא שאלת את ראש הממשלה מה הן המסקנות? אני חושב שראש הממשלה היום היה צריך להגיע היום למסקנה אחת, ליעד קרוב והכרחי: להכין את העם ולהיערך לקראת כל המבחנים שאנחנו עומדים לפנינו, מבחנים שלא היו כדוגמתם מאז התחיל המפעל הציוני — בתחום הכלכלי, החברתי והמדיני, וייתכן גם בתחום הצבאי. זאת היתה צריכה להיות הקריאה של ראש הממשלה לעם, ולא לחזור ולהצימד בעקשנות לדברים ששוב אין להם כל אחיזה במציאות.

הסדרים חלקיים — פרט לכך שאיש איננו מוכן להם — היו מופרכים מעיקרם. מדוע? — אמנם אפ-שר להתקדם למטרה מסויימת בשלבים, אולם אך ורק כאשר התחנה הסופית ידועה ומוסכמת, כאשר יש הסכמה מה יהיה השלב האחרון, ומה יהיה אחרי השלב האחרון. אם אין הסכמה ביחס למטרה הסופית, לש-

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האיחודיות בטחוניות והתחליות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (רימלט) —

היום, בצדק או שלא בצדק, בפתרון בעיית ערביי ארץ-ישראל המכנים את עצמם פלשתינאים הסרת מכשול למציאת פתרון לסיכסוך הגדול בין הערבים וביניהם. אין טעם להתווכח עם בעלי דעה זו, אף-על-פי שהסיכסוך לא מצא את פתרונו גם כאשר הפלשתינאים עדיין לא היו "ישות", אלא עדיין היו "פלי-טים".

לא אנתח את תולדות הבעיה, לא את גורמיה ולא את רקעה. במדיניות צריך להתחשב בעובדה ולא לחפש בהיסטוריה את ההגיון הצרופי. ישראל לא תכיר לעולם באירגוני המבצעים. אבל ייתכן ובעתיד תיווצר נציגות — לא אש"פית, איש לא בחר בהם — של ערביי ארץ-ישראל הפלשתינאים, ערביי יהודה ושומרון ומקומות אחרים, נציגות אשר תכיר במדינה היהודית בארץ-ישראל כעובדה קיימת ובלתי-ניתנת לעירעור. ואם קיים רצון כן אצל ערבים פלשתינאים לביטוי ריבונות של לאומיותם הערבית המיוחדת ולא להיות ראשית-דבר לביטול הדרגתי של מדינת היהודים, הרי קיימת כבר מדינה שבה הפלשתינאים הם רוב מוחלט והיא יכולה להיות בשבילם — תרשו לי את הביטוי — "ציון" ערבית לערביי ארץ-ישראל. הכוונה לעבריה-הירדן. זה שטח של 90,000 ק"מ מרובעים, פי שלושה מכל ארץ-ישראל המערבית. שלושה מיליונים, לפחות, יכיר לים למצוא בה את ביתם ואת מדינתם. ב-1922 היתה חלוקה של ארץ-ישראל הגדולה בשתי גדות הירדן שנועדו לבית הלאומי של העם היהודי. היתה חלוקה לשתי מדינות והירדן באמצע. רוב העם היהודי קיבל את החלוקה, לא בהתלהבות, אבל השלים עמה. ולכן יש אפשרות שתנועה לאומית פלשתינאית תראה את עבר-הירדן כמדינתם. הם יקבעו את המשטר הפנימי בה, רפובליקאני או מלכני. השושלת ההאשמית — בניגוד לסנטימנטים המסורתיים שיש לשירי ישראל למלך ההאשמי — היא השריד האחרון של הקולוניאליזם האירופי במזרח התיכון. זו בעיה ירדנית או פלשתינאית ולא בעיה יהודית.

מדינת ישראל, כפי שאני מקווה, תוכל לסייע בידיהם להציע קונפדרציה לפיתוח וכלכלה עם המדינה מעבר לירדן שתוכל להיקרא "פלשתינה". אפשר ליצור רשות נמלים משותפת אילת-עקבה, לתת למדינה זו נמל חפשי באחד הנמלים שלנו על שפת הים התיכון. ערביי יהודה ושומרון וארץ-ישראל תהיה להם אופציה להיות אורחים על המדינה השנייה, גם אם יישבו אתנו, לבחור להיבחר לפארלאמנט ברבתי-עמון; או לקבל אזרחות ישראל, לבחור ולהיבחר לכנסת. אלו ואלו ייהנו משוויון זכויות מוחלט. המבנה החדש של מדינת ישראל כולה, מבנה מחוזי, יבטיח אוטונומיה מגוונת ורחבה לכל מחוז ומחוז ולתושביו במדינה.

תאמרו, חברי כנסת יקרים, שזוהי אוטופיה. נכון. אבל אין שום תכנית יהודית-ציונית לפתרון הבעיה שאיננה אוטופיה בעיני העוברים כיום — לא תכנית אלון, ואפילו לא תכנית מוקד האומרת נסיגה טוטאלית לתמורת שלום. אין שום תכנית כאן, חוץ מתכנית רק"ח, שלא תיראה בעיני אחרים כבלתי-מציאותית. אבל מה שהיום אוטופיה יכול להיות מחר אקטואלי.

אדוני היושב-ראש, לבסוף עוד הערה מסכמת. בימי

ענות אל הממשלה — גם המדיניות האמריקאית נחלה כשלון ברבאט, ועתה הגיע גם סוף-פסוק לכמה ציפיית של ממשלתך. אין זו חרפה ובושה, כי הדברים תלויים בכוחות אחרים שמחוץ לשליטת הממשלה. במקום להיאחז בעקשנות בדברים שאבד עליהם כל, מוטב לחשוב מחדש. ואם הממשלה לא הספיקה לעשות זאת עד היום, עליה לעשות זאת עכשיו.

קודם כל, היא צריכה לעשות דבר אחד: להכין את העם ולהיערך בעצמה מול סכנות, מול המבצעים והמסות הצפויים לנו בתחום הכלכלי, החברתי, והמדיני, ועל כל צרה שלא תבוא — גם בתחום הבטחוני-צבאי. אין להכריז "עסקים כרגיל" בממשלה, כאשר כל אדם מרגיש, וגם אתם, חברי הממשלה, מרגישים שיד נעלמה כותבת אותות אזהרה על קירות בתינו. וייתכן שאנו קרובים למצב שלא היה דוגמתו מאז החל המפעל הציוני. אני אומר בכנות שהמדינה עומדת לפני סכנות שלא ידענו דוגמתן. ידוע לבית שאינני אוהב מלים פאתטיות. ואני תמה: כיצד ייתכן לנאום בכנסת על המצב המדיני ולא לאזכר דבר, לא לעודד את העם, לא להגיד: נתגבר על הקשיים הצפויים לנו, נעמוד בהם? היתכן להמשיך ולחלק לציבור גלולות ארגעה בדמות פורמולות כלליות, מטשטשות ומעוררות אופוריה? העם זכאי לשמוע את האמת והוא ראוי לשמוע את האמת, כפי שאתם מרגישים אותה, לא אגיד שאנו מרגישים אותה.

עמדה אחת של הממשלה זכתה לתמיכה של רוב העם היהודי בארץ ובעולם: שלא יהיה מגע, שלא יהיה שום שיג ושיח, שלא יהיה שום משא-ומתן עם אירגוני המרצחים. תהיה זו איווולט ותירוץ כושל לומר, כפי שניסו כמה אישים ועתונאים בארצות-הברית לטעון, שרבאט באה מפני שישאל לא הזדרזה ולא מיהרה לוותר לירדן. ישראל הפגיעה על רבאט? — העניין "התבשל" בבירות ערביות במשך חודשים, מאז יולי, כאשר היו הודעות של סאדאת באלכסנדריה. ואם מישור מן החוץ עודד את החלטות רבאט, הרי זאת כל אותה מקהלה צבועה בעצרת האו"ם שהצביעה בעד אש"פ שם בניו-יורק.

אני חוזר ואומר, בניגוד לדעתו של ראש הממשלה, שאין כל תבונה מדינית לא להסיק מסקנות מרבאט ומהצהרות שליטי ערב בעקבות רבאט. אנו חייבים לשקול מחדש את תביעתנו שכל משא-ומתן, של הסדר, צריך להיות ישיר, גלוי, כי בלי משא-ומתן, בלי שיחות ומגעים ישירים, אין שום סיכוי להצלחה כלשהי, אפילו ביחס ליעדים שאתם ולא אנו רוצים בהם.

דבר נוסף: היערכות העם לקראת הבאות. והדבר השלישי: צריך להסיר את האיסור להתנחלות ביהודה ושומרון, ללא פולמוס וללא ניצוח. ועמדתי ידועה. היום זה צורך חיוני, לאומי ובטחוני; וזאת תוכל להיות תשובה ברבאט.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעלות כאן מחשבה כביכול לא-ריאליסטית, מעין הלכתא למשיחא, כחבר מחברי הכנסת, לא בשם סיעתי. אינני רוצה לחייב בה את חברי.

דעת הציבור בעולם, גם הלא-עיונת אותנו, רואה

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזיות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (רימלט, ישעיהו, תלמי, לוי, שובל) —

כן כיצד להשיג דווקא שלום מלא, שלום חוזי וסופי, פשוט בתכלית הפשטות: אף שעל, שליטה על כל יהודה ושומרון, והודעה בוטחת של חבר-הכנסת בגין, כפי ששמענו אותה לפני שבוע בכנסת, כי אין זהות פלשתינאית. אילו ניתן היה להשיג את השלום הסופי והמלא בדרך זו, ולו גם במחיר עצומה נוספת, היה הכל שפיר ונחמד בעולמנו. אולם מסתבר כי אפילו בקרב אנשי הליכוד מעוררת סברה זו ספקות רציניים, ולא פעם קורה שהננו מבינים היטב שיש ניצים במחתה הניצים. כל עוד הליכוד, ולו גם בתום לב, משלה את עצמו ואת זולתו כי ניתן להגיע לשלום ללא נסיגה ולא פשרה — ימשיך לנגח את הממשלה, ימשיך להד- ביק לה סימני כניעה עד לנוסח "מינכן", והוא עצמו ימשיך להיות שבוי לקונצפציה פוליטית בנוסח סיפורי מינכהאוזן.

דוד לוי (הליכוד):

— — — חזן דיבר על מינכן.

מאיר תלמי (המערך):

חברי הכנסת, לא יועיל דבר. זה לא קומפלימנט פחות נחמד מאשר "מינכן".

עובדת חיים היא כי לא חזרנו לארץ ריקה. אפשר

לשנן —

זלמן שובל (הליכוד):

ראש הממשלה דיבר לפני שבוע על "מינכן".

מאיר תלמי (המערך):

— — אפשר לשנן השכם והערב כי הארץ הזאת היא כולה שלנו תוך הנחה כי בשינוע עצמי נשנה את העובדות. אבל במשך דורות חי כאן עם ערבי, ואיש לא יכול ממנו את הויקה לארץ שהיא גם מולדתו. מפעלנו החיש, חידד, את גיבושם הלאומי, והצהרה "יוק" איננה יכולה בעניין זה להועיל. נכון הוא שדוברי רי הליכוד לקרובים להם לדעה נוהגים תמיד להדגיש את רצונם לקיים חיים משותפים עם הערבים, לציין את הזכויות שהם מוכנים להעניק להם. אבל משום- מה אינם אומרים ברורות, כי זכות אחת יש למנוע מהם: את זכות ההגדרה הלאומית. הם מסרבים להבין כי גם עליה חוקה ברמת החיים איננה תחליף לחיים לאומיים. הם מסרבים להבין כי מעובדות חיים אפשר להתעלם במשך תקופה מסוימת, אבל סופן לצוף על פני השטח ולומר את דברו, ויש מה ללמוד מבעיות לאומיות בדורנו בעשרות השנים האחרונות.

קראתי בעתון "הארץ" שבמועצת מפ"ם ליגלגתי כביכול ליחסם הרגשי של אנשי ארץ-ישראל-השלמה ליהודה ושומרון. ואני רואה חובה לעצמי להכחיש את הדבר הזה. נהפוך הוא: בדברי הסברתי כי בתחום היחס הרגשי לתולדות ישראל ואתריו אינני מוכן למכור לשום איש מיליגראם של בכורה. אמרתי שם — ואין לי סיבה שלא לחזור ולומר זאת גם כאן: זיקה זו ינקתי עם חלביאם, עם פרקי חומש וסיפורי המקרא, עם אווירה של סביבה יהודית עממית שבה חונכתי, ואף עם שירי געגועים למולדת בקן "השומר הצעיר". לא על זה מתנהל הוויכוח בינינו לבין מפגיני התנחלויות. את תמציתו של הוויכוח החמור לא ניתן להסיט לתח-

חירות קשים, פנימיים וחיצוניים — ואל נזלזל במסה ומבחן בתחום החברתי והכלכלי — בימי חירות כפי שהם פוקדים אותנו היום היה כל עם, שרצון הקיום שלו לא נחלש ואיננו סובל מליקוי מאורות בתחום האחריות הלאומית הכוללת, כל עם נורמאלי היה מכונן ממשלת אחדות לאומית. ממשלת מר רבין והרוב במפלגותיה אינם רוצים, אינם מסוגלים או אינם יכולים — או כל שלוש הסיבות גם יחד — לאחד את העם אף בשעה זו. אתם, רבותי, לוקחים על עצ- מכם אחריות כבדה מנשוא, מעמיסים על עצמכם אשמה היסטורית אשר תחת נטלה וכבדה תכרע כל ממשלה בסופו של דבר. העם ברובו תובע אחדות לאומית. המ- צב תובע אחדות לאומית. לא תוכלו לעמוד זמן רב נגד הרצון הלאומי, נגד הכוח הלאומי. אל תחכו עד שייגיעו מים עד נפשנו. ייתכן שאז יהיה מאוחר. אם אין בכם, רבותי, לא רצון ולא כוח להכריע, תפנו אל העם שהוא יכריע בצורה דמוקרטית, ואני בטוח כי רוב העם יכריע כיום בעד ממשלת אחדות לאומית בשעת צרה ומצוקה, בימי מבחן ומסה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר תלמי, ואחריו לחבר-הכנסת חיים לנדאו.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ועידת רבאט הנחיתה מכה למגמת המשאיומת באזורנו וקירבה את סכנת המלחמה. אנשי אש"פ באו לרבאט מעודדים מהחלטות האו"ם, מההצהרות הסובייטיות, מתגובות מתנחנות באירופה ומשפע האדיבות של שר החוץ הצרפתי.

בבירור הנוקב שאנחנו נתונים בו אין להתעלם מנתונים הפועלים במציאות סביבנו, מהמתרחש בשוק האנגריה, מהצבר הון ערבי ופעילותו במדינות המערב ואף מהמדיניות הסובייטית שהיא בתוך כל אלה מב- שלת את תבשילה היא. המדובר איננו בנאומים תקרי- פים ומלהיבים, המדובר הוא בקביעת דרכנו באחת השעות הקשות בתולדותיה של מדינת ישראל.

ההחלטה הקשה על ועידת רבאט איננה מחייבת פזיזות במסקנות. עדיין לא ברור מה מידת חופש התימ- רון שמצרים השאירה לעצמה, ובוודאי שטרם התברר מה מידת הנכונות להכרעה אשר מטילה על חוסני- לערוך את השולחן ולפנותו לעראפאת במחיר סולידאר- יות כלל-ערבית. הסדר זה היה מעורר ספק גם לגבי ידידים, ומכל שכן ביחסים העומסים חשבוניות איבה ודמים. בצדק לא הודרוה ממשלת ישראל בתגובותיה, בצדק העדיפה לבחון את המרחק שבין ההכרעות הכ- לליות לבין הכוונות הממשיות לבצען.

ניתן להבין כי הממשלה פועלת על יסוד הנחה שעליה לבחון בקפדנות נתונים ועובדות, ולהביא בחש- בון את שתי האפשרויות כאחת: חיפוש דרך למשא- ומתן, ולו גם על יסוד פשרות מכאיבות, וכוננות לאפשרויות של חידוש המלחמה. צה"ל עושה מאמצים עליונים למען ביסוס כוחו וכשרו, ואפילו בתקופת הפריחה של ביקורת פרועה ובלתי-מרוסנת בארצנו אין משמיעים ביקורת רבה על שטח פעולה זה.

הליכוד שולל הסדר-ביניים. יש לו רצפט מן המו-

--- הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של יאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (תלמי, בגין, לנדאו, ישעיהו) —

היחסים שייווצרו בין הירדנים והפלשתינאים מעבר לג' בולנו ונהיה נאלצים לכבד את רצונם.

ארצות-הברית טרם השמיעה את קולה לאחר רבאט, למרות הודעות והכחות שנשמעו מהבית הלבן. סביר בעיני שהבטחותיה של ארצות-הברית שהיא ערבה לקיומה ובטחונה של ישראל אינן רק ביטוי לרצון טוב וידידות. הן מעוגנות באינטרסים הגלובאליים ובחשיבות הפנימיים של אמריקה. אולם כל מי שאינו בורח לגן עדן של אשליות חייב ללמוד ולדעת כי ארצות-הברית איננה מתכוונת לבנות את יחסיה עם ישראל על חשבון ניתוק מארצות ערב, ויש מכך מסכנות. אינני משתכנע מההודעות שאין מפעילים ושלא יפעילו עלינו כל לחץ. שום ממשלה בישראל לא תוכל בתקופה זו לעבור את הגבול הדק העלול לשבש שקרים, סיוע כלכלי ועזרה בנשק. וודאי שגורלנו הוא בראש וראשונה בידינו. לולא כוחנו היינו נמחקים מהמפה. לולא כוחנו היינו חללים להיות גורם המ' חייב להתחשב בו בחשבוניות אזוריים ועולמיים כאחד. אך צאו וראו: מדינות גדולות מאתנו פי כמה למדו בנה העשרים לדעת כי לא הכל נקבע ונחתך לפי רצונם ולפי כוח התמודדות בשדה-הקרב.

עם במצור חייב לאמץ את תבונתו. לא להשתכר לאחר נצחון ולא ליפול ברוחו לאחר מחדל. לא להי' רתע מלאחוז בנשק למען קיומו ועתידו ולא לזנוח כל סיכוי לקראת פשרה ושלוש.

ויגד ברורות: דווקא שעת החירום, דווקא היא מחייבת לא להקים ממשלת ליכוד לאומי. דווקא שעת החירום מחייבת שהממשלה תפעל על יסוד קווי-יסוד ברורים ותתייצב מול נסיונות להסיט אותה מקו המ' דיניות שעליו התחייבה.

קודמי אמר כאן כי צריך לשאול את הבוחרים. שאלנו את הבוחרים, וראש הממשלה חזר כאן שכאשר נגיע לנקודת הכרעה נשאל את הבוחרים. אני אפילו מוכן לומר שגם אנשי הליכוד מבינים זאת היטב, והם מעדיפים את העצומה לפני שמגיעים לשלב ההכרעה. אני רוצה להניח שגם הם מבינים היטב שכאשר העם יעמוד לפני ההכרעה יידע כי במחיר פשרה יש אפשרות להגיע להסכם —

חיים לנדאו (הליכוד):

עם יאסר עראפאת?

מאיר תלמי (המערך):

— אני מניח שגם הם יודעים מה תהיה תשובתו. ומי שאינו רוצה לחכות לתשובה, לא בכדי הקדים ואירגן עצומה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חיים לנדאו, ואחרי-כן לחבר-הכנסת זרח ורהפטיג.

חיים לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "במיצוי הדרך לשלום" — כהגדרתו של ראש הממשלה — לאחר השלב הראשון, לאחר התחייבויות לפשרות ונסיונות נוספות, הגענו לרבאט ובה יכול המדיניות האומללה של הממשלה. ברבאט נקבע כי יש להקים בשלבים

רות הרגשית, ואף נייעץ לזולתנו להיזהר מגוונים של יחס קצת מיסטי.

הוויכוח הוא על הערכת מקומנו ועתידנו, נוכח העובדה שבחבל-ארץ זה מרוכזים 700,000 ערבים שז' כותם היא לחיות את חייהם הלאומיים, ואנחנו לא כאנו הנה כדי לשלוט בהם.

מנחם בגין (הליכוד):

ומה ייעשה בעכו ובנצרת?

מאיר תלמי (המערך):

כשיישאר לי זמן — אענה ברצון על כל שאלה.

אל נא יטעו בי: אינני מתעלם מהעובדה שיש הרוצים להשמידנו, שיש הרוצים לחסל את מדינת ישראל. איננו שוכחים אף לרגע שיש בעולם הערבי אנשים הדוחים כל רעיון של פשרה ומשלים את עצמם במשלים שאובים מימי הצלבנים. אלה טרם למדו לדעת מה שרשינו ההסטוריים בארץ הזאת, טרם הבינו את מהותו העקשנית של עם גולה החוזר למולדתו. אני יודע כי ידי המחבלים מלאות נשק וחומר-נפץ, וכי הדרך לשלום איננה קצרה. אנחנו מעולם לא הפרדנו בין התיבות "בטחון" ו"שלום", ולא בכדי נמצאים רבים מבנינו בין טובי הלוחמים על בטחונה של הארץ הזאת. אבל גם למדנו לדעת כי הנצחונות המפוארים לא זיכו אותנו בשלום. ולמען הציונות, למען עתידו של העם, אנו נאבקים בשיניים על שלום, על כל הת' קדמות לקראת שלום. כי כל תקופת שלום היא תוספת כוח בטחוני, עלייה וקליטה, ביסוס המשק והחברה — המסד שעליו הגענו עד היום, ובו בטחוננו. כי חש' בונות בין-לאומיים חולפים ומשתנים; מונופול הנפט אף הוא איננו גורם קבוע לאורך שנים. הקבוע וה' קבוע הוא היש הממשי שאנחנו בונים ומעצבים. אם ייגזר עלינו — נילחם; ננצח בעוד מלחמה. אבל נצחון ההמשך, נצחון העלייה — הוא המצווה לחתור לשלום, הוא המצווה לדבר ברורות על כוונותנו להשיג אותו, תוך הסכם ופשרה.

בוודאי, לא ננהל משא-ומתן עם הקמים להשמי' דנו. צר לי, במשך שנים — מאז ששת הימים — לא היתה אוזן קשבת לתביעתנו שנוודד התארגנות של ערביי השטחים שפניהם לשלום. עזרנו קצת לכך שאש"פ הוא כיום הנציג היחיד של הפלשתינאים, ואין לו מת' חרה. עכשיו מבינים זאת רבים. אבל אף אם איחרנו — גם עכשיו חובה עלינו לומר כי נהיה נכונים לשאת-ולתת עם כל גורם פלשתינאי שיכיר בקיומה ובריבו' בנות לא מדינת ישראל, שיפסיק וישלול כל פעולה של טרור וחבלה.

מדינה שלישית בין ירדן לישראל עלולה לסכך את מצב הדברים. בתחום שטח זעיר, ללא אוצרות טבע, ללא פרספקטיבה כלכלית והרגשת בטחון מבוסס, היא מיועדת לנהל מדיניות אירידנטה לגבי ישראל וירדן כאחת. כשיסגרו גבולות וגשרים, יישבר מטל לחמן של רבבות משפחות ותגדל התסיסה. מדינה נוספת לא תוסיף רגיעה. היא תשא בחובה סכנה של מלחמות מתחדשות. עלינו להסביר את עמדתנו קבל עם, עדה ועולם. אבל עם זאת אנחנו חייבים להבין כי בסופו של דבר לא אנחנו נהיה בבחינת הפוסק האחרון לגבי

חוכרת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות ובטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (לנדאו, זילברברג, רבין) —

ראש-הממשלה י. רבין:

תציע זאת כהצעת החלטה?

חיים לנדאו (הליכוד):

זאת תשמע בסוף הדיון, אדוני ראש הממשלה.

עוד הצטרך לפני ההחלטה לשמוע הרבה דברים. אני מציע לך להתאזר בסבלנות.

אדוני ראש הממשלה, אין עוד מקום ל"הסדרי סאלאמי". דרך המשא-ומתן הישיר היא הדרך היחידה שבה ניתן לסיים סיוסוכים מזויינים בין עמים. דרך זו ניתנה גם להסברה בעולם לכל בר-דעת שאינו אויב, ויש כאלה. מתווכים אינטרסנטים מעוניינים בקומיסיון שלהם והם תובעים שישראל תשלם את המחיר.

ב. יהודה ושומרון לנו ולא לצרינו. זאת ארץ-ישראל ולא פלשתיין, שלא היתה קיימת מעולם, שאין לה ולא היתה לה לא היסטוריה, לא גיאוגרפיה ולא תרבות ייחודית. ביהודה ושומרון בטחון קיומנו. השולט בהם שולט גם בשפלה, גם בעמק, גם בהר וגם בנגב. והמוותר על לב האומה ועריסתה מערער את עצם זכותנו לירושלים, לתל-אביב, לנתניה ולדגניה. לערביי יהודה ושומרון יש להבטיח שוויון זכויות מלא בארץ-ישראל, אבל לא על ארץ-ישראל. יש לתת להם אופציה לקבלת אזרחות ישראלית, וכמובן לא לכפותה עליהם. יש לפתור את בעיית הפליטים בדרך הומאנית, לבטל את המחנות ולשקם את יושביהם.

ג. יש להחזיר את המוראל לחייל בחזית ולאזרח בעורף. במוראל ובאמון, אדוני ראש הממשלה, ולא רק בברזל, עיקר כוחנו. עם כל ההכרזות היפות לא חזר העם, לצערנו, לרמת המוסר והאמונה ההכרחיים לו בימים אלה ולקראת מבצעים יבואו. יש התקדמות, וכל אחד מתברך בה. אבל אל נלך שולל אחרי מלי-צות שאינטרס מפלגתי שלטוני מדריך.

ד. הכרחי שיקומו המהיר של צה"ל. ואין על כך וזילוקי דעות בתוכנו. יש התקדמות — גאוותנו עליה. אך לא אסתיר כי, להערכתך, הקצב אינו משיב רצון. יש גם תופעות מדאגות ביותר. יש קצין, ולא רק אחד, והוא משכמו ומעלה, מומחה שאין דוגמתו בצה"ל, מנהיג צבאי הנוסך אמון ואמונה בפקודיו, מפקד שהו-כיח את כשרו בשהדה-הקרב — ואין לו בימים אלה מקום בצבאנו. אומרים: ההרמוניה תיפגם. והשאלה היא: מה הגורם הקובע — נוחיות ההרמוניה של קצין זה או זה, או שיקום מאקסימאלי של כוחנו וחיוזק רוחו? אדוני ראש הממשלה, מה קובע? בשלטונה של המפלגותיות רואים אנו מה קובע.

ה. הכרחי מאמץ של שעת חירום בקרב העם כ-ל, במשק ובחברה. הכרחית נשיאה שווה בעול, בשי-רות הצבאי, בייצור המשקי ובמאמץ האינטלקטואלי והמדעי. היתה סיסמה בשנות השלושים, והיא ראויה להישמע דווקא כיום: כל הארץ חזית, כל העם צבא. אך כיום שוררת ההפקרות בכל. אנו עובדים כאפרי-קאים ורוצים לחיות כאמריקאים. והשאלה בפי כל היא איך ניתן ליהנות יותר על חשבון הציבור, להנות, לרמות, לסחוט. נוטי הנמלים מנוטים את חיינו. כל קומץ שיכול לסחוט — מוכן לשתק את המדינה למען

מדינה ערבית — פלשתיין, על חורבותיה של ישראל; כי "אל-פתח" הוא הנציג היחיד של מה שקרוי העם הפלשטינאי; כי כל שטח אשר יפונה על-ידי ישראל ביהודה ושומרון יימסר לשלטונו של יאסר עראפאת. יש לצפות כי בזמן הקרוב, לאחר הוועידה הזאת, יוקמו ממשלה פלשטינאית גולה וצבא פלשטינאי. וסא-דאת הוסיף אתמול כי לאחר רבאט המחשבות הקודמות על הסדר הבעיה צריכות לרדת מן הפרק, וזאת הוא עומד לומר לאחיו החדש הנרי בעת ביקורו הקרוב, בקהיר.

מול מציאות זו, שהיא לדעתי ברורה לחלוטין, אמר אמש ראש הממשלה כי "החלטות רבאט אינן מחיי-בות לשנות את המדיניות שנקטנו בדבר התקרבות ב-ש-לבים אל הסדרי שלום, והחלטות אלה אינן מלה אח-רונה, גם לא לגבי ירדן".

חברי הכנסת, היום, אל מול רבאט, אין פנינו לפולמוס. עם אנשים שטרים מבינים מה הוחלט ברבאט, עם אנשים שחיים לא באתמול, אלא בשלשום, וכנראה משום זה חושבים את עצמם לצעירים; עם הממשיכים אחרי רבאט כאילו לא היתה; עם החיים בעולם קפאיי מזור, עם המדברים בנוסח "סאלאמי" אחרי רבאט ובה נסיגה גם מאביר-רודיס — עם אלה אין תועלת בוויכוח.

נוכח רצינות המצב, אדוני ראש הממשלה, אתחיל, שלא כרגיל בסוף, לא במה שהיה אתמול, אלא במה יש לעשות מחר. וזאת הדרך אשר באנו להציע לעמנו כדי להוציאו מן המיצר שלתוכו הכניסה אותנו ממי-שלה ואומללה, להוציאו אלי עתיד בטוח. ובטרם אפרט את הדרך, שתי הנחות יסוד: א. ישראל אינה עומדת למ-כירה כללית, בחינת מכירת סוף עונה. ישראל היא ברא-שית עונתה, בראשית דרכה אלי עתיד גדול. ב. ישראל אינה מסכנה כפי שהיא נראית בעולם על-פי התנהגות ממשלתה. ישראל חזקה משהיתה, גם כאשר ממשלתה דלה וחלושה.

לאחר שתי הנחות אלה, הדרך.

(חברי הכנסת א. זילברברג קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת זילברברג, אינני שומע את דבריך. אשיב על הערתך אם אשמע אותה.

אברהם זילברברג (המערך):

כמה פעמים אתם מפריעים לראש הממשלה — — —

חיים לנדאו (הליכוד):

אני מזמין אותך להפריע לי, בבקשה, אם אתה רוצה בכך, אשיב לך. אני מבטיחך. לא שמעתי את דבריך. אולי אין לך מה לומר, אולי זו הסיבה שאינך תוזר על דבריך.

וזו הדרך: א. על ישראל להודיע כי היא מוכנה לנהל משא-ומתן ישיר עם המדינות שהיא במצב מלחמה אתן, משא-ומתן אשר מטרתו שלום אמת, אשר ייקבע בחוץ שלום, בהם צריך להימצא הפתרון לבעיות אשר בסיסן. אין עוד מקום ל"הסדרי סאלאמי" שאינם אלא נסיגות חד-צדדיות, ובהם מאבדת ישראל גם שט-חים, גם בטחון וגם שלום, והם מקרבים את המלחמה לשערנו. אין מקום למיגכן מורח-תיכונות.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (לנדאו, אלון, פעיל) —

אינטרס אמריקאי כפי שהם רואים אותו להפקיר את ישראל כפי שמוכן ד"ר קסינג'ר. הם רואים בדרך של ד"ר קסינג'ר סלילת דרך לחדירה סובייטית נוספת לאזור.

שוחחתי לאחרונה עם נשיאי הממסד של יהדות ארץ צות-הברית. הם זועמים על התקפלותה של ממשלת ישראל ורואים בחדרה את דמות "המיסכן" שנוצרה לנו בעולם אחרי מלחמת יום הכיפורים, וללא הצדקה. הם יודעים שדרכו של קסינג'ר מסכנת את עתידנו. הם רוצים ויכולים לפעול נגדה בהצלחה אך הם נבלמים על-ידי ממשלת ישראל. וזה זמן רב הם נבלמים על-ידה. זאת האמת, ואין עוד להסתירה.

חברי הכנסת, כל הקשיים, והם לא מעטים, הם בעיקר ביבול ועוורוה של הממשלה. עתידנו בידני — ולא בידני זרים. לא באו"ם, לא בשום זירה וזה ייקבע גורלנו, אלא בירושלים, על-ידי העם הזה. אבל כדי לבצע את הפעולה בדרך שהיא המוצא היחיד מהיציב דרושה הנהגה לאומית ראויה לחומרת השעה. כתף רחבה דרושה היום לעם הזה, אחדות לאומית רחבה דרושה ולא צרות מפלגתיות. צ'מברלינסים לא הניב מעולם לא בטחון ולא שלום. דרכו מוליכה תמיד למלחמה. לא צ'מברלינסים יכול להוביל היום את העם לחוף מבטחים. דרושה הנהגה לאומית שאיננה נבחרת ויאננה נכנעת לאיומים ולתכתיבים, כפי שאתם נכנעתם. דרושה הנהגה שיוודעת את דרכה, שמוכנה לעמוד ולא להתקפל. הכרחית הנהגה שתעורר אמון בעם ולא תעודד הפקרות ולא תגרום לירידת טובי בנינו מן הארץ. דרושה הנהגה לאומית ולא כיתתיות מפלגתיות.

אדוני היושב-ראש, בימינו אלה עומד ד"ר קסינג'ר לבקרנו. גם לדידו לא שינתה רבאט הרבה. הוא ינסה להמשיך ב"תנופת ההתקדמות לשלום". מטרתו ידועה: נסיגה ישראלית טוטאלית ו"עשיית צדק לעם עקור", כדבריו באו"ם. עתה בוודאי ינסה להמשיך בישראל ב"מומנטום" ולשדלנו לנסיגה עמוקה נוספת בחזית המצרית, בכלל זה מאב-ירודים, ולשדלנו עם חוסיין, ואם זה לא יצלח, ייעץ לנו ודאי להיות "מציאותיים" ולהתחיל במגעים עם נציגי עראפאת. לגבי עראפאת, בהסתייגות מסויימת, יש כבר חברים בממשלה ויש כבר מפלגה בקואליציה הממליצים לקיים מגע עמו. אני חושב שיש לומר לד"ר קסינג'ר כיום: עם כל הכבוד, חדל נא לאיים במלחמה. יש לך תפקיד מכובד אחד כאן, להביא למשא-ומתן ישיר בין הצדדים, ללא מתווכים.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהמצב ברור, גם אם הוא עדיין לא ברור לממשלה. אני חושב שגם המסקנות ברורות. בודד זמן קצר יידע העולם את דעת העם בישראל על עתיד יהודה ושומרון, הלעראפאת הם או לנו. בקרוב תסתיים העצומה שעליה חותמים ביימים אלה אורחי ישראל ומצהירים בכך שהם מתנגדים למסירת יהודה ושומרון לשלטון זר. אני מקווה כי בקרוב לא תוכל עוד בירוקראטיה לייצג את עמדת העם בבעיה הלאומית והבטחונית הזאת, את הדמוקראטיה החתומה והחפשית תוכל לומר את דברה, והיא תוכיח לעולם כי ישראל חפצת חיים ותגונן על קיומה. ברי צונו זה של העם מצויה האופציה היחידה לבטחון, לקיום, לעתיד ולשלום.

בצע שמנת. הטירוף שולט בנו, ויש לחסום בעדו מיד ולהתחיל לחיות בחשבון, במאמץ, בהגיון ובאחריות.

ו. יש להתנחל ביהודה ושומרון במלוא הקצב, ואין זה נושא משני, כדברי ראש הממשלה. שם הלב, שם הנשמה. שומרון לעראפאת — קבעו ברבאט, וממדת שלת ישראל מנסה להטיל על שומרון "ספר לבן יהי" די". חלוציות ביהודה ושומרון היא המעשה החשוב ביותר בימים אלה למען בטחוננו. יינתן האות ואלפים יעלו ויתנחלו, בלי לפגוע בחושבים הערביים.

ז. אחרון, אחרון: יש להיערך, ומיד, בחזית המדינית ברהבי העולם, ובעיקר בארצות-הברית של אמריקה, ולנהל מערכה נמרצת, אדוני ראש הממשלה, לשינוי הקו הקסינג'רי המסוכן. כל הסיכויים להצלחתה של פעולה זו. לאחרונה רבו שם החולקים על דרכו המדינית — בחוגי הקונגרס, הממשל, בעתונות ובדעת-הקהל. לאחר קפריסין, צ'ילי, לאחר כשלוננו של הדטאנט ולאחר "התמת הרקפריי", מוצגת כבר השאלה מעל דפי העתונות האמריקאית: לאן מובילה דרכו של הפרופסור? נשיא חדש בארצות-הברית, המתחיל את הקריירה המדינית שלו, והוא יודע כי הוא תלוי בקונגרס ובדעת-הקהל. ועל הכל, סנאטור אמין הוכיח במערכת יחיד למען הצלת אחינו בברית-המועצות, אף-על-פי שהפריעו לו מכאן, מן הממשלה — — —

סגן ראש הממשלה י. אלון: לא הפריעו לו.

חיים לנדאו (הליכוד):

הפריעו לו. אני מודיע לך במלוא ידיעת העובדות. נכון שחדלתם להפריע לו במידה מסויימת. לא צריך להתבייש. חזרתם בכס. ובמקום שבעלי תשובה עומדים...

סגן ראש הממשלה י. אלון:

עזרו לו.

חיים לנדאו (הליכוד):

אל תעזרו לו. הניחו לו. אל תעזרו לו ואל תפריעו לו.

מאיר פעיל (מוקד):

חברי-הכנסת לנדאו, אתה מודיע בשמו?

חיים לנדאו (הליכוד):

מה נעשה על המוקד? חשבתי שאתה רוצה לספר מה מתרחש על המוקד.

(קריאה: אתה מודיע בשמו?)

אינני מודיע בשמו אלא בשמי. אך אם יהיה צורך אוכיח את נכונות הדברים.

ובכן, איש זה, בהופעת יחיד, הוכיח כי בעמידה איתנה, בהתמדה בה, גם תוך בדידות, ניתן להצליח ולהכניע את ד"ר קסינג'ר ולהשפיע על נשיא ארצות-הברית. אדוני שר החוץ, אני מציע לך שגלמד ממנו ולא מיהודים מסויימים. הסנאטור ג'קסון הוא גם בין אלה, וכמוהו רבים, המתנגדים לדרך של ד"ר קסינג'ר במורח התיכון. הוא ואחרים אינם מוכנים בגלל

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריית ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (לנדאו, ישעיהו, ורהפטיג) —

גם היום אני בעד כל מאמץ כן ורציני למשאומתן על שלום, על הסדר שלום, על כל התקדמות שלום. אבל באה ועידת רבאט וטפחה על פני שלוליתנו. אני בעד משאומתן לשלום, ואמרת זאת במקום אחר. משאומתן — כן, אבל לא מתן ללא משא. כל משאומתן להסדרי שלום, כל משאומתן על גבולות, על מהות השלום, על יחסי שכנות — אבל רק עם מדינות המכירות בזכות חששנו, בזכות ניהולן את השיחות והדיונים.

אכן קיים חשש — ולאחר ועידת רבאט עוד יותר רציני — לחידוש מלחמה, חס ושלום. עלינו לעשות כל מה שבידינו לדחות את החשש הזה, להרחיק, אבל עם זה עלינו להכין את העם לכל אפשרות. עלינו לעשות — ולפי מיטב ידיעתנו נעשה הרבה — לחיזוק של צבאנו, צה"ל. עלינו לעשות את כל האפשר שיעור פעם לא נופתע עליידי התקפת פתע, בלתי-מוכנים.

אנחנו הדור ראה עוני, לא נירחם מבעיות ומסכנות. אתמול הקדישה הכנסת ישיבה לזכר מאה שנה להולדתו של ד"ר חיים וייצמן, עליו השלום. כשאנו סוקרים תקופת המאה האחרונה — וזאת היתה תקופה של מאה שנות פעילות ציונית, מעשית ומדינית; כש-אנו סוקרים את המכשולים, הסכנות, האסונות והזעזועים שעברו עלינו — הרי יודעים אנו להעריך את ההישגים, את האמצעים והכלים המצויים כיום בידינו להגנתנו ולהבטחת עתידנו.

אלוקי ישראל, שסוכם כנפיו על עם ישראל והעבירנו את הימים, הנחרות, נחלי דם ותמרות אש במאה שנה שעברו עלינו, הוא ישמור עלינו ויתן לנו כוח, עוצמה ואומץ-רוח לעמוד בסכנות המתרחשות עלינו. ואולי, אולי, נקווה ונתפלל כי נכוונתנו למאבקים תעמוד לנו ותרתיע גם את אויבינו מהרפתקה מלחמתית נוספת.

הכנה רבה תרחיק סכנת התלקחותה של מלחמה. ואחד המכשירים, ואולי החשוב ביותר, להכנה מעין זו: יותר אחרות לאומית, יותר הידברות בין אחים, יותר אחריות וערבות הדדית. יש לדחות לזמנים יותר רגועים בעיות שנויות במחלוקת חריפה. יש לדחות דרישות, ולו צודקות, ליתר חיי רווחה, לתנאי חיים יותר טובים, לזמנים יותר שקטים. יש ללכד את העם כולו — ואני מברך ומשבח את ראש הממשלה שמצא לנכון להרחיב ממשלתו, אבל אשמח עוד יותר אם יראה עוז וחזון להוסיף ולהרחיב את הממשלה שתכלול עוד כוחות קונסטרוקטיביים, ויקים ממשלת אחדות לאומית.

עלינו לקרוא לאחינו המפורזים בתפוצות, שיירממו למאמץ הגדול שלנו להבראת משקנו, לחיזוק בטחוננו, כי קיומנו — קיומם, ועתידנו — עתידם.

אין הצדקה, אין יסוד, לרוח הנכאים המהלכת בחוגים מסויימים. מאה שנות שיבת ציון הוכתרו בהישגים גלויים, וכהנה וכהנה עוד לפנינו.

עלינו גם לפנות לעמי העולם, לדרוש ולתבוע עזרתם המדינית והכלכלית לביסוסנו ולקיומנו. הזכרתי את וייצמן. נשלח דברינו בהזדמנות זו לבריטניה, נזכיר לה את הצהרת באלפור, בה הבטיחה בריטניה הגדולה הקמת בית לאומי לעם היהודי בכל ארץ-ישראל. נלך לצרפת, לאיטליה, לגרמניה ולכל עמי אירופה המ-

ותרשה לי, אדוני היושב-ראש, לסיים באימרת חז"ל: "אין אתה יכול לעמוד על אופיה של אומה זו. נתבעין לעגל — ונותנין; נתבעין למשכן — ונותנין". אדוני היושב-ראש, ישראל אומה גדולה היא. נתבעת לעגל — היא יורדת לעפר; נתבעת למשכן — היא מרקיעה שחקים. מה האתגר המוצב לעם הזה היום עליידי הממשלה? — מעשה העגל. אנו באים להציב לעם אתגר אחר, אתגרו של המשכן, והוא ירקיע שחקים.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זרח ורהפטיג, ואחריי לחבר-הכנסת שלון לוין.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, יש ערך לפי-זורן של אשליות, להתרת ספקות, להבהרת המצב. מוטב שהעם יידע מה המצב ותחזית המצב בלא כחל ובלא סרק, שלא יהיה נתון בהרדמה משלה, בעולם החזיון וההזיון. עם מבוגר — ומי כמונו עם מבוגר, שהרי בכל דור ודור עומדים ללכותנו — טוב ורצוי שילמד ויידע מה המצב כאשורו.

ועידת רבאט תרמה הרבה לפיזורן של האשליות, להבהרת המצב. אם לאחר שתי מלחמות קשות שבהן הוכיח צה"ל נחת וזועו ובהן נשפך דם רב של יהודים ושל ערבים גם יחד; אם לאחר שתי החלטות של או"ם, 242 ו-338; אם לאחר שני הסדרי ביניים, הסכם הפדרה, יכולות מדינות ערב להתכנס ולהחליט ולהעלות את אירגון הטרור אש"פ כנציג יחידי למשאומתן, אירגון העומד למכיוז והשם והערב כי אחת מטרתו — לזרוק אתנו ואליהם, אירגון שרק ב-1 בינואר 1974, לפני כמה חודשים, פירסם בקהיר תכנית מדינית של שלבים, בה הוא דוחה החלטה 242 של או"ם, מכריז על מאבק נגד כל תכנית של שלום, גבולות בטוחים, נגד עצם קיומה של מדינת ישראל — האם יש לנו או לעולם כולו צורך בעוד הוכחות כי לא לשלום פניהם אלא למלחמה?

לנו, יותר מאשר לעולם, חשוב לראות נכוחה כוונותיהם, רצונם, תוכנונם של אויבינו. אל נלך שולל אחרי אלה המרבים להבטיח לנו כי השלום קרוב, קרוב מאוד, וכי זה תלוי רק במידת הפשרה, ההויתורים שנעשה. איפה הוא השלום המקווה?

הנביא התריע בשעתו, הזהיר, נגד אלה אשר "וירפאו את שבר בת עמי על נקלה, לאמור שלום שלום ואין שלום". אין לך דבר המחליש, מרפה את כוחו וידינו של עם הנמצא במצב של חירום, כמו הדירבורים, ההאשמות, התוכחה העצמית, זריעת הספקות המכרסמים בלבבות רבים, על כך שכאילו לא נעשה עליידנו הכל כדי למצות אפשרויות של השגת שלום, וכאילו אפשר היה להשיג שלום אילו היינו ותרנים יותר, פשרנים יותר. לפי מיטב ידיעתי והזכרתי נעשה עליידי ממשלות ישראל, כל ממשלות ישראל, הרבה להשגת השלום, להגיע למשאומתן רציני על שלום. זכורים לי שבועות ההמתנה שלפני מלחמת ששת הימים, ואני נמנית עם מחנה חסידי ההמתנה. עשינו זאת כדי להוכיח קבל עם ועולם כי פנינו לשלום ולא למלחמה, וכי למלחמה אנו הולכים רק כשאין ברירה.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני ; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני ; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (ורא הפטיג, ישעיהו, ליון) —

החומרה שבהחלטות ועידת רבאט היא לא רק בסעיף המקנה לאירגון טרור רצחני זכות ייצוג לערביי ארץ-ישראל, אלא גם בעובדה שהחלטה זו נתקבלה על רקע הישגים פוליטיים וכלכליים שהיו לשליטי ערב בעולם השלישי, המכונה "לא מזדהה", ואף באירופה, ובעקבות הכרה בין-לאומית בקיומה של בעיית פלש-תינה כאילו נתעוררה מחדש, ומול יד ישראלית שהושהה שלום של בטחון ופשרה שהושבה ריקם. החלטות אלו, יותר מאשר החלטות חארטום, מעידות על דחף השגאה וכוח האלימה המכתיב, לצערנו הרב, את מדיניותם של שליטי ערב.

תשובתנו ללאווים השחצניים והגאוינים של שליטי ערב והמנצחים על הטרור היא : לאו — לאו לתבוסנות, לאו לפאטאליסם ולא להתגרות. אנחנו נשמור בכל כוחנו על מדינתנו, ונגן על תקוות הדורות שאיחרנו במימושם. אנו לא נשב בחיבוק ידיים מול מזימות והתנכלויות אויב. אך מאידך גיסא לא ניתן ליצרים ודחפים, רגוזות ופרובוקציות, להכתיב את מדיניותנו ולכוון את צעדינו. לפיכך נדמה לי שמותר לי לנסח בפאראפראזה אימרה מפורסמת של דוד בן-גוריון, שקרא בשעתו "להילחם בספר הלבן כאילו אין מלחמה בהילטר ולהילחם בהיילטר כאילו אין ספר לבן". בפאראפראזה מותאמת לצרכי העניין נאמר : נילחם בהחלטות ועידת רבאט ובמזימות המניעות אותן כאילו אין כל סיכוי לפשרה ושלום, ומאידך גיסא נוסף לחתור להסדר מדיני של פשרה ושלום כאילו לא היו החלטות רבאט.

אין אני רואה מתפקידי במסגרת הזמן העומד לרשותי להציע תכנית מפורטת, תכנית שעל עיקריה עמד ראש הממשלה בהודעתו, בה באו לידי ביטוי יישוב דעת ואמונה בכוח עצמנו, ואני תומך בתוכן הודעתו זאת. עם זאת אני רואה חובה לעצמי לעמוד על שתי הנקודות המעשיות מעשיות מן הכלל שניסיתי לנקוט בדברי עד כאן : השתמעות אחת היא שעלינו להקדיש מכאן ואילך תשומת-לב רבה יותר לאוכלוסיה הערבית החיה בתוך-ולצדנו. מיוקתם ואיומים, תככים והחלטות מרושעות לא יסיגנו מהקווים שבהם אנו עומדים כיום. אך אין אנו פטורים מלהשקיע מחשבות ואמצעים כדי לגבש בעלי-בית מקרב התושבי הערביים החיים עמנו ולפעול יחד עמם למען מציאת פתרון לבעיית הפליטים וראשית הסדר מדיני לערבים החיים בגוש טרי-טוריאלי רצוף, כמוכן בתנאי שלא ייפגע בטחוננו. המאמץ בכיוון זה של הפניית פנינו אל האוכלוסיה הערבית החיה אתנו היא התשובה הנאותה מבחינה פוליטית לצוררים הערביים נותני הסמכות לאש"פ ואף לתר-גילי ממלכת ירדן, אם אמנם יתברר שחוסין אינו מוכן לשאת-ולתת עמנו על הסכם, אינו מוכן, או אולי אינו יכול, לחתום על הסכם של שלום קבע. מאמץ זה מתחייב אף מחווננו הציוני, כי תמיד שאפנו להקים בארץ הזאת מולדת לעם היהודי מבלי לפגוע בזכויות היסוד של התושבים האחרים. לפיכך חייבת הממשלה האומרת לאו רבתי לאש"פ לנקוט יזמה ולחפש בני-בית אחרים בעולם הערבי, בתוכנו ולצדנו. מכל מקום, אין הצדקה למסקנה של ייאוש מוחלט בעקבות ההחלטות המרגיונות והמדאיות שנתקבלו בוועידת רבאט.

רבתי, למדיניות האומרת לנו להיערך למלחמה

ערבית והמורחית ונזכיר להם שלא יכלו להגן על קהילות ישראל באירופה על כל מיליוניה נגד הש"מדה, ואף לא לקלוט מאות אלפים שרידי אש, ורק מדינת ישראל הקטנה, הצעירה, בחידוש קיומה, הבטיחה מקלט להמוני הפליטים היהודים מאירופה ומארצות ערב גם יחד.

בדברי ימי עולם יישאר לדראון עולם זכר "הסבון היהודי", ולא יוכלו האשמים בכך לרחוץ ידיהם בשום סבון אחר בדורות יבואו.

יש להזהיר אנשי רוח, אנשי דת מאירופה, מאש-ליה של "שמן שריפה יהודי מחמם". יש סבון שלא מביא נקיון, ויש שמן שלא מביא חום. קר יהיה — קר מאוד — לאלה המוכנים להיכנע לכך ; קר יהיה להם בתוך תוכם, בנשמתם.

מדינת ישראל איננה רק מדינה, היא גם עם, גם דת עולם, תרבות מיוחדת, העתיקה בעולם. העולם הנוצרי שבאירופה פלט אותנו. העולם הערבי איים עלינו, דחף אותנו ונמלטנו ממנו כל עוד עור על נפשנו. מדינת ישראל היא מקלט בטוח לפליטי מזרח ומערב ולקרבתות נגישות והשפלות. אין לנו כעם שיוז בעולם אלא פינה זו, ארץ קטנה זו, נחלת אבותינו. על ההנהגה המדינית לעשות את כל הדרוש לחיזוק רוחו של העם. עלינו להכין את העם היושב בציון, ואת אחינו הפזורים בתפוצות, נפשית, חברתית, כלכלית ורעיונית, לכך שחירות איננה נרכשת, איננה נשמרת ואינה מובטחת ללא נכונות לקרבתות, ללא רוח התנדבות.

על הממשלה לקדם בברכה רוח ההתנדבות הפועמת בלב נוער יהודי יקר הרוצה ומוכן להתנחל בכל חלק מארץ-ישראל. על הממשלה להפנות את מאמצי המדינה ללפיקים מותאמים לתכנית התנחלות, שיחזקו ידי עושי מלאכת ההגנה עליידי הקמת מפעלי התנחלות במקומות שיש לשלבם במערך ההגנה.

אסור שרצון, נאמנות ומסירות לעם יתבזבוזו על חיכוכים ומחלוקת אחים. אני קורא לממשלה להחיש ולהרחיב את מפעלי ההתנחלות. אולי זה יעורר את אויבנו למחשבה שדחיית משא-ומתן לשלום עלולה להביא לביטול מחשבותיהם, כי בינתיים תיקבענה עובדות בשטח, והנעשה אין להשיב. כי אלוקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישובו שם ויירשוהו.

היו"ר י. ישעיהו :

רשות הדיבור לחברי הכנסת ליון, ואחריו לחברי הכנסת פרוש.

שלום ליון (המערך) :

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, הדיון במצבנו המדיני בעקבות ועידת רבאט, מן הראוי שיהיה ביא בחשבון לא רק את ההחלטות הגלויות והנסתרות שנתקבלו שם, אלא גם את הקולות והמנגינות שנתנו לו להחלטות שנתקבלו שם. בוועידת חארטום נוסחו שלושת הלאווים לאחר תבוסתם הצבאית המדהימה של צבאות ערב. ואפשר היה לראות בהחלטות אלו ביטוי לאמוציות חריפות של תיסכול וחרון אין-אונים. בור-עידת רבאט נתכנסו שליטים בוטחים בכוחם ובכספם ובמשמני ארצם, קנאים וצוררים.

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (ליון, אברמוב, פרוש) —

ראש הממשלה היום, ביטוי נרחב למדיניות המבצרת את הכוח והעוצמה וקול של יישוב הדעת, מתינות ובטחון עצמי. בשניים אלה נעמוד מול הסכנה: ביצור הכוח, ומדיניות מתוך יישוב דעת — כפי שהודעת ראש הממשלה היום ביטאה אותם.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מנחם פרוש, ואחריו לחבר-הכנסת יהודה שערי.

מנחם פרוש (חזית דתית תורתית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הוחלט על ויכוח משולב ומשולש על המצב המדיני, על ההודעות שראש הממשלה מסר לפני כמה זמן על עתידם של יהודה ושומרון ועל הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע.

טחנות הכנסת טוחנות לאט. מאז שנקבע ויכוח משולב-משולש זה קרו ועזועים כאלה המחייבים אותנו להתרכז בנושא אחד ויחיד, והוא: עצם קיומנו בארצנו, ועידת רבאט טילטלה אותנו אחורה. כל הוויכוח הפנימי בינינו אם לוותר או לא לוותר על שטחים ביהודה ושומרון אין לו כבר כיום אותה משמעות שהיתה לו לפני ועידת רבאט.

אם נתעמק, ניווכח כי בעצם בכל המהלכים של המשא-ומתן, גם לאחר שמצד ישראל היתה נכונות לויתורים מרחיקי-לכת, לא נשמע משום מדינה ממדינות ערב על נכונות לשנות כמלוא הנימה את העקרון שאין הם מכירים בנו ובקיומנו. בשיחות המתקדמות עם מצרים, גם כאשר ראתה מצרים מצדנו נכונות מאקסימאלית לויתורים, לא יכולנו לקבל מהם אף את ההסכמה המינימאלית להכרזת אי-לוחמה. כלומר: למעשה אין כל הבדל בין הקו והכיוון של מדינות ערב לבין הכיוון של אירגוני המלחמה — אלה ואלה זוממים להשמידנו, חלילה. מתבלט יותר ויותר שהנמכת הטון נים המלחמתיים של מצרים בחודשים האחרונים באה מכיוון שהגיעו לידי מסקנה כי במהלכים אלה של משא-ומתן ישיגו שטחים ביתר קלות מאשר במלחמה. אף שהשיגו הרבה יותר במשא-ומתן — כי במלחמה היינו מעבר לתעלת הסואץ, עמדנו בקילומטר המאה מקהיר, ובמשא-ומתן קיבלו בחזרה את התעלה על-ידי נסיגתנו — למרות כל זאת אין הם מוכנים להכריז על אי-לוחמה. סוריה וגם מצרים לחצו לוי ולכיוון של הכרה באירגוני המחתבים אשר משמעותם היא להשמידנו, חלילה. הם לא שינו את טעמם וטון דיבורם עד היום.

החלטת ועידת רבאט להכיר באש"פ משמעותה לא רק הכרה באירגון מרצחים. ובצד, מי ממדינות ערב אינה זוממת לרצוח אותנו? ההכרה באש"פ היא ביטוי לקונספציה השוללת טוטאלית את זכותנו על ארצנו, ביטוי להתכחשות, להתעלמות מכל הקיים, חזרה לת"קופה שלפני הצהרת באלפור. או, אחרי מלחמת העולם הראשונה, ניתנה לכל אחת ממדינות ערב ריבונות על ארצה, ולעם ישראל ניתנה הזכות לבנות את ביתו בארץ-ישראל. בכך הגיעה מצרים לעצמאותה וסוריה קיבלה עצמאותה, ואחרי זה הוכרה גם ירדן כמדינה עצמאית. ההכרה באש"פ והמוזימה להקים מדינה ערבית נוספת על אדמת ארץ-ישראל מוכיחה כי ארצות ערב לא זזו במשך חמישים השנים כמלוא נימה מהשק-

ולא הגנה על קיומנו יש גם השתמעות כלפי פנים, ואי-נני יכול לפטור את עצמי מלעמוד עליה. רובנו, אם לא כולנו, הננו נחרצים בהחלטתנו לגייס את העם למאמץ עליון להגנה על מדינתנו ועל שארית תקוותנו. יש הכרח להכריז ללא דיחוי על משטר חירום במדינה שבו יחולק כל מה שיש לנו לכל, ובצדק, ויש לקרוא למאמצים ולקבל החלטות אופראטיביות נוספות כדי לנפץ בעזרתן שגרות חיים של ביוזבו ושל ראוות-תנות, וימרות וגינונים של מתעשרים ומבזוי מענקים ותרומות שלא נועדו להם. בכל אלה נקדם יום יבוא — אם חפצי חיים אנו. אך הגיעה העת, לדעתי, לעשות מאמץ נוסף ולתת גם ביטוי מדיני לאהדות הגורל המזויקת כבר היום בכנף בגדינו ומוזהירה אותנו מפני תהומות הפילוג והקישוט הפוליטי, הכלכלי והחברתי כאחד.

לפני חודשים אחדים פירסמו ארבעה מחברי הכנסת מגשר שבו קראו כבר אז להרחבת הממשלה, לצירוף המפלגות הציוניות המוכנות לשאת בעול ההנהגה והאחריות והחתימה לשלום. בינתיים צורפה המפלגה. אני סבור שהגיעה העת לכינון מערך מחוזק של ממשל אשר ידע להנהיגו בימי סכנה והכרעה. אני משמיע דברים אלה על אף הגאומים שהושמעו כאן לפני שעה קלה על-ידי נציגי הליכוד. אחד מהם אמנם הכריז שאין פניו לפולמוס, אך עם זאת מצא לנכון להכתיר את חברי הממשלה ואת תומכיה בכינויים לקוחים מאוצר רות ספרותיים שונים, מכל מקום לא מאוצרות הפיוס וחיפוש הדרך לשלום.

על אף כל אלה אני קורא למערך, שאני נמנה עמו, ולגושים האחרים בכנסת, חלקי הליכוד, הרישימה לזכויות האזרח, לשותף פעולה בממשלה ובכנסת על בסיס קווי-היסוד הבלתי-כתובים של מדיניותנו שהם כורח המציאות שלנו והם בעצם רק שניים: מצד אחד, ביצור העוצמה הישראלית בתחום הצבאי, הכלכלי והחברתי, ומצד שני, חתירה בלתי-פוסקת להסדר של שלום, אף במחיר של פשרה אם יש בה כדי להביא את השלום. אנו חשים שהעם בתפוצות ובישראל והמערכות הצפויות לנו מחייבים צירוף כוחות נוספים לנשיאה בעול. אני מתכוון לצירוף החלקים השונים של מחנה הליכוד ואף סיעת ר"צ לממשלה, תוך מיצוי כל בירור ודיון ושיקול דעת בתנאי של קבלת דין הכרעת הרוב שכבר הממשלה של היום מייצגת אותו, לדעתו, בעיקרי קווי מדיניותה.

עמיתי חברי הכנסת, אחד משירי של המשורר הלאומי חיים נחמן ביאליק נקרא בשם "אין זאת כי רבת צררתנו". בשורה זו פותח המשורר הלאומי את שירי ברי-כוכבא שלו. פתיחה זו היא סמלית היום, כי ברבאט נתכנסו צוררינו ורבת צררנו. אולם אל נאבד עשתונות מתוך קלות דעת ואל נשקע בייאוש. כדברי המשורר נאמר לצוררינו המכונים לנו חורבן והרס, שכול, כשלון ויתמות: ורוענו אשר אמרת פרקנוה, נאדרה שנית, ולא להים התשועה.

אולם לעצמנו, לדור הגדל בארץ, לאורחי המדינה נאמר: אם כוונת דיו לקיימנו, הרי לא אל החרב ולא אל המלחמה אנו נושאים נפשנו. אנו שואפים לחיי עמל ויצירה, אנו נושאים עינינו אל הפרחת השממה, אנו מתפללים ולא נחל מהתפלל אל ברכת השלום. יש במדיניות הממשלה, כפי שבאה לידי ביטוי בהודעת

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (פרוש) —

וארשה לי להביע דעה הנאמרת על דעתי הפרטית, מאחר שבעיה זו לא הוכרעה עדיין במוסדות תנועתנו: דעתי היא כי במצב זה שמדינות ערב לא שינו עמ' דתן והן זוממות לכלותנו ולהעביר חלקים מארצנו לאירגון מרצחי נפשונו, שהם הם יהיו הזכאים לחלקים אלה של ארצנו שמהם ניסוג, אנו צריכים לשקול את הבעיה מבחינת בטחון קיומנו, לאו דווקא מבחינה רג' שית לארצנו, אלא מתוך חרדה גדולה על קיומנו אם אמנם אין בכל נסיגה שהיא פגיעה בקיומנו. ועידת רבאט הוכיחה מלכתחילה את מגמת הערבים בנסיגתנו. יאה ברור שכדי להבטיח את בטחוננו, כדי להשיג הכרה בקיומנו וכדי להשיג הפסקת הלוחמה נגדנו, כאשר נהיה משוכנעים ובטוחים בכנות איהו הסדר שהוא, יש ויש לסגת; אולם במצב הנראה לעין, כאשר מצרים אינה מוכנה להכריז על אי-לוחמה, כא- שר מדינות ערב עומדות מאחורי המזימה להכיר בזכויות אירגון המרצחים — ומשמעות עמדה זו היא שלילת קיומנו וזכותנו — עלולה כל נסיגה לפגוע בבטחוננו.

התפיסה התורנית קובעת: פיקוח נפש הוא מעל הכל. לכן יש לשקול אם אין אנו מסכנים קיומנו על- ידי נסיגה כלשהי ללא הבטחת קיומנו, כי מי הוא זה אשר יכול להכריע מה מסכן יותר ומתי גדולה יותר סכנה פיקוח נפש. מאידך גיסא, חלילה וחלילה לנו להציג מראש עמדתנו בצורה נוקשה — שאין כל דרך להידבר עמנו. אני שולל תכנית השלילה הכרוזת והצ' הרות כוללניות של "אף שעל" ו"אף פעם". גישה זו של שלילת הדרך הדיפלומאטית הגמישה, המכוונת להראות כי אנו מוכנים לסגת, היא מסוכנת, כי או לא נוכל להיות נקיים במצפוננו כלפי עצמנו כי מצינו כל דרכי המנע להילחם. אבל נדע ונזכור כי לפנינו שוני אי נפשונו, צמאי דמנו, המתנכלים לכלותנו.

נתפלל לה': "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה, חנונו מאתך דעה בינה והשכל", באוצרות מכמני הרוח של עמנו טמונים כוחות הנפש העילאיים הדרו- שים לנו בצרה ובמצוקה אשר עוברת עלינו כיום, משם שואבים אנו אמונה כי עם ה' נצח ניצח. מאז גלותנו, מדורי דורות עד דורנו, חזינו וראינו נסים ונפלאות, כאשר באו מים עד נפש נבקע הים.

בסוף דברי ירשה נא לי היושבי-ראש להתעכב על תופעה מוזרה אשר לא נדע בדומה לה בכל המהלכים שהלכנו עד כה במערכותינו. עד הופעת תופעת ד"ר קיסנינג'ר, עם כל החיוב וההישגים במהלכי ההפסקת- האש שעלי-יה הפסק שפך הדמים, אנו מודאגים מאוד מהתהליך שחל אצלנו בעקבות מהלכיו של ד"ר קיסנינג'ר. הוא רכש את אמונו עד כדי כך שבאחרונה מצ- טייר מצב מזור מאוד: מנהיגי יהדות ארצות-הברית פונים אלינו במה הם יכולים לעזור לנו, ואנו כמעט שנקטנו טאקטיקה של הרדמת המנהיגות היהודית, של הרדמת העם היהודי בכלל והעורף היהודי בארצות- הברית בפרט. המפגן האדיר שנערך אתמול בניו-יורק היה מפנה. עלינו להמשיך בקו זה. המפגן בניו-יורק הוכיח שוב את נכונות המוני בית ישראל. כל נרדמים אותם. עלינו לשנן לעצמנו שכוחנו באמונתנו ובנצחיותנו, בנצחיות התורה. הסכנה גדולה, ויידע העולם, יידעו אומות העולם, כי נזועזע אמות הספים של העולם על כל פגיעה בשארית ישראל בארץ-ישראל. סכנה

פותיהן ואינן מוכנות לזוז מעמדתן. ההכרזה החזונית ונשנית של מצרים כי לא תכריז על אי-לוחמה כל עוד לא ניסוג מכל השטחים — והנסיגה מכל השטחים משמעותה ברורה: שאנו ניסוג מהשטחים כדי למסור אותם למדינה שתוקם על-ידי אירגוני המרצחים — והמשמעות של עמדות מדינות ערב מחייבות אותנו לראות במלוא החומרה את אשר לפנינו. ועידת רבאט היתה מעין השלמה להחלטת האו"ם להזמין את איר- גוני המרצחים לבוא בשעריה, להופיע על במותיה וליצור גורם חדש, בנוסף למדינות ערב הקיימות. זו היתה אחת ההחלטות החמורות ביותר בתולדות האו"ם.

בשעה הרתי-עולם זו, כאשר "משנאיך נשאו ראש, על עמך יערימו סוד" ואומרים "לכו ונכחדים מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד", אל ניפול חלילה וחלילה בורעות הייאוש. נשוב אל ה' וירחמנו, נצא לרחובה של עיר וארץ קדשנו לתקוע בשופר גדול אשר יחריד לבבות בקריאה הגדולה, כי נגיע להכרה — "לו עמי שומע לי, ישראל בדרכי יהלכו, כמעט אויביהם אכי- ניע, ועל צריהם אשיב ידי". האם התקיעה הגדולה, הצפירה הממושכת, שהחרידה אותנו ביום הכיפורים, לפני יותר משנה, לא זיעזעה אותנו? דומני שהתקיעה, הצפירה, של יום הכיפורים עודנה מהדהדת, עודנה זור- עקת, עודנה זועמת. אנו חשים אותה בכל מהלכינו. אולם הביטו וראו: גם בימים הקשים והמתוחים יכולתם להיות כוח ולראות כי יהודים מאמינים בה' ובתורתו, בנצחיות עמנו בארצנו, אינם מיואשים. הם לא איבדו תקוותם ואמונתם, כי אמונתם נחצבה מהאמונה הנצ- חית. אנו מאמינים בני מאמינים כי תורתנו הקדושה נצחית והיא אשר נתצח. אין כוח בעולם אשר ישבור את רוחנו, את תקוותנו, את אמונתנו. רק לפני שבוע קראנו בפרשת "לך לך" על ברית בין הבתרים, זו הברית לנצח נצחים: "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמור: לזרעך נתתי את הארץ הזאת, מנהר מצרים עד הנהר הגדול, נהר פרט". אל ייאוש. אולם נזכור, וזאת אסור לנו לשכוח: התנאי לקיום ההבטחה הוא בקיום הברית בין ה' וישראל. קיום ההבטחה "וני- תתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורייך, את כל ארץ כנען, לאחוזת עולם" תלוי ב"ואתה את בריתי תשמור", תלוי ב"והייתי להם לאלוקים". אם נשמור על הברית בין ישראל לה', "כל כלי יוצר עליך לא יצלח". מתוך נקודת השקפה שרשית זו, ששורשיה באמונתנו, בנצחיות תורתנו, בקיום הבטחת הבורא על זכויותינו בארצנו, אנו ניגשים לכל שלושת הנושאים אשר לפנינו.

בדברנו על זכותנו על יהודה ושומרון נאמר שאין כוח בעולם אשר יוכל להפקיע מאתנו זכותנו על כל שטח משטחי ארצנו. גם כאשר מפני חטאינו גלינו מארצנו לא פקע ולא היה כוח שיפקיע כוח הקדושה והבעלות של עם ישראל על ארץ-ישראל. כאשר עלי- נו לקבוע עמדה בבעיה זו חייבים אנו לשקול השי- קולים הבטחוניים גרידא, ואיני חושב שאנו זכאים לסכן בטחוננו בגלל גרשותינו ורגישותנו בבעיה. מגישה זו יש להסיק מסקנה שהרקע לקבלת הכרעה על נסיגה כלשהי אינה נמדדת בגישה רגשית אלא בגישה בטחונית, וכאן יש לשקול שיקול מעמיק מה מבטיח את בטחוננו — אם הגישה הוותיקנית או הנוק- שה, היונית או הניצית.

חברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (פרוש, אברמוב, שערי, ארנס, שובל) —

נית. אם שוללים אפשרות של דיון על שלום כולל — ואנו מוכנים לדיון כזה, אבל מצד הערבים שמענו שאין הם מוכנים לקיים דיון על שלום כולל — איוו אפשרות נשאר פתוחה? מהי התוצאה של המשאומתן עם כל ארצות ערב יחד ראינו בסיכומי ועידת רבאט וחארטום לפנינו. משאומתן כזה פירושו חסימה הדדית ואי־יכולת להתגבר על ה"לאווים" שהערימו ועירות פיסגה ערביות על דרך המשאומתן.

העמדה השנייה שאנו שוללים היא ניהול משאומתן עם אש"פ והכרתו כנציג המוסמך של הפלשתינאים. מי בחר בו כנציג הפלשתינאים?

משה ארנס (הליכוד):  
מי בחר בחוסין?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):  
חבר־הכנסת ארנס, אין אני שואל עכשיו מי בחר בחוסין. הוא קיים. זוהי מדינה קיימת. היא היתה פארטנר במשאומתן בעבר ויכול להיות שהיא צריכה להיות פארטנר גם בעתיד, אם האפשרות הזאת קיימת; אבל אש"פ אינו מייצג לא מדינה ולא עם. למה אין אנו מוכנים לנהל אתו משאומתן? (א) מפני שהוא לא מוכן להכיר בנו; (ב) מפני שהוא לוחם נגדנו באמ־צעי טרור ורצח ילדים; (ג) מפני שהוא חותר לחיסול ישראל. עלינו ורצח ילדים; (ג) מפני שהוא חותר לחיסול יוסבר האופי של אש"פ. עלינו להזהיר את עמי הערבים, כפי שעשה זאת היום הסופר דירנמאט, שאסור לעולם להיות שותף לנסיון מחודש להשמדת עם.

חברי הכנסת, אין להתעלם מצד אחר של הבעיה. קיימת הבעיה הפלשתינאית.

משה ארנס (הליכוד):  
מהי הבעיה הפלשתינאית? תגדיר אותה.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):  
תשאל זאת את חברך לסיעה, חבר־הכנסת רימלט. חבר־הכנסת רימלט אמר היום שקיימת בעיה פלשתינאית. זאת עובדה שאי אפשר להתכחש לה, גם אם היא אולי לא כל־כך הגיונית. חברך לסיעה עשה מחצית הדרך למחשבה קצת יותר מציאותית. אמנם הוא מציע פתרון לפלשתינאים בירדן, ואולי כולנו היינו מסכימים לכך, אבל מה לעשות והמציאות איננה כל־כך פשוטה, כי אילו הכל היה בדידו והיינו נמצאים בארץ שיש בה חלל ריק מבחינת התושבים, ברור שהרעיון של שלמות הארץ הוא הדבר הנכון וזכותנו היא על כל ארץ־ישראל; אבל מה לעשות, וכאן, באזור הזה, בשטח ההיסטורי של ארץ־ישראל ישנו עוד — — —

זלמן שובל (הליכוד):  
ובגדה המערבית יש חלל ריק, חבר־הכנסת שערי?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):  
אמרתי שאין.

ההתעלמות מקיום הבעיה הפלשתינאית ואי־הצגת אלטרנאטיבה לאש"פ מחזיקה אף ידיים נאמנים ביותר. אין להתעלם מכך שהפלשתינאים נעשו גורם בעולם הערבי וגם בעולם הבין־לאומי ובעיני קיימת גם בתודעת ידידים קרובים לנו, אנא, תקראו את הד־

גדולה מרחפת עלינו ועל אחינו שבגולה, ועלינו לעמוד נכונים לכל רגע, לכל צרה שלא תבוא עלינו. בכל הדורות, בכל התלאות שעברו עלינו, כמו בכל הימים הנוראים, נשפוך לבנו לאלוקינו שבשמיים: "מידת הרחמים עלינו התגלגלי, ולפני קונך תתינתנו הפילי, ובעד עמך רחמים שאלי, כי כל לבב דווי וכל ראש לחלי. ישראל נושע בה' תשועת עולמים. גם היום יוושעו מפיד, שוכן מעונים, כי אתה רב סליחות ובעל הרחמים".

היו"ר ש. ז. אברמוב:  
רשות הדיבור לחבר־הכנסת שערי, ואחריו לחברת־הכנסת ארבל־אלמולוניו.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):  
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, עלינו לדחות את החלטות ועידת רבאט, גם העקרונות וגם האופראטי־ביות, אך אין לנעול את שערי המשאומתן לא עם מצרים, לא עם ירדן ולא עם גורמים פלשתינאים, בתנאי שהפתרון לבעיה הפלשתינאית לא יהיה על חשבוננו, על חשבון קיומנו ובטחוננו.

משה ארנס (הליכוד):  
איך אתה יכול לדחות אותן? אלה הן החלטות פנים ערביות.

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):  
אם נגזר עלינו מלחמה — עלינו להתכונן לקראת אפשרות כזו מבחינה צבאית ומדינית. מבחינה צב־אית — על ידי נדאה לעוצמה צבאית אופטימאלית; מבחינה מדינית — על ידי כך שיהיה ברור לכל העולם שלא אנו סגרנו את האופציות אלא הערבים.

חברי הכנסת, לאחר חתימת הסכמי הפרדת הכוחות היינו משוכנעים, והעולם כולו היה משוכנע, שאחרי הסכמים אלה לא תוכל לבוא תקופה של קפאון אלא תקופה של תזוזה ותנועה לקראת שלום. התגבשה אז דעה שאם זה לא יכול להיעשות על־ידי אקט חד־פעמי, על־ידי הסכם שלום כולל וכללי, יש לעשות את הדבר בשלבי־ביניים שיש בהם צעידה מודעת לקראת הסדר שלום.

מה עשתה ועידת רבאט? — היא עצרה את התהליך הזה, ומדינה אחת חסמה את הדרך למשאומתן של השנייה. סוריה חסמה את הדרך למצרים; מצרים נתנה יד לחסימת הדרך לירדן. וכפארטנר הציבו לנו את האירגון במידת ישראל, אותו אירגון שאינו מוכן להכיר במדינת ישראל, אותו אירגון החותר לחיסול מדינת ישראל. עד כה לא שמענו שאירגון זה זונח את הרעיון של מדינה דמוקרטית חילונית מאוחדת שפירושה סוף למדינת ישראל. לא שמענו שהוא זונח את הטרור כאמצעי מלחמה. לא שמענו שהוא מבטל את האמנה הפלשתינאית. שמענו את ההיפך.

משה ארנס (הליכוד):  
שמענו שמצרים מבטלת את האמנה הפלשתינאית?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):  
לכן אין אנו מקבלים את החלטות ועידת רבאט. עלינו לשלול שני דברים יסודיים המבצבים מהחלטות רבאט: הראשון — שאין לנהל משאומתן נפרד ואף לא להסכים להסדרי־ביניים שיש להם משמעות מדי־

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (שערי, ארנס, שובל, זילברברג, אברמוב, ארבל-אלמוזלינו) —

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

עלינו לחשוב גם על טיפוח גורם פלשתינאי אלי-טרנאטיבי בגדה, גורם שהוא שוחר שלום, על אפ-שרות שלפי שעה נפתח אוטונומיה ערבית באזורים מסויימים, עד שתופיע אפשרות של משא-ומתן על שלום אמיתי שיאפשר פתרון כזה של הבעיה הפלש-תינאית המתיישב עם קיום מדינת ישראל. גם על מצרים לדעת שכל הסכם-ביניים צריך להיות בעל מש-מעוט מדינית והוא צריך להיות לפרק זמן ממושך כדי שנוכל לראות בביצועו דרך להתכונן לשלבים הבאים.

חברי הכנסת, הואיל ובסדר-היום של דיונונו כאן כלול גם עניין ההתנחלות, רוצה אני להגיד בעניין זה רק משפט אחד. חברי כנסת רבים דיברו על הצו-רך להבריא את המצב הפנימי — ואני מסכים אתם אבל, בין השאר, חלק של המצב הפנימי הוא גם קיום שלטון החוק. אין לקבל עליונות האידיאולוגיה על החוק, כפי שדוגלים מתנחלים שונים. יש אידיאולוג-יות שונות. חוק יש רק אחד. כל אחד רשאי ללחום בעד האידיאולוגיה שלו, אבל הוא חייב לכבד את החוק, כי הוא אחד.

עלינו לגבש כיוון משלנו, לנקוט ביזמה משלנו, ולא רק לחכות כל פעם ל"גודו". אנו נכנסים לתקופה חדשה. יש צורך בכוח עמידה ובכוח עמידה. עלינו להיות עקשנים בשלילת דברים המסכנים את קיומנו, אך פתוחים ובעלי דמיון כלפי אפשרויות העשויות לשמש פתרון.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת-הכנסת שמואל תמיר.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון מתקיים היום נוכח כמה אירועים בויזה הבינ-לאומית שיש להם נגיעה ישירה למדינת ישראל ולגורלה.

ההחלטה שהתקבלה על-ידי עצרת האו"ם לאפשר לנציגות של אירגוני המחבלים המתקראים אש"פ להש-תתף בדיוני העצרת תירשם בתולדות האירגון הבינ-לאומי כאות של התכחשות לתקוות אשר ליוו את הקמ-תו; כגילוי של שפל מוסרי של ממשלות אשר הרימו את ידן להכיר באירגוני טרור. החלטת עצרת האומות המאוחדות היתה מקור כוח ועידוד לאירגוני הטרור ולשלטי מדינות ערב. הצבעתן של 105 מדינות, בינ-הן גם ארצות נאורות של מערב אירופה וארצות ידי-דותיות לישראל מאמריקה הלאטינית, בעד ההחלטה להכיר באש"פ כנציגות הלגיטימית של הערבים ביהודה ובשומרון סללה את הדרך להחלטות ועידת רבאט ויצ-קה שמן על מדרות אויבי ישראל.

בימים אלה הסתיימה ועידת הפסגה של שליטי ערב ברבאט. התקוות שתלו מזכיר המדינה של ארצות-הברית ד"ר קיטינג'ר ואחרים בכך שיום של המתונים במחנה הערבי תהיה על העליונה וועידת הפיסגה ברבאט תסלול את הדרך לג'נבה — תקוות אלה הת-בדו לחלוטין. החלטות ועידת רבאט הבליטו פעם נוספת שהגורם המאחד במחנה הערבי הוא השנאה לישראל ואי-הכרה בוכות קיומה כמדינה עצמאית.

ברים של ראש ממשלת הולנד שבוודאי מצטיין ביי-דידות רבה כלפינו.

משה ארנס (הליכוד):

מי הם הפלשתינאים?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני מציע לך, חברי-הכנסת ארנס, להפנות את הש-אלות האלה לחברת-הכנסת רימלט. למה אמר מה שאמר כאן היום? אמנם הפתרון שלו איננו מתיישב עם האפשרויות המציאותיות, אך אני מודה שכולנו עוד מחפשים פתרונות וכולנו עוד לא בטוחים שהגענו אליהם. אבל הוא מכיר בעצם הבעיה.

זלמן שובל (הליכוד):

נניח שיש בעיה פלשתינאית, מה הן האפשרויות המציאותיות לפי דעתך? אתה יכול ליישב מיליון ערבים בג'נין ובשכם ובחברון, מה הפתרון שלך? איך אתה פותר את הבעיה?

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אתה יכול לשלוט במיליון ערבים?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

חברי הכנסת, הואיל וקיימת מציאות כזאת מוכנים אנחנו לפשרה טריטוריאלית.

אברהם זילברברג (המערך):

מדוע הוא לא יכול לשלוט? אם יתנו לו — הוא ישלוט.

משה ארנס (הליכוד):

מי הם הפלשתינאים?

יהודה שערי (המפלגה הליברלית העצמאית):

אנחנו מוכנים לפשרה טריטוריאלית אף ביהודה ובשומרון: (א) מפני שאנו רוצים שלום; (ב) מפני שאנו רוצים בפתרון הבעיה הפלשתינאית; (ג) מפני שאין אנו רוצים מדינה דו-לאומית. הפתרון של חבר-הכנסת רימלט, שאמנם מכיר בבעיה, אבל הוא אומר שהערבים בגדה יישו — בעלי זכות הצבעה לכנסת יש-ראל אם ירצו בכך — זהו פתרון שאינני יודע אם הוא לא יכול להביא בסופו של דבר למדינה דו-לאומית. גם מסיבה רביעית אנחנו מוכנים לפשרה כזאת, והסיבה היא שאנחנו רוצים לקיים את הידידות וההתמכה האמריקאית.

ולכן, חברי הכנסת, הדלת נשארת פתוחה למשא-ומתן עם ירדן. אין אני מתעלם מכך שמעמדו של חוסיין עורער. הרכבת עברה תחנות מסויימות. יכול להיות שהחמצנו אפשרויות. אינני יודע אם הרכבת עוד תחזור בדיוק לאותן התחנות. אך מבחינתנו צריכה האפשרות הזאת להיות פתוחה, כי ייתכן שיחול עוד שינויים. כבר היינו עדים ללא מעט תהפוכות במזרח הרחוק, וכבר היינו עדים ללא מעט החלטות שנתקבלו ונתהפכו. בסופו של דבר, רוב תושבי ירדן הם פלש-תינאים ולמדינה פלשתינאית בגדה בלבד יהיה קיום עלוב למדי.

משה ארנס (הליכוד):

מי הם יתר תושבי ירדן?

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסגני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנהלויות קבע כפריות ועירוניות — על אדמת המולדת (דיון) (ארבלי-אלמוזילנו) —

משא-ומתן כל שהוא עם אירגוני הטרור והחבלה למי-ניהם שמטרתם המוצהרת היא הריסתה של מדינת יש-ראל.

כבוד היושב-ראש, דומני שאין מלכודת מסוכנת יותר למדינת ישראל מאשר הקמת מדינה פלשתינאית נוספת בין ישראל לבין ירדן. כולי פליאה על כך שחור-גים מסויימים בישראל מטיפים לנו להכיר בתכנית של הקמת מדינה פלשתינאית חדשה, התמיכה בהקמת מדי-נה פלשתינאית הפכה באחרונה לאופנה בקרב חוגי השמאל במערב, אף-על-פי שזוהי הסיסמה אשר בעז-רתה מגבירים שליטי ערב את מלחמתם בישראל. דב-ריהם של אישים וחוגים מסויימים בישראל נתנו לא מעט סיוע מדיני ומוסרי ליצירת התדמית של אירגוני המחבלים.

חברי הכנסת, מדינה פלשתינאית ביהודה ובשומ-רון פירושה הקמת מדינה בעלת מגמות של אירידינטה שתהפך לראש המחץ נגד ישראל ומקלט לכל שונאי ישראל. מדינה פלשתינאית שבראשה יעמוד יאסר עראפאת תחזור לעידוד תסיסה בקרב האזרחים הער-ביים בישראל, היא תעודד בקרבם מגמות ספאראטיס-טיות והיא תחרות על דגלה יום לאחר הקמתה את המאבק לחזרה לגבולות 1947, ומהם להתפשט אל הים.

כבוד היושב-ראש, הננו מצידים במדיניות שיש עמה נכונות לפשרה טריטוריאלית. אני מניחה שרוב רובו של הבית מאוחד בשני הלאומים שעליהם דיברתי. הוויכוח הוא על ה"כן", זאת אומרת: מה הוא גבול הפשרה ומהי התמורה שנקבל ממדינות ערב בעד הס-כתתנו לפשרה טריטוריאלית.

אני חוששת שמא תחול אירוניה מסויימת בהצהרת הממשלה לגבי התנאים למשא-ומתן באשר לחתימת הסכמי-ביניים בין ישראל למדינות ערב, בעת שאפ-שרות זו תהיה אקטואלית. כי לאחרונה הושמעו הצהרות על נכונות ישראל להסדרי-ביניים הכרוכים בנכונות לוותירורים על שטחים תמורת הכרזה על אי-לוחמה, וזאת מבלי להגיד באופן ברור כי הדבר אינו אפשרי לגבי ירדן וגם לא לגבי סוריה. ראש הממשלה היטיב לע-שות בהבהירו נקודה זו ובכך פיזר חששות.

כבוד היושב-ראש, ישראל חתמה על הסכם הפרדת כוחות עם מצרים וסוריה, תמורת הסדר זה החזירה ישראל שטחים, ולא רק את אלה שנכבשו במלחמת יום הכיפורים, אלא גם שטחים שהיו בשליטתנו מאז 1967. כל הסדר נוסף חייב להיות צעד ממשי לקראת הסכם שלום. לא ייתכן שנסכים לוותור חד-צדדי וללא תמורה.

אסור לנו לשכוח שנשיא מצרים אנואר סאדאת הכ-ריז שהסדרי-ביניים נוסף עם ישראל, המונחה בהחזרת שטחים נוספים בסיני למצרים, לא יהיה מלווה בהת-חייבות מצד מצרים לחתימת הסכם שלום. הוא חזר והדגיש שאין בכוננת מצרים לוותר על התביעה שעל ישראל לסגת לגבולות 1967 ולהחזיר את הזכויות הל-גיטימיות של הפלשתינאים. נשיא מצרים מסביר לעמו ולשליטי ערב שהסדרי-ביניים כזה הוא שלב נוסף קדימה להשגת היעדים שמצרים הציבה לעצמה. הכרזתו זו של נשיא מצרים מבטאת נאמנה את המדיניות שבה דוגלת מצרים. אין לעזור לו להשיג תמיכה מדינית בקרב

החלטת ועידת רבאט שהתקבלה פה אחד באשר גם שליט ירדן נאלץ להסכים לה, ההחלטה להכיר באש-כנציג בלעדי של הערבים ביהודה ובשומרון, תוך תמיכה בהקמת מדינה פלשתינאית בהנהגתו של יאסר עראפאת בכל שטח שישוחרר — מגמתה ברורה ואינה דורשת פירושים.

החלטות ועידת רבאט וההכרזות שהושמעו מפי דוב-רי אש"פ עם סימומה יש בהן לגבי מדינת ישראל ואז-רחיה מהסממנים שאיפיינו את החלטות אותה ועידה ארורה של מנהיגי הנאצים שבה הוחלט על הפתרון הסופי; רק כך אפשר להסביר את המסקנות שהסיקו דוברי אש"פ מההחלטות שנתקבלו.

בהצהרה שמסר לאחר הוועידה פארוק קדומי, ראש המחלקה המדינית של אש"פ, נאמר: אנו מסרבים לנ-הל דרישת כל שהוא עם ישראל, שבה אין אנו מכי-רים. זו עמדתנו. אנו משוכנעים שישאלה היא ישות זרה במזרח התיכון המושחתת על תוקפנות, שאיפת התפשטות וגזענות. לאור מצב זה לא נוכל להכיר בה בכל צורה שהיא; אנו יכולים רק להילחם נגדה. ועידת רבאט שנסיימה זה עתה, על כל משמעו-יותיה המסוכנות, צריכה לפקוח את עיניהם של כל אלה שסיפרו לנו על התגברות הכוחות המתונים במחנה הערבי המגלים כביכול נכונות לפשרה והסדר עם ישראל.

הדיונים וההחלטות של ועידת רבאט מוכיחים שאין ויכוח מהותי בין מדינות ערב בדבר הסירוב להכיר בקיומה של מדינת ישראל. הוויכוח בין הקרויים מתו-נים לבין הקיצוניים הוא על הטקטיקה ועל העיתויים במערכה נגד ישראל. מדינות ערב מכריזות בגלוי שהן מתכוונות למלחמה נגד ישראל. עלינו להתייחס ברצינות להכרזות אלה. הוויכוח במחנה הערבי הוא על השאלה: האם חיסולה של מדינת ישראל צריך לבוא בהסתערות מרוכזת או בשלבים? המתונים מקווים כי יוכלו לתמיכת רוב מדינות העולם בתביעתם כשלב ראשון נסיגת ישראל לגבולות 1967, הקמת מדינה פלש-תינאית ביהודה, בשומרון וברצועת עזה, ובסופו של דבר עירעור עצם קיומה של מדינת ישראל. את המ-גמה הזאת הגדיר בצורה ברורה המנהיג ה"מתון" של אירגוני הטרור, כפי שכינה אותו שר החוץ הצרפתי, יאסר עראפאת, כאשר רואיין בטלוויזיה האמריקאית ונשאל מה הוא לדעתו עתידה של מדינת ישראל בעולם הערבי, והוא השיב: למדינת ישראל יש עתיד אחד בלבד, לקבל את עמדתנו, לחיות אתנו במדינה פלש-תינאית.

כבוד היושב-ראש, גם במציאות קודרת זו עלינו לפעול למען השלום, אך בתנאים אלה, יותר מאשר תמיד, נדרשת היערכות העם לקראת המבחנים הצ-פויים לו וכן החלטה ברורה ונחושה של ממשלת יש-ראל לגבי העמדה שנקוט הן במשא-ומתן עם מדינות ערב והן במשא-ומתן המתנהל באמצעותה של ארצות-הברית.

על ממשלת ישראל להמשיך ולעמוד בתוקף, כהכ-רות ראש הממשלה בכנסת ב־3 ביוני 1974, על שני הלאומים שהחליטה עליהם ושעליהם חזר ראש הממ-שלה גם היום: לא להסכים בשום פנים ואופן להקמת מדינה פלשתינאית בין ישראל לבין ירדן ולא לנהל

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריית ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (ארבלי-אלמוזלינו) —

הרחבתה וביסוסה. מעשה זה פוגע ביסודות חיינו הדגור קראטיים.

הייתי רוצה בקצב והיקף מהיר ורחב יותר של התנחלויות. מאז מלחמת יום הכיפורים נעשה פחות מן הדרוש ובקצב איטי מדי. חשיבות ההתנחלות לבטחונה של המדינה וקביעת גבולותיה לעתיד הובילה בהסכם הפרדת הכוחות עם סוריה הודות לישושים ברמת-הגולן. אני בטוחה שלא תהיה נסיגה נוספת ברמת-הגולן.

חברי הכנסת, לא יכול להיות עירעור עקרוני על הזכות היהודית להתנחל בכל חלקי ארץ-ישראל ומלוא הסמכות לממשלה להחליט מתי ואיפה יש להתנחל, וזה בהתאם לשיקולים בטחוניים, מדיניים וכלכליים. אך עם זאת אל לה לממשלת ישראל להחליט היכן אסור להתנחל, כי אסור שיהיו אזורים סגורים הרמטית בפני התנחלות בתוקף החלטת הממשלה. על הממשלה להגביר את קצב ההתנחלות הכפרית והעירונית בכל חלקי הארץ, לעודד צעירים ומבוגרים ללכת למפעל חלוצי זה; על הממשלה לעשות לביסוסם וחיווקם של הישובים הקיימים מבחינה חברתית, כלכלית ובטחונית.

כבוד היושב-ראש, התבשרנו שבימים הקרובים נזכה טוב לביקורו של מזכיר המדינה של ארצות-הברית הד"ר הנרי קסינג'ר במגמה להמשיך את הברורים עם ממשלת ישראל. עם ביקור זה והדרישות הנשמעות שישאל חייבת לעשות ויתורים טריטוריאליים נוספים ללא שלום, ברצוני לקרוא משפטים אחדים שאמר יצחק טבנקין לפני פטירתו, כפי שצוטטו על-ידי הסופר חיים גורי בעתון "דבר" ב-29 באפריל 1974. בקטע שכותרתו "המעיל" כותב חיים גורי:

"אני שב ומספר את הדברים באוני אלה שלא שמעו סמוך לאמירתם. כאשר קרבה שעתו של יצחק טבנקין יושב ליד ערש הדווי בנו בכורו משה. את הסיפור שמעתי מפיו.

"אבא — אמר — נימנמ שעה ארוכה ולעתים היה פוקח עיניו ואומר משהו. דבריו היו קטועים ועמומים. לאחר שתקיה ממושכת פתח אבא ואמר: כאשר הכניסו אותי לפאביאק (בית-כלא מפורסם בוורשא) מצאתי את עצמי באולם שבו התגוררו אסירים פליליים. שיחקו בקלפים. התקשיתי להבין את פשר דבריו — אמר משה, הוא חשב כי אביו הגווע נזכר, כדרך הנפטר רים לעולמם, בשנים רחוקות. הוא הקשיב בדממה ויצחק טבנקין המשיך: בראותם אותי אמר אחד מן החבורה: אני משחק על מעילו של הזיד הזה. אמרתי לו — ניגור טבנקין והמשחק באוני בנו בכורו הגדול על פניו ותמה למשמע הדברים המוזרים: (א) אינני זיד; (ב) שחק על המעיל שלך, ולא על המעיל שלי. משה טבנקין לא הבינו, כאמור, מה קרה בפאביאק ומדוע האב הנוטה למות מדמדם את הדברים האלה. אז הרים יצחק טבנקין את קולו כלשונו וקרא: קראו, אמור לגולדה, לישראל, ליגאל, למשה שיאמרו לרוג'רס ול-סיסקו שישחקו על המעיל שלהם, לא על המעיל שלנו. ארץ-ישראל היא המעיל שלנו."

משפטים אחרונים אלה של יצחק טבנקין ז"ל אשר כה חרד היה לבטחונו ולגורלה של ארץ-ישראל עד לגרעיו האחרונים ישמשו מקור לעידוד ולעמידה גאה

מדינות העולם; אין להסכים לצעד נוסף קדימה של מצרים בסיני ללא הבטחות וערבויות שהסכם נוסף אמנם יוליד לשלום.

כבוד היושב-ראש, המדיניות של כל הממשלות בישראל היתה מדיניות של נכונות לנהל משאומתן עם מדינות ערב על בסיס של פשרה טריטוריאלית, בניגוד לקונצפציה של "אף שעל". למרבה הצער, עדיין לא זכינו לנכונות כזו מצד השליטים הערביים. ואולם עלינו לעשות כל שביכולתנו למיצוי כל סיכויי שלום גם כאשר אין עדיין אווון קשבת לכך אצל שליטי מדינות ערב. אני רואה כחובה לעצמי לציין שגם הממשלה בראשותה של הגברת גולדה מאיר לא החמיצה שום הזדמנות לגשר ולברר, ליוזם ולפעול למען השגת שלום עם מדינות ערב. לא פעם נעזרה במאמציה אלה בידידים ומדינאים בעלי שם ומעמד. עוול גדול עושים למדינת ישראל בכך שנמסרים להטיל דופי בממשלה הקודמת כאילו לא מיצתה את האפשרויות לקראת השלום.

אחת השאלות המטערות את העם מעבר לכל מטגרת מפלגתית היא שאלת עתיד יהודה ושומרון. נושא זה נוגע ללבו של כל יהודי ויהודי, ולא פעם ניצב כל אחד במאבק בין הרגש לבין ההגיון, ועלינו להיוקס לרגש ולהגיון גם יחד.

אני משוכנעת בקיום זכותו ההיסטורית של העם היהודי על ארץ ישראל. יהודה ושומרון הם לב לבה של תרבות ישראל העתיקה, מקומות מקודשים הקשורים בדת ישראל ובמולדת עם ישראל. הרגישות הפנימית, הנפשית והאידיאולוגית לגבי נושא זה היא טבעית ובריאה. טוב עשתה ממשלת ישראל שהתחייבה בקווי היסוד שלה שבטרם ייחתם הסכם שלום עם ירדן שיהיה בו ויתור טריטוריאלי על שטחים ביהודה ושומרון, יובא הדבר להכרעת העם בבחירות לכנסת. ואם התחייבה הממשלה ללכת לבחירות אם יהיו סיכויים להסדר שלום, לא כל שכן לגבי הסדר-ביניים שכלולים בו ויתורים טריטוריאליים. הממשלה עדיין לא קיבלה כל החלטה בעניין הסדר-ביניים עם ירדן, ואני מקווה שלא תמליץ על ויתור טריטוריאלי במסגרת הסדר-ביניים. טוב עשה ראש הממשלה שהצהיר בראיון ששודר בטלוויזיה בלי שנה, 25 באוקטובר 1974, כי הסדר-ביניים עם ממלכת ירדן, אם יהיה כרוך בויתורים טריטוריאליים מצד ישראל, לא ייחתם אלא רק לאחר קיום בחירות.

כבוד היושב-ראש, בחלק הבא של דברי ברצוני לנגוע בנושא ההתנחלות. בשבועות האחרונים היינו עדים לסערה בלתי-רצויה בעקבות מפגן בסיסה של התנחלות בשומרון. יש לי מלוא ההערכה לצעירים ומבוגרים אשר מתוך הכרה לאומית ורוח חלוצית מורכבים ברצינות ובכונות להתנחל בשומרון וביהודה. עם זאת חובה לציין את הגילויים השליליים שהתלוו למפגן ההתנחלות שאורגן בניגוד גמור להחלטות הממשלה והביא לעימות עם צה"ל. מפגן זה השיג מטרה הפוכה. במקום לקדם את רעיון ההתנחלות בכלל והמאבק להתנחלות ביהודה ובשומרון בפרט, חיזק את מחנה המתנגדים להתנחלות בכלל ועורר אותם לצאת בהפגנות ובעצרות נגד מגמת ההתנחלות בכללותה. מעשה זה של נסיון ההתנחלות ללא אישור הממשלה מחליש ומר-תיע רבים אשר תומכים בהתנחלות ונאבקים למען

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחזויות בטחוניות וזנתחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (ארבלי-אלמולינו, אברמוב, ש. תמיר) —

בבחנית בר-מינן פוליטי. אני יודע שבמדיניות — הצהרות הן מעשה. היום הכריז חוסיין שהוא איננו צד למשאומתן, ושהצד הוא עראפאת. את ההכרזה הזאת של חוסיין אסור לשכוח, לא היום וגם לא מחר. בוודאי, כאשר מדובר בשליט כמו חוסיין שהוכיח לפעמים לול-יינות מפתיעה, ייתכן מאוד שהמשחק לא תם. ייתכן שאותו גורם שבעבר, פרט לנו, היה הגורם שידע להדביר את פעילותם של החבלנים בדרך הנחרצת ביותר, עוד לא אמר את דברו האחרון. ברור גם שאם המחבלים של עראפאת והאחרים יגשימו חלק ממאמצייהם, ישאפו לא רק מערבה, אל הים, אלא גם מזרחה, לרבת-עמון, ומבחינה זאת לא הייתי מתכחש לקיום אינטרס אובייקטיבי משותף: שבירת אש"פ, על כל חלקיו. בנסיבות של היום לא הייתי שש להיעלמותו של גורם שפרט לנו, אובייקטיבית, הוא האויב הקיצוני ביותר של עראפאת באזור. אולם, בין ראיתי המציאות הזאת לבין סכנה של שיכחה שאותו גורם עצמו הכריז על עצמו שאיננו צד, או שיהיה המעביר של טריטוריה ישראלית לידי עראפאת — תהום פעורה.

בדברנו על ירדן, ובדברנו על ישראל, אל נשכח את ערביי ארץ-ישראל. כולנו, לא כל חלקי הבית או הרוב המכריע של הבית, אומרים בשבועם פנים לא נסכים לשליטה של אירגוני הרצח, בשום צורה שהיא, באזור כלשהו הצמוד למדינת ישראל. כולנו, כל חלקי הבית, מסכימים — ובכוונה פותח אני ויוצא מזווית-הראייה של ההסכמה — שאנחנו מתנגדים למדינה שלית בין הים למדבר. ייתכן איפוא מצב אובייקטיבי, למי שחושש מבעיה דמוגרפית ולמי שאיננו חושש מבעיה דמוגרפית, כמוני וכמו חברי בליכוד, שערביי ארץ-ישראל לא יהיו נתונים לשום שליטה של כנופיות המחבלים, שהם לא יהיו נתונים לשום שליטה של חוסיין, ושהם יהיו נתונים לשליטה ישראלית. כל רי-אליסט, כל מי שמדבר על ראייה של האפשרות הפ-תוחת, לא יוכל להתעלם מן האפשרות הזאת שלגבי חלק היא אידיאלית ואילו חלק אחר חושש מפניה, מפאת כל מיני סיבות, או חושש מן הסכנות הדמו-גראפיות הכרוכות בה. בתחום הזה של ההתייחסות לערביי ארץ-ישראל, אדוני ראש הממשלה, נעשו בש-בע השנים האחרונות כמה מן המחדלים החמורים ביותר. השארנו חלל ריק, ישבנו על כידונים, המדיניות הליברלית היתה חיובית, אבל לא נעשה המעשה הכולל, החובקי-כל: התמודדות עם הנושא, אם בדרך שאנחנו המלצנו עליה, בדרך השילוב המלא של ערביי ארץ-ישראל כחלק בלתי-נפרד מחיינו, עם שיקום פלי-טים, עם תנופה חיובית שתייבש את הביצות, ואם בדרך אחרת, שאנחנו התנגדנו לה. נשאר חלל ריק. אם היה מחדל מדיני — הרי זה אחד המחדלים המרכזיים, ואם לא נדע בנסיבות של האופציה הישראלית להתמודד עם הנושא הזה, תתפתח תוך פרק-זמן לא רב בעיה של ערביי ישראל שבתחום הקו הירוק, לא רק בעיה של ערביי ירדן, יהודה ושומרון וחבל עזה. ואני מציע לממשלה, גם לשטתה, להיערך לאפשרות הזאת שצירוף הנסיבות עשוי להכריע ולקבוע שזאת המציאות הראלית.

אשר למצרים — אדוני היושב-ראש, דבר אחד הוא להביע נכונות לפשרה טריטוריאלית במסגרת של שלום אמתי, חוץ ומעשי כאחד, בנסיבות שנוצרו אחרי מלחמת

ואמיצה לכל אלה אשר יקיימו בימים אלה שיחות עם מזכיר המדינה של ארצות-הברית הד"ר הנרי קיסינג' ג'ר, וכולנו נתבעים לא לחסוך במאמצים כדי למנוע גזילת המעיל שלנו.

אני מקווה שעל אף המשברים שעברו עלינו יידע העם להתלכד מול הסכנות הרובצות על פתחנו. נאגור כוח, נחזק את כוחו של העם, ונהיה כמו שהיינו, חזרי-רי הכרה ואמונה בצדקת דרכנו ומאבקנו, ערוכים ומוכנים לקראת המבחנים הצפויים לנו.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת מאיר וילנר.

שמואל תמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בלהט הפולמוס יש שאנחנו מתעלמים מן המוסכם, ולעניות דעתי בשבוי-עיים האחרונים הושם דגש חשוב ביסוד מוסכם על הממ-שלה ועל האופוזיציה הראשית כאחת. היסוד המוסכם מורכב משתי יתדות: האחת — לא יהיה שיג ושיח עם אירגוני המחבלים, בין שיופיעו בגלוי ובין שיוסוו; היתד השנייה — התנגדות מוחלטת להקמת מדינה שלישית בין הים למדבר.

אני חושב שגם כאשר אנחנו נתונים בוויכוח בנוש-אים מרכזיים, משנוצרה מדיניות לאומית מוסכמת בשני נושאים אקטואליים אלה, כשעצרת האו"ם, ברוב מכריע, נוקטת מדיניות נוגדת למדיניות הלאומית המוסכמת — עלינו לא לזלזל ביסוד הזה. יש צורך חיוני שכאשר יגיע מזכיר-המדינה האמריקאי ישמע מפני דוברי הממשלה, ובראש וראשונה מפני ראש הממשלה, שבשני הנושאים הללו יש תשובה קצרה, ברורה, חד-משמעית, והעיקר — תשובה שלא יהא בה סחף.

נמנה אני עם אלה, אדוני היושב-ראש, המיעצים, מצד אחד, שלא נפריז בכוח עצמנו, ומצד שני, עלינו לדעת שבאותה מידה יש סכנה בהמעטת ערכו של כוח עצמנו. בעניין העימות מול מה שהם קוראים אש"פ ומה שבעינינו אינו אלא כנופיית מרצחים — בעניין הזה יש לישראל דעה מכרעת. לאירגוני של עראפאת — אמר לי אתמול מקור יודע-דבר, מוסמך, לא יש-ראלי — יש 1,720 חברים. זוהי כל עוצמתו של האירגון הטוען לכל "פלשתינה" על שתי גדותיה, כפי שהוא מגדיר זאת, לכל ארץ-ישראל על שתי גדותיה. והאיר-גון הזה, למרות שהגיע בשבועות אלה לשיאו, לשא הישגיו המדיניים, בכל חלוי הדבר אם השא היה לא ייהפך לראשית השפל ובסופו של דבר להתמוטטות, ואני רוצה לקוות שהממשלה, על כל גוניה, ועל אחת כמה וכמה האופוזיציה, תדבר בנושא זה בלשון אחת ובקול אחד, ללא גוונים מרוככים בשוליים. כי זה גורלי, זה בנפשנו, ובל יסתה מישו מדיניות לאומית מוס-כמת זו, לפחות בעמדה המשותפת לכולנו.

אדוני היושב-ראש, לרבאט והחלטותיה יש משמ-עות גם לגבי האפשרות למשאומתן עם מה שקרוי "מדינות העימות". כמי שמשוכנע שהפרימאט העליון של מדיניות החוץ הישראלית חייב להיות החתירה לשלום, מציע אני שנבחן את האפשרויות כמות שהן, ולא כפי שהיינו רוצים לראותן.

אשר לירדן — אינני יודע אם חוסיין ומשטרם הם

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (ש, תמיר, לין, אברמוב, וילנר) —

להקמתה מחר בבוקר, ללא תנאים מוקדמים, משום צד אף כלפי שום צד. זוהי התשובה הראשונה לרבאט. תהיה כאשר תהיה ההערכה כלפי ד"ר קסינג'ר, מזכיר המדינה האמריקאי, זהו כרטיס ביקור מחודש ומועיל מאוד לפגישה ולפגישות העתידות עם ד"ר קסינג'ר. ועל הכל, זהו מקור עידוד לעם, הגברת כוח מוחשית, השראה ליהודים בתפוצות ולכל ידידי ישראל בעולם. כמו בכל מהלך מדיני, מוטב שיהיה פרי יזמה ולא תוצאה של כורח.

אדוני היושב-ראש, היינו עדים בארבעים-ושמונה השעות האחרונות לנוסחה חדשה ביחסים בין-לאומיים. פקיד בכיר סובייטי הציע למדינת ישראל להמיר את ראש הממשלה יצחק רבין ולהקים ממשלה בראשותו של פנחס ספיר. הדבר פורסם בכל העיתונים. אני חושב שזאת חוצפה, תהיה דרגתו של הפקיד אשר תהיה, ליי עץ לעם אחר במי לבחור ואת מי למנות, אבל התופעה היא מאלפת למדי. אני מציע לנו, אדוני היושב-ראש, לא להיענות לעצות מוסקבה בדבר הרכבה של ממשלת ישראל וראשיה, ובמקום להקים ממשלת ספיר שתפתור את הבעיות לעם ישראל, להקים ממשלת חירום לאומית אשר תתמודד עם הבעיות של מדינת ישראל ותוכל להן.

היו"ר ש. ז. אברמוב :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר וילנר, ואחריו לחבר-הכנסת עוזי פיינמאן.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער צער רב שהודעתו המדינית של ראש הממשלה יצחק רבין היום בכנסת ומעשייה של הממשלה מוכיחים כי פניה מכוונת לא לשלום אלא למלחמה חדשה נגד המדינות הערביות, כדי "לתקן" את תוצאות מלחמת אוקטובר 1973. ראש הממשלה מתחרה עם הימין הקיצוני בעמדת מיליטאריסטיות כלפי העמים הערביים ובמיוחד כלפי העם הערבי הפלשתינאי. עוד לפני הודעתו היום הכריז ראש הממשלה כי עם אירגון השיחורר הפלשתינאי "לא ננהל כל משא ומתן. עם אש"פ ניפגש רק בשדה הקרב". ראש הממשלה יודע שפירוש דבריו הוא הכרות מלחמה טוטאלית על העם הערבי הפלשתינאי, שאירגון השיחורר הפלשתינאי אינו אלא תנועתו הלאומית המורכבת על-ידי כל המדינות הערביות, לרבות ירדן, בוועידת הפיסגה ברבאט, וכן על-ידי אומות העולם רובן ככולן, אשר ברוב עצום של 105 נגד 4 הצביעו על כך בעצרת האו"ם. לכן גם הכריז ראש הממשלה כנסת בכנס הארצי לניחול ב-31 באוקטובר: "לא אתנבא שם תהיה מלחמה בעוד כמה חודשים או כמה שנים. עלינו להתכונן ולהיות נכונים". ואילו שר הבטחון שמ"עון פרס הכריז באותו זמן בכנס מפקדים בכירים של צה"ל שבקשר למלחמה הקרובה "כאן לא מדובר בשנים" — אינני יודע אם הוא מתווכח בזה עם ראש הממשלה — "אלא בפרקי זמן קצרים יותר, שבועות ואולי פחות מזה".

ובכן, זוהי הבשורה שהביא לעם ישראל ראש הממשלה: מלחמה חדשה, עוד אלפי הרוגים ופצועים, אל-מנות, יתומים והורים שכולים. ושר הבטחון פרס הכריז בפומבי באותה הופעה על שלושה שלבים של ההתפתחות בעשר השנים הקרובות. השלב הראשון: המל-

יוס-הכיפורים, ודבר אחר הוא להשלים עם הנתיב של שלבי-הביניים העלולים ליהפך לנגיסה הדרגתית, ולא איטית, נסיגה אשר תסכן את עצם קיומנו. דבר אחד הוא חווה שלום וביצועו בשלבים, דבר אחר הוא הסדר של שלבי-ביניים משום שיש סירוב לחווה שלום. אלה הם כמעט דבר והיפוכו, עלולים להיות דבר והיפוכו. ואני חושב, אדוני היושב-ראש, שחובתנו מעל הדוכן הזה, בשעות כאלה, לפחות בתחום המדיני, לא בתחום הבטחוני, לפרוש את היריעה כולה.

לא שמעתי רבות מפי דוברי הממשלה, אבל לא רק מהם, על הבעיה שאיננה אנחנו ואיננה הערבים, אלא הבעיה של המגעים בינינו ובין ארצות-הברית של אמריקה בהקשר של היחסים שבינינו ובין הערבים. בעייתת של מדינת ישראל ב-1974, ולא רק ב-1974, איננה מצטמצמת לנושא אם יש היום סיכוי לשלום אם אין. אף אני נמנה עם אלה שהם יותר מספקנים לגבי הסיכוי המידי; הלוואי והייתי מוצא קרקע מוצקה וסימנים ריאליים לשלום אמתי. אבל לצערי העמוק, אי-נני סבור שלכל נוסחה ולכל עמדה נוכל לזכות באותה תמיכה חיונית שאיננו יכולים ואיננו רשאים לוותר עליה. באותה עת עצמה אני משוכנע שנעשה הערכת מצב מוטעית לחלוטין אם נקבל על עצמנו את הדיו של מדיניות שלבים, המומלצת ברגע זה על-ידי האדי מיניסטראציה האמריקאית, מדיניות אשר תכרסם בעמדתנו הציבורית ושאין עמה שלום. יתר על כן, אני אף חושש שמדיניות כזו תרחיק מעלינו את השלום לא רק משום שנוחלש בהדרגה ובמהרה אסטרטגית אלא גם משום שאם יש בתמורה טריטוריאלית פיתוי כלשהו לצד השני, באיזה שלב שהוא, להסדר שלום, תמורה זו תתכווץ ותלך ותהיה פחות ופחות משמעותית ככל שנתקדם בשלבי-ביניים שאין עמם שלום. סביב עיקשות, עיקשות בלתי-מתפשרת על נושא השלום, ניתן לפתח מערכה מדינית והסברתית רבת תנופה והיקף. ותהא זו סכנה מרחיקה לכת שמדינת ישראל תידרש ותיענה לשלם בנושאים חיוניים בעד תקופת-ביניים שגורם זקף, אף שהוא יידידותי, מעוניין בה לאור מצבי אות בין-לאומית מסויימת.

בסופו של דבר, אדוני היושב-ראש, לרבאט יש משמעות לא רק לגבי מה שקורה בגיזרה המזרחית; לרבאט יש משמעות לגבי העמדה של סאדאת שליט מצרים. מי שמציע לנו את עראפאת כנושא-ינותן לסוף הדרך, לפתרון המלא —

אמנון לין (הליכוד) :

לפתרון הסופי.

שמואל תמיר (הליכוד) :

— לא ארצה להשתמש בביטוי "הפתרון הסופי". מי שמציע לנו פתרון של שלום-של-בית-קברות, יש לו תכניות משלו לגבי ההסדר; ומכך אין להתעלם, כשם שאין להתעלם מן המשמעות של רבאט בגזרות האחרות.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, מבט אחד הביתה. אהיה מאלה שלא ילאו לחזור ולומר לכל הכיוונים: ממשלת ליכוד וחירום לאומית עם קווי-יסוד של משפט אחד: הבטחת קיומה ועוצמתה של מדינת ישראל תוך חתימה מתמדת לשלום. זה הכל, כי זה הכל. ממשלת חירום לאומית שתושתת על הכרעת רוב, ושראש הממשלה יגש

חבורת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות ובטחוניות והתנחלויות קבע פתרונות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (וילנר, גוף) —

חינאי; 3. שאפשר יהיה לפלג בין המדינות הערביות ולהכותן אחת-אחת; 4. שחסיין יפעל תמיד עם ישראל נגד העם הערבי הפלשתינאי; 5. שהזמן פועל לטוב בת המשך הכיבוש; 6. שווינגטון היא כלי-יכולה ושי בכוחה להכתיב החלטות רבאט; 7. שאפשר למנוע כי-נוסה של ועידת השלום בז'נבה ולסדר הכל על-פי קנוניות עם קיסניגר; 8. שישאל יכולה להיות על החרב. דבריו של ראש הממשלה בימים האחרונים כי לא

105 מדינות האו"ם יקבעו, לא המדינות הערביות יקבעו, לא האירופים יקבעו, אלא רק אנחנו נקבע — הם יותר ממטרברים ומוכיחים הליכה עיוורת אחרי הפנטגון בלי לשקול באופן עצמאי את האינטרסים הל-אומיים של ישראל, את המצב הריאלי של ישראל. והאם זה רציני, בייחוד אחרי החלטות העצרת ורבאט, לפקפק מי מייצג את העם הערבי הפלשתינאי? כלום נסכים אנו שהמדינות הערביות יבחרו את ממשלת ישראל? אין זאת אומרת שאנו מסכימים לפרוגראמה של אש"פ או למעשים של קיצוניים פלשתינאיים. אנו עומדים על זכות קיומה של מדינת ישראל ושלמותה הטריטוריאלית בגבולות ה-4 ביוני 1967.

עקיבא גוף (הליכוד):

מתי היו הבחירות האחרונות שהעלו את אש"פ?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אך מה זכותנו להתערב אם העם הערבי הפלש-תינאי יקים מדינה עצמאית או לא? זו זכותו הבל-עדי. תכנית אש"פ, כפי שמצהירים עכשיו דוברים רשמיים שלו, היא מגמה כללית — לדעתנו, מוזיקה — אך לא מציעים אותה כבסיס להסדר, והיא לא תתגשם לעולם במלחמה. הם מכריזים כי הם מוכנים ללכת לוועידה השלום בז'נבה ולהשתתף בה יחד עם משלחות מישראל ומהמדינות הערביות. כך החליטו עוד במועצה הלאומית הפלשתינאית שהתקיימה בק-היר ביוני שנה זו. הם לא הביעו התנגדות להחלטה 242, אלא דרשו, ובצדק, כי השאלה הפלשתינאית לא תידון בז'נבה כענייני של פליטים בלבד, אלא כש-אלה לאומית-פוליטית של עם שיש לו זכות להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל.

הלא ממשלת ישראל וכנסת ישראל החליטו כי הזכות של העם היהודי היא על כל ארץ-ישראל; כלומר קוראים לחיסול קיומו הלאומי וזכויותיו הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי. כלום מציע מישור בגלל זה לפסול את ממשלת ישראל ואת כנסת ישראל ככשרות למשא-ומתן? רבותי, תפקחו עיניכם. אפילו חסיין המלך נאלץ להתחשב במציאות ולהכריז על הסכמתו להקמת מדינה פלשתינאית. מדינה פלשתינאית תהיה עובדה היסטורית. כלום לא פשע הוא כלפי עם ישראל והעמים הערביים להקריב חייהם של אלפי בחורים כדי למנוע את הבלתי-נמנע, את הנסיגה מהשטחים שנכבשו ב-1967, את הקמת המדינה הפלשתינאית בשטחים שלה? והלא אז ייכון שלום יציב, בערבויות בין-לאומיות ממשיות ביותר, בתמיכת בריט-המועצות וארצות-הברית כאחת; והלא אם כבר מדברים על פשרה טריטוריאלית, הרי שלום כזה משמעותו פשרה טריטוריאלית רצי-נית והליכה יותר ממחצית הדרך מצד העמים הער-ביים כלפי מדינת ישראל.

חמה הקרובה שתהיה יותר התנגשות בין מחנות מאשר מלחמה על שטחים. המנצח במלחמה זו יזכה במצב חדש יותר משהוא יזכה בשטחים חדשים". אחר כך יבוא שלב שני — גם הוא ללא פתרון מדיני, אך תוך התעצמות צבאית קדחתנית של ישראל, התנחלו-יות נוספות, עד שנגיע לעידן הנשק הבלתי-קונבנ-ציונאלי באזור — קרי, נשק אטומי. שר הבטחון תולה תקוות רבות בנשק הבלתי-קונבנציונאלי, באמרו: "יית-כן שעידן זה יהיה למעשה סוף פרק המלחמה ביחסי ישראל-ערב". והמסקנה: נעבור את עשר השנים הק-רובות ללא פתרון מדיני לשלום, אף תוך הסתכנות במלחמות חדשות, ובינתיים יישמר כיבוש השטחים הערביים, והעם הערבי הפלשתינאי יישאר לנצח ללא מולדת ומדינה משלו. זוהי, לפי סימנים רבים, התכנית האסטרטגית של ממשלת רבין. אנו רוצים להזהיר כי בסחיטה האטומית לא הצליחה אפילו ארצות-הברית והיא נאלצה להוציא בבושת פנים את צבאה מווייטנאם.

בהתאם לעמדה הרפתקנית זאת, התלושה מכל ההת-פתחות ביחסי הכוחות במזרח התיכון ובעולם, פועלת הממשלה. בהתאם לכך מאיים שוב הרמטכ"ל במלחמת בוק: "אינני מקבל את ההנחה שלא תהיינה עוד מלחמות בוק, וכי כל מלחמה בעתיד תהיה ארוכה... ניתן בהחלט לצפות לסיום המערכה במלחמת בוק". למטרה זו מוציאים מיליארדים רבים לרכישה קדחתנית של נשק חדש מארצות-הברית בקצב מסחרר. כפי שמודיע ה"כרישצ'ן סייאנס מוניטור", לפי "דיעות אחרונות" מ-3 בנובמבר: הפנטגון מוציא נשק אף מהמחסנים שלו ומיחידות קרבות אמריקאיות כדי להז-רים במהירות לישראל נשק רב יותר, אם כי, כפי שהוא כותב, "פקידי ממשל בכירים בפנטגון מעלים את האפשרות שישאל עלולה לפתוח במלחמת מנע". זאת ועוד: כתב העתון כותב כי בחוגי צה"ל מדברים על "ייעודה ההיסטורי של ישראל", והוא מוסיף שפקידי הפנטגון סבורים כי "צה"ל מתכוון לפתור את בעיית הנפט על-ידי השתלטות על מקורות הנפט במזרח התיכון". מדברים מסוג זה מתברר לחלוטין כי ממשלת רבין לא למדה כלום. היא ממשיכה בקנוניות אפלות עם הפנטגון נגד האינטרסים הלאומיים האמיתיים של ישראל שהם חיים בשלום עם העמים הערביים.

בהתנגדותנו הנמרצת למדיניות הממשלה, הפוזלת לעבר דיון ובגין והעלולה להמית על עם ישראל אסון מלחמתי חדש, מגינים אנו על הנוער והעם בישראל, על האזורים והיארים, על הדורות והמיכאלים שיי-שארנו בחיים. אנו גם רוצים שהנוער הערבי, המחמודים והטופקים, העיסאים והרשידים יישארו בחיים, ושיחד נבנה חיים חדשים של שלום, בטחון, אחווה ושיתוף פעולה. אך הגורמים המאיימים במלחמה חדשה הם הלאומים של ממשלת רבין והגיבוי של החוגים התוק-פניים בווינגטון. ראש הממשלה אמר שוב לאו לב-סיגה מהשטחים שנכבשו ב-1967; לאו למשא-ומתן עם נציגותו המוכרת של העם הערבי הפלשתינאי; לאו להשתתפות אש"פ בעצרת האו"ם ובוועידת ז'נבה.

ההתפתחויות הפוליטיות החדשות מוכיחות כי נכי-שלו כל הקונצפציות הישנות-נושנות של ממשלות מאיר ורבין: 1. שאפשר ליצור סטאטוס קו-חדש; 2. שאפשר יהיה לחסל את קיומו הלאומי של העם הערבי הפלש-

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; והודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחויות בטחוניות והתחליות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (וילנר, אברמוב, פיינרמן) —

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
הם יתגשמו.

עוזי פיינרמן (המערך):

עברת על זמנך בפרק זמן רציני. אל תביא גם אותי לידי "הטא" בכך שאעבור גם אני על הזמן העומד לרשותי. כאשר לבעיות שהועלו פה היום יש ברצוני להת-ייחס לשלוש, והן: מדינות ערב והפלשתינאים, קביעת עמדותינו והצגתן לפני הערבים, לפני העולם, ובעיקר לפני ארצות-הברית, ומקומה של ההתיישבות במרקם מהלכינו המדיניים.

לשאלה הראשונה — דומני ששוגים אלה מתוכני הנוטים להמעט, בפרשנות מקילה, בחומרתן של החלטות רבאט ושל הכרזות חוזרות ונשנות של מנהיגי ערב, לרבות המתונים שבהם, בדבר כוונותיהם ביחס לעתידה של ישראל. הגיעה השעה שנתחיל להאמין ולקבל כפשוטן הכרזות אלה, האומרות להחזיר את מדינת ישראל לגבולות 1967 בשלב א', לכרסמה, ואור-לי להכחידה, על-ידי מה שקרוי בפייהם "חידוש הישות המדינית הפלשתינאית" — בשלב ב', וכל זה בצל האיום בחידוש המלחמה, בהפעלת חרם הנפט, מול עולם שב-רובו הוא מתרפס וכורע ברך בפני "אל האש" המולד דרני, בעלי הנפט הערבי. רק אם נהיה מודעים למלא חומרת האיום ונדע להציגו לפני אזרחי המדינה ולפני מדינות העולם כנתינתו וכפשוטו, נוכל לגייס מתוכנו את הכוח הדרוש להרתיע איום זה ולנצח במלחמה, אם תיכנס עלינו.

ברור לי שבכברת הארץ שאנו חיים בה קיימים שני עמים — העם היהודי החוזר למולדתו, והעם הערבי החי בה. וברור לי ששלוש ביניהם יושג, אם יושג, רק מכוח פשרה מכאיבה מאוד לשני הצדדים. ואני בעד פשרה כזאת. אלא שאינני רואה בשום פנים ואופן כפשרה אפשרית הקמת מדינה פלשתינאית בשטחים המוחזקים, כפי שהוצע פה על-ידי כמה מקודמי. הקמת מדינה כזאת פירושה מוקד חדש של שנאה לישראל ורצון לחיסולה בפתח ביתנו. ולפיכך יש לומר בל-שון שאיננה משתמעת לשתי פנים: מדינה שלישית בינינו ובין ירדן — לא. לעומת זאת, אם יהיו הפלשתינאים שליטי ירדן, אינני רואה שום מניעה לנהל אתם משאומתן על עתידו של אותו חלק מן השטחים שנגיע למסקנה שאינם חייבים להיכלל בתוך "גבולות בני-הגנה" של מדינת ישראל, תמורת הסדרי שלום. דומני שהוויכוח על כתובת למשאומתן נעשה עיקר, ובעצמו. כי הבעיה היא לא כל כך כתובת למשאומתן; אלא הבעיה היא על מה מנהלים משאומתן, יור-תר מאשר עם מי מנהלים משאומתן.

בצד מירב הגמישות שעלינו לגלות במהלך המשאומתן והנסיונות להגיע להסדר מדיני עלינו להבהיר באורח חד-משמעי לשוואינו, לידידינו, ובמיוחד לאר-צות-הברית, שענייניה שלה באזור עולים בקנה אחד עם קיומה של מדינת ישראל חזקה; שיש גבולות ויש עמדות שמהם איננו יכולים לסתת. בחינת "ההרג ולא יעבור", ודברים אלה הם: אין משאומתן עם מרצחים; אין מקום למדינה שלישית בין הים ובין המדבר; ול-ישראל זכות לממש את זכותה ליישב את השטחים שאנו רואים אותם בתחום ישראל במסגרת הגבולות

ההתנגדות לפתרון צודק כזה מצד הממשלה תביא אותה בימים האחרונים לביצוע מעשי טרור חדשים נגד מחנות פליטים בלבנון והריגת אנשים חפים מפשע. מכאן פעולת הדיכוי האכזרית של גירוש ארבעה אי-שים פלשתינאיים נוספים מירושלים המזרחית ומהגדה המערבית לעיני נשים וילדים בוכים באישון לילה רבוחי, אין זה סוד, כל העתונים בישראל מודים בכך שבשטחים הכבושים תומכת כל האוכלוסיה באש"פ ורוצה בשלום עם ישראל. כלום בגלל זה תגרשו את כל העם הפלשתינאי מהשטחים הכבושים ללבנון או לירדן? ומה הפעולה של חטיפת מוכתר מכפר לבנוני ובנו והברחתם לישראל? כלום כך נבנה יחסינו עם העם הפלשתינאי, כלום זה לא מכוון להגברת המתיחות ולמלחמה? השלטונות מחזירים לעתונות הרבה דברים לא נכונים על הנעשה בשטחים הכבושים, ומה באמת רוצים אלה שגירשו אותם, בעיקר קומוניסטים ואישים אחרים של החזית הלאומית הפלשתינאית, שאפילו הגי-שו תזכיר לאו"ם שהם רוצים בקיום זכויותיהם בצד מדינת ישראל, לא במקומה? כל המעשים האלה של הממשלה אינם סימנים של כוח ובטחון עצמי, אלא של חולשה. זוהי הפעלת אלימות גסה והפיכת הטרור לעקרון ממלכתי.

בסיום דברי רוצה אני רק להראות שמה שאנחנו הקומוניסטים אומרים, אומרים גם אחרים. בגלל קוצר הזמן אביא רק שני משפטים ממאמר שפורסם היום ב"דבר", מאמר של דניאל בלון. נאמר בו: "על אף כל ההצהרות התקיפות של ראש הממשלה, של שר החוץ ושל שרים אחרים, ייתכן שיום בהיר אחד לא תהיה לנו ברירה אלא להידבר עם אש"פ ועם יאסר עראפאת", ולהלן: "דומה ששוב התאהבנו בסטאטוס-קוו, ובגלל בעיות פנימיות לא נמצאה התעוזה ליזמת שלום רצינית ומקורית מצדנו. אנו משלמים ושיילמנו מחיר כבד בשל התאהבותנו בסטאטוס-קוו."

בוה רציני להראות שזאת לא רק דעתנו. לא זה בלבד שאתם נעשים תלושים מהמציאות באזור ובעולם, אלא אתם גם עשויים להיות במשך הזמן תלושים מה-ציבור על שכבותיו השונות. יש תחושה שמובילים, ללא כל הצדקה, למלחמה חדשה. הדבר בא לידי ביטוי גם בדברים מסויימים שהושמעו במועצה האחרונה של מפ"ם. אני סבור שכל מי שמסוגל לחשוב ורוצה למנוע אסון מלחמתי חדש יגיע לידי מסקנה שיש לכנס את ועידת ז'נבה, כי אפשר לכוון שלום על בסיס הבטחת קיומן של כל המדינות והבטחת הזכויות של כל העמים שבאזורנו.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת עוזי פיינרמן, ואחרי-החבר-הכנסת סוף-אלדין אלזועבי.

עוזי פיינרמן (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, במסגרת הזמן הקצר העומד לרשותי לא אתפלמס עם קודמי, חבר-הכנסת וילנר, אף שסדתי במרומים שהייתי רוצה בכך מאוד. הוא סיפק לכל יהודי מאמין בעתידו ובז-כותו של העם היהודי לארץ-ישראל ולחיים בטוחים במדינת ישראל חומר מספיק להתפלמס אתו. אבל לא אעשה זאת, ואולי לא רק בגלל קוצר הזמן. אינני רואה את דבריו ראויים אפילו להתפלמסות.

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; והודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (פיינרמן, שרון, אברמוב, אלזועבי) —

יגיעו אל האמת האומרת שאין חיים ללא אהבה וריעות, אחווה ואהבה בין שני העמים. הרבה מן הנאמנים השתלמו על-ידי ובאסכולה שלי; כל הנאמנים מקרב האזרחים הערבים בארץ הם כוגרי המדרשה שלי. ואמנם עדיין נאמן אני למולדתי ולארצי, גאה בערביותי ונוי שא בקרבי את מרירות הכאב על כל אשר התרחש ומתרחש בין ישראל לשכנותיה. המלחמות, הסיכוסים, מעשי האליה, ההרג והקטל, האשמות וביטויים בלתי-מתאימים שמשמשים בהם שני הצדדים — כל אלה הדברים הם כסיט כבד לי ולכל הנאמנים מקרב היהודים והערבים. אך מה לעשות כשאין דרך שתביא לסיום מצב זה שנתסבך יותר ויותר עקב החלטות הפיסגה ברבאט, שם ישבו, תיכננו והחליטו מלכי ערב, נשיאיהם ומנהיגיהם ואלה העומדים מאחוריהם. אין לנו איפוא אלא להתפלל לאלהים ישתבח ויתעלה שימלא את רוחם לפעול לא רק לטובתם ולטובת ארצם, כי אם גם לטובת האנושות כולה שמאיימות עליה סכנות עקב החלטות הוועידה שנתקבלו כדי להשביע את רצונם של אלמנטים אשר השתלטו על כמה מנהיגים ערביים ועל הוועידה עצמה.

בשבוע שעבר שמעתי את הצהרתו של נשיא צרפת ואלרי ז'יסקאר ד'אסטן שהשמיע אותה במסיבת עיתונאים ובה אמר כי הגיע הזמן שלעם הפלשתינאי תהיה מולדת. הוא גם אמר שאם יתחדשו מעשי האליה במזרח התיכון עלול הדבר להביא לשואה עולמית. הוא הוסיף כי מעשי אליה כגון אלה יכשילו לתקופה ארוכה את המאמצים הנעשים זה שנה על-ידי שר החוץ של ארצות-הברית ד"ר הנרי קסינג'ר. על יסוד זה נפגש שר החוץ הצרפתי מר סובניאזו עם ראש אירגון "פתח" יאסר עראפאת. בפגישה זו אמר מר סובניאזו ליאסר עראפאת שכל שהפלשתינאים יהיו מתונים יותר, יזכו בתמיכתה של צרפת. בדבריו על הכניסת ספוחה של בית-לחם לירושלים ועל התנגדותו לכך ועל הצהרתו של ראש עיריית בית-לחם כי רוב תושבי הגדה המערבית תומכים באירגון השיחור הפלשתינאי, הביע ראש עיריית ירושלים מר טדי קולק את הסברה כי ייתכן שדבריו של ראש עיריית בית-לחם נאמרו בהשפעת כינוסה של ועידת הפיסגה ברבאט. מר קולק הדגיש שאילו ניתנה לאירגונים הזדמנות לשלוט בגדה, היו רבים מתושביה נאלצים לברוח מארצם מתוך חרדה לחייהם.

ייתכן שיש אמת בדבריו של מר קולק, שכן קיימת הנחה כי אכן יקרה דבר מעין זה. תושבי הגדה המערבית המכירים היטב את האירגונים — אם תומכים הם באירגונים הרי הם תומכים בהם עד אשר יכירו במדינה הפלשתינאית ואז יביעו את דעתם הגלויה באשר לאנשים שיעמדו בראשם. והיה אם יאסר עראפאת וחבורתו הם אשר ישלטו בגדה, הרי שעל תושבי הגדה המערבית לחפש להם מעשיו אחר מקלט, כי יאסר עראפאת וכל מנהיג האירגונים יספלו אל-נכון בענייני הממשל באותה דרך ובאותה שיטה ובאותה מנטאליזט שבהן טיפלו בעניינים עד עכשיו, באותה דרך שחרגה מן המקובל במהפכות בעולם והוכיחה כי יאסר עראפאת וכל אלה הפועלים באירגונים הם בלתי-מתאימים למשול בעם מתקדם החווה שבע שנים בשלטון ישראל ונוכח כי כל אחד מבני העם הזה מוכשר יותר, טוב יותר ומתאים יותר מיאסר עראפאת לניהול העניינים.

בני-ההגנה שאנו דוגלים בהם, מעבר למגבלות אלה צריכים להיעשות כל הנסיונות האפשריים להסדר, בצד הכנות נרחבות של העם, הצבא והמשק להתמודדות, אם תיכפה עלינו.

ולאחרונה — בעניין ההתנחלות. דומני ששומה על הממשלה להחליט על תכנית התיישבות נרחבת ילבצעה במהירות כמכשיר נוסף במהלכינו המדיניים ובהכנותינו הצבאיות. אינני רואה לנכון שתוקם הת-ישיבות באזור הערבי הצפון של שכם וסביבותיה. אבל אני רואה להכרחי התיישבות בקו שממזרח לרצועת החוף של תל-אביב-חדרה, שאין הדעת סובלת שת-י שאר כפי שהיתה ערב ששת הימים, ובאזור ההרים שממזרח לבקעת הירדן, במגמה לחזק את אחיזתנו הקיימת בבקעה, וגם באזור של מעלה-אדומים ודרומה ממנו, ביהודה, אזור שהוא ריק כמעט מאוכלוסיה ערבית. התיישבות זו איננה יכולה להיות חקלאית בלבד, בנוסף המוכר לנו. וכדי שתהיה צפופה וחזקה יש לתכננה בעיקר על בסיס תעשייתי.

אריאל שרון (הליכוד):  
ובשומרון? מדוע לא בשומרון?

עוזי פיינרמן (המערך):  
אינני סבור שאנחנו צריכים לנסות ולהתיישב באזור הזה של שומרון, בלב שומרון המיושב בצפיפות על-ידי הערבים, כי אני סבור שבמסגרת של הסדר מדיני, אם יהיה כזה, אזור זה לא יהיה בתחום שלי-טתה הפוליטית של מדינת ישראל, וממילא אין צריכים לשבת בו יהודים. אני רואה באזור לב שומרון אזור למיקוח פוליטי, והייתי שמח אילו היינו יכולים להגיע במהירות להסדר שלום עם מי שישב בבירת ירדן, בעמאן, ברבות הימים.

משוכנעני שאם בצד חתירתנו להסדר נבצר את כוחנו, נבהיר את עמדותינו ותנאינו, בין היתר גם על ידי קביעת עובדות בשטח, ונשכיל לגייס את בן-בריתנו הנאמן, העם היהודי, ובעיקר בארצות-הברית, לשם חיווק התמיכה בעמדותינו, נעמוד בהצלחה במסות הנכונות לנו.

היו"ר ש. ז. אברמוב:  
רשות הדיבור לחבר-הכנסת סוף-אלדין אלזועבי, ואחריו לחבר-הכנסת מרדכי בן-פורת.

סוף-אלדין אלזועבי (המערך):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הירחתי הרבה לפני שהחלטתי להשתתף בדיון הזה, מחשש שמא יפרשו דברי שלא כהלכה, באשר בימים אלה נהפכות אמיתות על פיהן והעניינים מתדרדרים עד כדי כך שאומרים לאיש ישר: מעוות אתה, ולאשר יעוות דרכו: ישר הנך. אולם כל כמה שהאמת תיעלם, סופה להתגלות. או אי יאמר לישר: ישר אתה, ולמעוות ייאמר: לא ישר אתה.

במשך שלושים שנה האמנתי בנכונות הדרך שה-לכתי בה. נאמן הייתי לעקרון אשר קיבלתי על עצמי וקשרתי את גורלי בגורלה של המדינה מן היום הרא-שון להקמתה, בה רואה אני את מולדתי ואין לי מולדת מבלעדיה. רבות פעלתי למענה ולמען אזרחיה, ומאמץ צים הרבה הקדשתי כדי שהערבים והיהודים בארץ הזאת

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האיחודיות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (אלועבי, אברמוב, בן-פורת) —

יומם ולילה כי לא תתיר הקמתה של המדינה הפלשתינית ולא תחזיר את השטחים המוחזקים, את ההתיישבות הבלתי-חוקית. אם הערבים והיהודים יתמידו בעמדותיהם אלו, דבר שתאבד עמו כל תקווה לשלום, הרי שעל ישראל להסיק את המסקנות ולעיון מחדש במדיניותה כלפי השטחים המוחזקים, שהרי בין כך ובין כך אין דרך אחרת מאשר המערכה שתכריע בין ישראל לשכנותיה. ואכן, כאלה היו תוצאות ועידת רבאט שתלינו בה תקוות רבות. ויש עוד הוכחה שאין כל אפשרות ליישב את הבעיה בדרכי שלום. הערבים טוענים שהם מוכנים להתפייס עם ישראל אם תחזיר להם ישראל עד לשלל האחרון את השטחים שכבשה במלחמת 1967, לרבות ירושלים, הגולן וסיני. ישראל טוענת לעומת זאת כי היא מוכנה להחזיר שטחים, אך לא כל השטחים, בנימוק של גבולות בטוחים. כיצד אי-פוא אפשר לגשר במצב כזה בין שתי העמדות העקשניות? אכן, לא יהיה פתרון של שלום כל עוד שני הצדדים דבקים כל אחד בעמדתו שלו. אני סבור שאם יגיעו העניינים למצב כזה לא יהיה עוד טעם לחלק את המנהיגים הערביים למתונים ולקיצוניים, דבר שנתגלה בוועידת רבאט, שכן כולם קיצוניים. כמו כן אין תור עלת בחלוקת מנהיגי ישראל ליונים ולניצים, שכן כולם ניצים. במצב שכזה על מנהיגי ישראל לעמוד כאיש אחד ולהקים ממשלה לאומית שבה יפעלו הכל במישור אחד וישאו באחריות קולקטיבית, ללא אופוזיציה או קואליציה.

הערבים של היום הם לא הערבים של תמול, באשר יש להם אפשרויות גדולות; חמירות, צבאיות וכוח אדם המעניקים להם מעמד מסוכן יותר מאשר בעבר. וכבר נאמר: אדם לא יידע נסתרות. רבות מחשבות בלב איש ועצת אלוהים היא תקום.

הי"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מרדכי בן-פורת, ואחרי ריו לחבר-הכנסת יגאל הורביץ.

מרדכי בן-פורת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקבל את הודעתו של ראש הממשלה המהווה מסכת אסטרטגית, זו הדרושה לנו היום במדינת ישראל. ואני מקווה כי כשנגיע לטאקטיקה. תהא דומה ברוחה לאסטרטגיה. חברי הכנסת, מדברים על החלטות ועידת רבאט. יש כאלה שהופתעו מהן, ולדעתי אלה שהופתעו הם אלה שאינם מכירים את הפנים האמיתיות של הערבים שמתחת למסכות. אלה שמכירים היטב את הערבים, על רגשותיהם, ואינם מנתחים בהגיון קר ועל-פי מידע וריסאינפורמציה בלבד, אלה שמכירים היטב את מנהיגי ערב לא הופתעו מהחלטות.

בשתי הזדמנויות, חברי הכנסת, שמעתי שתי קביעות חמורות: האחת אמרה כי מדיניות הממשלה הקודמת הביאה למלחמת יום הכיפורים, והאחרת אמרה כי מדיניות הממשלה הזאת הביאה להחלטות ועידת רבאט. הן לא נאמרו על-ידי שונאי ישראל ולא על-ידי נציגי רק"ח, הן נאמרו על-ידי אישים המעורים במסד הישראלי והמכריזים סביב בעל הסמכות התורן, כל עוד הוא מחזיק בידו סמכות. היתדרדרות זו בהתבטאויות אין ספק שתאי באה כתוצאה מכירוסם בעמדתנו ובאמונתם של חלק ממעצבי המדיניות בישראל.

ייתכן שיאסר עראפאת יבוא ויאמר כי כתוצאה מן האמצעים והפעולות שנעשו על-ידי אירגוני שבה פלשתינא בשנייה למפת העולם. אולם אני בטוח כי העם הפלשתינאי החי בשתי גדות הירדן ושאינו מכיר ואינו יודע מהיכן זה יאסר עראפאת, יאמר לו: יישר כוחך, חובתך עשית ואיננו דורשים ממך יותר מזה. או אז ייצא עראפאת לגימלאות לכל החיים יחד עם כל אלה שהשתתפו אתו באירגונים כמו חבש, חווא"ה, מה, ג'יבריל ואחרים, וכן עם כל אלה אשר פעלו אתם והרשו לעצמם במסגרת האירגונים לבצע פעולות של-רוב הויקו לערבים יותר מאשר הועילו להם.

אני סבור שאם ייערכו בחירות לבחירת ממשלה שתנהל את העניינים בשטחים שתפשה ישראל, אם אכן יהיה כדבר הזה, הרי עראפאת וכל ראשי האירגונים לא יזכו בתמיכתם של תושבי השטחים, באשר העם יודע להבחין בין הנהלה שבראשה עומדת ממשלה לבין הנהלה שאירגון עומד בראשה. אני סבור בכנות שהימצב לא יהיה יציב ושהעניינים לא יהיו שקטים וריגועים באזור הזה ובעולם כולו אם לא יימצא פתרון לבעיה הפלשתינאית. כל אשר מתרחש בעולם כיום הוא תוצאה של אותה בעיה שנוגעים לכנותה בשם בעיית המזרח התיכון, הגם שלאמיתו של דבר הבעיה היא בעיית פלשתינא. פתרון בעיית פלשתינא אפשרי וקל להשגה על-ידי הקביעה כי שתי גדות הירדן, המזרחית והמערבית, ורצועת עזה יהיו את פלשתינא. המצוקה העוברת כיום על העולם, המהומה הגדולה שבה הוא נתון, הסכנה ההולמת של מלחמה ואולי של מלחמה עולמית — כל אלה יהיו לאין ויימאנו כאשר יוכרו על הקמתה של המדינה הזאת בגבולות האמורים. אני סבור כי ישראל יכולה לתרום תרומה אקטיבית להגשמתו של העניין הזה. ייתכן שישאל שואל: ומהו גורל רלה של הממלכה הירדנית ההאשמית? התשובה היא: הפלשתינאים הם רוב מכריע בממלכת ירדן. אם נתבונן בהיסטוריה נראה שאין כל סימנים לממשלה ירדנית, שכן שטח זה נקרע מעל פלשתינא של אז. ייתכן גם כי ישאל שואל: ומהו גורל השלושה: חוסיין, חסאן ומוחמד? התשובה היא: בגלל שלושה אלה לא חייב האזור, ואולי העולם, להיכתר ולעמוד לפני סכנות וזעזועים כדי שתהיה משפחה זו ממלכה. ארץ אלוהים רחבת-ידיים היא וכסף יש להם די והותר כדי שיחיו כמו מלכים בכל ארץ מארצות העולם, תוך אי-פגיעה בהם ושמירה על חייהם, כי פתרון הבעיה יהיה אל-נכון על חשבונם.

אני זוכר כי בשנת 1967, שבוע אחרי מלחמת ששת הימים, ביקשתי יחד עם אחד מידידי היהודים להיפגש עם לוי אשכול כדי שנביא לפניו כמה רעיונות. באוהה פגישה אמרנו כי קיימת הזדמנות מתאימה לפתרון בעיית פלשתינא. הצבא הישראלי שלט באותו זמן שליטה מלאה באזור, באופן שהיה ביכולתו לכפות את הפתרון שנראה בעיניו. בקשתנו היתה להפיל את המשטר בירדן ול-הכריז על הקמתה של המדינה הפלשתינאית בשתי גדות הירדן וברצועת עזה, אולם נאמר לנו כי העת אינה מאפשרת דבר כזה.

עתה אין לערבים ולישראל אלא להכריז על עמדותיהם באמת ובתמים. על הערבים לחדול מאימיהם להשמדת ישראל, ואילו ישראל צריכה לחדול מלהכריז

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות בדבר כפריות ועירוניות — על אדמת המולדת (דיון) (בן-פורת, פעיל) —

אמר: "אין ארץ-ישראל בלא המישור המואבי — גלעד ובשן — כולם הם ארץ אחת, ארץ היהודים." חרף תפיסתו זו מוכן היה לוותר על כל השטחים שנוספו, פרט לירושלים ולרמת-הגולן, תמורת שלום אמת. הוא קבע כי שטחים אין מחזירים אלא מתנדבים. אתה מתנדב תמורת משהו. ה"משהו" של בן-גוריון היה שלום אמת. כאשר שאלת אותו: האם יש סיכויים לשלום אמת? היה אומר: אין סיכויים. וכיוון שאין סיכויים — אמר שיש להתנחל בכל שעל שבידינו. זאת קבע בן-גוריון. מי שמצטט אותו, אנא יצטט אותו עד הסוף, את כל רוחו.

הייתי מבין אילו היו מדינות ערב ואמרות ששלום זה בפרטיו יתאפשר רק בעוד 25 שנה; הייתי מבין אילו היו מנהיגי ערב אומרים: לכם, היהודים, אין אהנו מאמינים, ורק בעוד 25 שנה נהיה מוכנים לשלום; ואם זה בעוד 25 שנה — נתחיל שלבים שלבים: בעד כל שלב נקבל תמורה. אבל כאשר אינך יודע מה סופם של הויתורים האלה ולכן אתה מגיע — אינך יכול לוותר אף על שעל אחד ללא תמורה.

מאיר פעיל (מוקד):

מדוע לא תציע את זה כדי שהם ישנו את עמדתם הפוליטית?

מרדכי בן-פורת (המערך):

אני תובע מהם שיאמרו לי שהם חפצים בקיומי, שאמשיך לחיות. זאת אני רוצה, לא יותר. חיי הם מעל לכל עקרון, מעל לכל ויתור והצעות מול הצעות. אבל הם אומרים: החלטות ועידת רבאט שפירושן הרס מדינת ישראל.

מאיר פעיל (מוקד):

איך אתה משה את העמדות שלך?

מרדכי בן-פורת (המערך):

אם אני מבט סביבי ושומע את ההצהרות, הרי המצב שתיאיתי הוא רק אוטופיה, רחוק מהמציאות. ואם הוא אוטופיה, יכולה ממשלת ישראל במצפון שקט לומר: ניסינו, הצהרנו על ויתורים מדייקים, לכת, לא נתקלנו בשום תגובה חיובית. יש להכין עתה את העם לתקופה העלוה להיות גורלית בחיי עם ישראל והמדינה היהודית.

מה אני מציע לממשלת ישראל לעשות כיום? — (1) על ממשלת ישראל להקים מיד ממשלת אחדות לאומית על בסיס קווי-היסוד הקיימים. אני פונה ללי-כוד, שגם הם יכירו במציאות, שהעם ברובו המכריע מוכן לויתורים תמורת שלום אמת. אנא, יש לחתום ולהצטרף לקווי-היסוד הקיימים — ויתור תמורת שלום אמת, ולהיות יחד. ידוע לי על יומה של חברה מתוך המערך שהציעו דיון על נושא זה, הם מתכוונים להעלו-תו לדיון מחודש במפלגת העבודה. (2) יש להכריז על משק חירום בכל התחומים: קיצוץ יבוא, הקפאת רמת החיים, הצרת רגלינו — ממסבות, מהומנות ומאולמות פאר. חברים, הבה נאמר שלא ניענה להזמנות פאר, לא לחתונות ולא למסיבות בר-מצווה. שרי ממשלת ישראל, חברי הכנסת ועוד, הבה נאמר: הזמנים האלה אינם זמנים של שעשועים. (3) יש להחליט על התנחלויות בכל מקום, הן צבאיות והן אזרחיות. אינני מקבל את

מדיהמה הקלות שבה מתעלמים אנו מזכותנו ומר-פים מהצדק בעמדתנו, וזאת כדי לנסות ולהפגין יופי כלפי עולם אכזר ומתנכר שאינו מבחין בין ריח נפט לבין דמו של עם. מה לא עשינו כדי לשכנע את העולם ברצוננו לשלום? נסוגנו במלחמת השיחרור מאזור סיני כדי לרצות את ארצות-הברית; נסוגנו בשנת 1956 משום שהאמנו בערובות בין-לאומיות והבטחות מדינות ימיות; מפי כל ראשי הממשלות אפשר היה לשמוע על שליחים ושליחי שליחים עם הצעות מפתות, כדי לזכות בסתר או בגלוי לשבת ליד שולחן דיונים עם מנהיגי ערבי אחד, אפילו רק אחד. בן-גוריון ו"ל מצא לנכון להצהיר, ערב נטשו את ראשות הממשלה, כי היה מוכן לחתום על חוזה שלום למאה שנה בגבולות שהיו קיימים אז — גבולות הקו הירוק, ללא רמת-הגולן, ללא סיני וללא מזרח-ירושלים. לא היתה תגובה ולא היה הד. הוא הכריז ב-2 באוגוסט 1963, בשבוע עון "לוק", כי הוא מוכן לא רק לשלום אלא גם לב-רית יהודית-ערבית. הוא קבע שלישראל אין מה להרוויח במלחמה. האם זה הועיל לנו? היותנו בקו הירוק לא פיתה את הערבים לשלום אלא למלחמה ולהרס, ורק בעקבות המלחמה החזקנו בשטחים, השטחים לא היו בידינו לפני-כן. למען השגת הפסקת-אש, בעקבות מלחמת ההתשה, והסיכויים לקראת התקדמות למשא ומתן לשלום, לא עמדנו על התרון של "סטנד סטיל" והטילים הוויזו בגדה המערבית של התעלה, ולדעתי גרם הדבר קשיים מרובים בהדיפת המצרים במלחמת יום הכיפורים ועלה לנו בקרבות רבים. האמנו שאם לא נוותר על העקרון הזה, יראה אותנו העולם יפים יותר. ומאותה סיבה נמנענו מלהפעיל מכת מנע בבוקר יום הכיפורים, לפחות את חיל האוויר. כל זה עשינו, וק-ימים אצלנו עדיין ישראלים אשר הננים ממאזכרים מיוחד וממשיכים להכות על חטא ולומר: אהנו אשמים.

אם ננתח את שורש התרברבותם של הערבים ושל אירגוני המרצחים נמצא עקבות רבים המובילים אל מר-צים באוניברסיטאות הישראליות, ראשי מפלגות, חברי כנסת וכדומה. החלטות ועידת רבאט היו שיעור מאלף לאלה שצריכים עדיין ללמוד ולהסיק את המסקנות הנכונות. דומני כי יש יסוד להניח שחלה השבוע התפכחות רבה וחילוקי הדעות התחילו להצטמצם בקרב אלה החות-רים לשלום אמת ומוכנים לויתורים תמורתו. אני נמ-נה עם אלה הגורסים ששלום אמת הוא זה המאפשר לאחרים ולי לבקר בבירות ערב ולהיווכח שתכניות הלימודים של בתי-הספר שונו והוכנסו בהם פרקים המ-טיפים לאחווה ולשלום; שיתאפשר לעמי ערב לסחור באופן חפשי עם ישראל ולקיים ביקורים הדדיים; שיתאפשר הפיקוח ההדדי על ההצטיידות בנשק ובאירגון הצבאות. תמורת שלום כזה מוכן אני לויתורים רבים, הן מדיניים והן טריטוריאליים. יש כאלה בינינו אשר רוצים להוכיח שיש רק לסגת משטחים, ומביאים כע-דות את בן-גוריון ו"ל.

מאיר פעיל (מוקד):

תמורת השלום הזה אתה מוכן לפנות את השטחים המוחזקים?

מרדכי בן-פורת (המערך):

תשמע אותי עד הסוף. אני מצטט את בן-גוריון אשר

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; והודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות ובטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (בן-פורת, אברמוב, מ. כהן, הורביץ, פעיל) —

אבל הם חלק של תכנית אלון. סוגרים אופציה או פותחים אותה, לפי דברי ראש הממשלה? ומה דין פירוי השטחים שאנו מדברים עליהם? האם בכך פותחים אופציות או סוגרים אותן? ייתכן שראש הממשלה מא- מין שמדינות ערב יקבלו את התנאים המוקדמים הללו, ואם כן, כדאי שיאמר זאת באוני הכנסת והעם. אבל לפי שעה שום מדינה ערבית לא גילתה אפילו רמז קל שבקלים, גלוי או חשאי, שהיא מוכנה לקבל אותם. לממשלה יש תנאים מוקדמים — והסיפור על הליכה למשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים הוא הטעיה והסחת הדעת שנועדו להטעות את הציבור ולהשלות אותו, ממש כפי ששיחות יריב-גאמסי וההצגה בארמון האומות בזינבה נועדו להשלות את הציבור.

הוויכוח האמיתי, רבותי חברי הכנסת, בין הליכוד לבין מדיניות הממשלה נסב לדעתי על שלושה נוש- אים: 1. האם צריכה הממשלה להתפרק מזכותו של עם ישראל על ארץ ישראל ולראות בכך רק "מיסטיקה" מוזיקה? 2. מה הם התנאים המוקדמים שיש להציג בכל משא-ומתן בעתיד? 3. האם יש בכלל סיכוי שמ- שאומתן כזה עשוי להתקיים בעתיד, ואם כן — עם מי יתקיים, באיזו מסגרת יתנהל ומה הם סיכויי הא- מיניים?

אחרי מלחמת ששת הימים היתה הנחה מוסכמת על רובו של הציבור בישראל כי משא-ומתן עם מדינות ערב חייב להיות משא-ומתן ישיר, וכי סיכומו יהיה הס- כם שלום חוזי וחתום, במלוא משמעותו הסכם מחייב בין הנוגעים לדבר, בין ישראל לערבים. גם היוונים השפויים שבינינו, הקוראים עתה לעצמם "הציונים הש- פויים", גרסו "נסיגה מהשטחים תמורת שלום אמת". אפילו חברי הכנסת פעיל, אם לא טעיתי כאשר שמעתי אותו, גרס שלום אמת ונסיגה.

מאיר פעיל (מוקד):  
אהה מוכן?

יגאל הורביץ (הליכוד):  
הם מוכנים? הם אינם מוכנים. גם אם תשכב מת- חת לשמיכה ותעשה תרגילים יתברר לך שהם אינם מוכנים.

מאיר פעיל (מוקד):  
והי שאלה רצינית: האם אנו מוכנים או לא?

יגאל הורביץ (הליכוד):  
השפן ברח, חוסיין איננו. אי-אפשר לעשות דבר קסם. נשאר עראפאת והוא רוצה את ראשך, ומוטב שתחדל לעסוק באשלויות.

אני מבקש את היושב-ראש לקרוא לאולם את חברי הממשלה, ואף את ראש הממשלה בכבודו ובעצמו.

היו"ר מ. בן-פורת:  
יושבים באולם חברי כנסת נכבדים והם שומעים אותך היטב.

יגאל הורביץ (הליכוד):  
הגיע הזמן שהם יישבו באולם בזמן הישיבות ולא במזנון.

החלק השני של הנוסחה "נסיגה מהשטחים תמורת

הגירסה שהתנחלות היא אקט משני. ההיפך הוא הנכון. זהו אקט המבטא את רצון האומה להתקיים ומהיר את הערבים שכל יום החולף ללא משא-ומתן לשלום גורם הפסד להם. אבל אני אומר: התנחלות רק באי- שור הממשלה. ואני מוסיף ואומר שהממשלה חייבת גם חייבות להקים כיום התנחלויות ביהודה, בשומרון, בר- מת-הגולן ובפינתחת רפיח. (4) יש להביא לפני דעת-הקהל הבין-לאומית תכנית אוזרית ליישוב הפליטים, תוך סקירת כמויות המים והאדמות העומדים לרשות מדינות ערב והאפשרות היקיימת ביישובם כולם תוך הזמן הק- צר ביותר; לעומת זאת, יש לרדוף את המחבלים עד חרמה בכל מקום. אין לתת להם מנוחה, תוך גילוי פרצופם האמיתי ללא אבחנה. אם לא יעמוד חוסיין בהתנגדותו לאירגונים אלה וירשה חזירתם של כוחות זרים לממלכתו, יש להעמידו לפני הברירה: קירבתנו, או חיסול ממלכתו. יש להזכיר לו שאם של- טונו ניצל פעמים מספר בעבר, הרי זה היה רק בזכו- תנו. זו תהיה גם תשובה וגם אוהרה לחוסיין לקראת השבועות הבאים.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברי הכנסת יגאל הורביץ, ואחרי- כן לחברת הכנסת שולמית אלוני.

מאיר כהן (הליכוד):

היכן ראש הממשלה?

יגאל הורביץ (הליכוד):

נכון, אפילו סגן ראש הממשלה איננו.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, תחילה אולי מלה לחברי בעבר, חברי בהווה וקל-וחומר — אני מקווה — חברי בעתיד, חברי הכנסת מרכזי בן-פורת. אני מקבל, כמוכן, בלב שלם את תביעתו להקמת ממשלת ליכוד לאומי, אבל הייתי מציע לו: הבה נס- תפק בקווי-יסוד, מצומצמים לגמרי, לתקופה הזאת, קווי יסוד שיבטיחו רק דבר אחד: הבה נגן על מדינת ישראל. זה הכל. נקודה. לא צריך יותר. זמן חירום. צרה נוראה. הצליחו לבטא את זה אולי טוב ממני. אני מציע שזה יספק את כולנו. הבה נגן על מדינת ישראל. נראה אחר-כך אם יהיה מקום לוויכוחים ואז נתווכח. יכול להיות שבכלל כל הוויכוחים שהיו בינינו כבר לא יהיו רלבנטיים.

ראש הממשלה חוזר ומצהיר על טענה עיקרית המבטאת, לדעתו, את מדיניות ממשלתו: "ישראל — אומר מר רבין — תלך למשא ומתן על שלום, ללא תנאים מוקדמים ובלי סגירת אופציות לשלום." מה שמציעה מדיניות הליכוד, לדעתו, כפי שמתבטא בע- צומה שהליכוד עורך, הוא שהתנאים המוקדמים וה- אופציות נסגרות על-ידינו. ומכאן שמדיניות זו תרחיק את סיכויי השלום חסר-חלילה ותקרב את המלחמה. טענה זו מבוססת על הטעיה, הסחת דעת ואשליה.

האם הולכת מדינת ישראל למשא-ומתן, אם ית- קיים, בלי תנאים מוקדמים? ירושלים השלמה היא עובדה מוסכמת ומוגמרת מבחינה שלנו, היא אופציה שנסגרה, היא תנאי מוקדם של ישראל. רמת-הגולן וישוביה, פינתחת-רפיח, שארם-א-שייך, הישובים בבק- עת-הירדן, זה החלום של תכנית אלון, הם מעטים —

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האיחודיות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (הורבין, בן-פורת, אלוני) —

כזו פירושה נסיון ליצור "עסקנות-בובה" פוליטית. מענ" יין שדווקא נציגי האידיאליים של "אחיות העמים" בתוכנו תובעים השכם והערב שמדינת ישראל תקים מדינה לעם אחר, ואף תקים לו מנהיגות. יש אפילו כאלה שמאמינים שמדינה פלשתינאית תהיה מדינת חסות של ישראל. אבל זו היא שטות להאמין שמדינות ערב היו מכירות ב"מנהיגות-בובה" כזאת ומעריפים אותה על פני אלה הנקראים בעיניהם בביתם אש"פ. זוהי שטות להאמין שפוליטיקאים ערבים יהיו מוכנים להור" פיע בעיני מדינות ערב כ"מנהיג-בובה", ושטות גדולה ומסוכנת פי כמה היא להאמין שבמדינה פלשתינאית מנהיגות כזו שטופחה עלידי ישראל תישאר זמן רב בשלטון, או אפילו בחיים, ובמקומה תבוא ללא ספק מנהיגות אחרת, עם מנהיגי אירגוני הטרור. מדינה כזו לא תהיה מדינה מתונה שראשיה יפנו את מרצם לפיתוח וענייני פנים; זאת תהיה הראדיקאלית שב- מדינות ערב, המיליטאנטית ביותר שביניהן, בהשפעה סורית-סובייטית, במימון אילי הנפט הערביים. מדינה כזאת תתבע את ביטול החלטת החלוקה משנת 1947 ותצטרף להזרז את המצב המדיני שהיה לפני כן.

היסטוריון יתאר פעם את התקופה שבה התווכחו יהודים בינם לבין עצמם אם צריכה ישראל להקים למען הפלשתינאים מדינה ואם מדינה כזו תהיה מדינת סיוע או חסות — כתור האשליות החמורות של מדינת ישראל.

לפנינו מצב חדש. ממשלת ישראל תעמוד עכשיו לפני לחצים לנהל משא-ומתן עם ערפאת ואירגוניו, והם, כמובן, לא יסתפקו בשלב הראשון בפחות מנסיגה ישראלית מלאה מכל השטחים בלי תנאי. ברור ששום ממשלה ישראלית שפויה, אף בהשתתפותם של אלה הנק" ראים ציונים שפויים, אף אם יהיו חברי-הכנסת פעיל, חברי-הכנסת תלמי, חברי-הכנסת בן-אהרן באותה ממשלה וגם חברי-הכנסת שריד ויכיצא כאלה, לא תוכל להסכים לתנאי זה. אייחוסכמה כזאת מצדנו אין פירושה טמגית אופציות ומלחמה. ממשלת ישראל חייבת להיזהר בדבריה כדי שהבטחותיה והאשמותיה, שברגע זה מופנות נגד הליכוד, לא יפעלו כנגדה כבומרנג נורא, ומר רבין לא יוכל לשאת עיניו בפני חיילים והוריהם בלי להתבייש.

ממשלת ישראל, רבותי, החמיצה שבע שנים גדולות ביותר בתולדות ישראל. עדיין אין השעה מאוחרת, והמסקנה היחידה שלנו היא כי כל ויכוחינו בעבר אינם רלבאנטיים ברגע זה. ועידת רבאט טרפה את כל הקלפים, רבותי, הגיעה השעה להסיק מסקנה אחת: הם רוצים להכחידנו, ועלינו לשמור על עצמנו, לקיים את המדינה ולשמור על עמה. צריכה לקום ממשלת חירום, לאומית. היא צריכה לעמוד בפני כל הלחצים. הבה נבין מה קרה, מה מתרחש, ונחדל להשתעשע בתקוות ובאשליות שאין להן שחר.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחברת הכנסת שולמית אלוני ואח" ריה לחברי-הכנסת אברהם יפה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום שני שעבר היה כאן דיון בקשר לגינוי הזמנת אש"פ לאו"ם. לנו — כפי שקורה לעתים לסיעות רבות בכנסת — היתה

שלום" נשר, ונותרה רק הנסיגה. עכשיו מדברת הממ" שלה על משא-ומתן לא-ישיר שיביא אולי להסכמי אי-לוחמה. אין אומרים עוד "אי-לוחמה"; מדברים על אלמנטים או מרכיבים של אי-לוחמה. לך ותמצא את המרכיבים...

אולי יש מי שסבור כי שביתת נשק עדיפה מן המצב הנוכחי. אבל האם שביתת נשק היא מה שרצינו להגיע אחרי 26 שנות מלחמה? האם מיהו מאמין שמ" דינות ערב, אחרי שיקבלו את השטחים בלי לתת תמורתם דבר ממשי, להוציא שביתת נשק ארעית — וזאת לאחר רבאט — יקיימו את שביתת הנשק הזאת במשך זמן ממושך?

בתנועה הציונית היו, וישנם, רבדים שונים, שאולי קיימים אף בכל אחד מאתנו: רובד דתי, רובד מוסרי, רובד פוליטי, רובד מיסטי ועוד. בלי לזלזל בתפקידים ההיסטוריים של הדברים האחרים שרבים כל כך בתוכנו רוצים לעקם מתוך ההיסטוריה הישראלית, הבה ננהל את הוויכוח במישור הפוליטי-מדיני בלבד, מתוך שיקולים פראגמטיים. הרי אתם נחשבים, בעיניכם לפי חות, לאנשים פראגמטיים.

יש מי שמבקש לראות בשטחים קלף למיקוח מדי" גי. הם אומרים: נשיג "פיסת שלום" תמורת "נתח קרקע", וכך נתקדם צעד אחר צעד, תוך ויתור על כל הקרקע, לשלום אמיתי בשלבים. זהו הגיון פוליטי נאיבי — אם יש בו הגיון ואם יש בו נאיביות; ונד" מה לי שאין בו שני הדברים גם יחד. הוויתור על "נתח קרקע" לא יביא "פיסת שלום", אלא לכל היותר את הארכתה של שביתת הנשק לתקופת זמן קצרה נוספת, עד הנסיגה הבאה. הוויתורים הראשונים שלנו יבואו תמורת הישגים חסרי ערך, ואנו נשמיט מידנו קלף אחרי קלף, וכשנבוא לבסוף לבקש את התמורה הסופית — שלום אמתי, לא יהיה לנו תמורת מה לקבל אותו שלום אמתי, כי לא יהיו לנו קלפים. שמעו זאת. אנשים פראגמטיים.

לכן תהליך המשא-ומתן חייב להיות הפוך. דווקא בשעה שעדיין רוב הקלפים בידנו עלינו לתבוע ממ" דינות ערב הכרה בריבונותה של מדינת ישראל, בזכות קיומה, הכרזה על נכונות להסכם שלום ויחסי שלום בדור הזה, ולא באחרית הימים, והכרזה על פרטי ההסכם לעתיד. בלי פתיחה כזאת יהיו כל הצעדים השונים אשליה, משחק של השהיה וגניבת דעת וזמן, העלוי לים להסתתים בנסיגה בלי שלום אמתי. ואפילו בלי שלום לכאורה.

אדוני היושב-ראש, יש טענה חסרת הגיון אחת המהלכת בתוכנו והרואה כחטא הקדמון של מדינת ישראל שלא הקימה מנהיגות פלשתינאית בגדה המערבית, ואפילו שלא הקימה מדינה פלשתינית שם. הם טו" ענים: מחדל זה הוא שהוליד את התהליך של הכרה ערבית בעצמאותו של העם הפלשתינאי ובריבונותו על ארץ-ישראל המערבית, ולמעשה על ארץ-ישראל כולה. אין אשליה ואין טעות גדולה מאלה. היכן יכולה מדינה לעודד מנהיגים של מיעוט לאומי לנהוג מדיניות מתונה של שיתוף פעולה ודו-קיום? רק בת" חומי המדינה שלה, מדינה שבריבונותה. כאשר יהודה ושומרון הם שטח הנתון תחת ממשל צבאי, מדיניות

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (אלוני, ש. תמר, בארי, פעיל, פת, גולן, כ"פורת) —

מלחמה — ולמלחמה יש אליבי לכל ממשלה במדינת ישראל. נכון שיש גורמים שרוצים להילחם בנו ולהשיג מידנו. אבל האם הסיכוי האחד, הנסיון היחיד, שאולי אפשר לפרוץ בו דרך לשלום — מותר לנו לשים אותו הצדה? האם ניסינו ללכת בכיוון חדש? האם לא אמרנו: לא, במקום לומר: אולי, אבל, ייתכן? כלפי עמי העולם, רבותי, אי-אפשר להגיד שהם כולם אנטישמיים. האם אנחנו אנטי-קריסטין משום שכאשר היו שם מלחמות קשות עסקנו בעניינים שלנו? האם אנחנו אנטי-בנגלדש ואנטי-ביאפריה משום שעסקנו בעניינים שלנו? כל מדינה עוסקת בענייניה, ואנחנו חיים בתקופה של ניאורקולוניאליזם אכזרי. אירופה מתמוטטת. היחידה, למרבה הכאב והאיימה, המתחזקת, היא גרמניה. והעולם הערבי הולך וגואה. האם היום מותר לנו לא לנסות איזו דרך שהיא משום שהכל שלנו ולכן הדבר החשוב ביותר הוא להתנחל על אדמת אבותינו היום — לא באותן שבע השנים שבהן אולי אפשר היה לנהוג אחרת? חילוקי הדעות הם רציניים. אי-אפשר לומר: בואו נשב כולנו בממשלה ונדון יחד. היום מונחת הצעת חוק על שולחן הכנסת שהייתי חסידה שלה ב־1967, הצעת חוק שעניינה החלת המשפט הישראלי על כל השטחים.

ידידיה בארי (הליכוד):  
המשפט, השיפוט והמינהל.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):  
יש הצעה כזאת. מה פירוש הדבר? נניח לרגע שכל הפלשתינאים הערביים היושבים כאן בארץ יאמרו: אנחנו מסכימים, קיבלנו את האזרחות. משמע: אנחנו שלושה מיליון ויש מיליון וחצי ערבים, לרבות האוכלוסיה של המיעוטים בישראל, ובכנסת יהיו 40 ערבים ו־80 יהודים. זאת תהיה המדינה היהודית אשר לה ציפיו?

מאיר פעיל (מוקד):  
תסמכי על החברה, לא יהיו 40 ערבים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):  
אני רוצה לומר לך, אני מאמינה למי שאומר שרוצה להעניק זכויות מלאות. בקפריסין התורכים הם 15%. יש חצי מיליון פלוס מיליון ומאה אלף ערבים ביהודה ושומרון ובעזה.

גדעון פת (הליכוד):  
יש חצי מיליון. מדוע לא יצביעו הערבים בעד מפלגות יהודיות?

מאיר פעיל (מוקד):  
חבריה הכנסת פת מייצג אותם. אתם מייצגים אותם.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):  
— — — והיה שר אוצר המיעוט. זאת לא הציונות שלי. אינני רוצה מדינה דו־לאומית.

גדעון פת (הליכוד):  
לא יהיה.

היו"ר מ. כ"פורת:  
חברי הכנסת, אמנם חברת הכנסת שולמית אלוני

מועצה ולא היינו נוכחים כאן. אני מניחה שלא מתוך רשעות אלא מתוך טעות ניתן בראדיו פירסום שהייתה בו הטעיה, שלא היינו נוכחים מתוך התנגדות או התעלמות מהדברים שנאמרו בבית זה. אנחנו תמימי דעים עם דברי הביקורת נגד אירגון האומות המאוחדות על האקט הנורא, המערער את יסודות האו"ם בעצם הזמנת אש"פ או נציג אש"פ להופיע שם.

בנוסף לדברים שנאמרו הייתי רוצה להוסיף הערה שלדאבוננו לא הודגשה במידה מספקת: אירגון האומות המאוחדות מתיימר לומר שהוא מייצג את הגופים ואת הנציגים הלגיטימיים של המדינות השונות. בירדן חיים 800,000 פלשתינאים, ביהודה ושומרון ובעזה 1,100,000 אנשים אלה לא בחרו באש"פ, לא ראו בו נציג. לא היו בחירות. אין הוא מייצג אותם. הכרה באיש זה והזמנתו היא למעשה הזמנה או מתן לגיטימציה לעירעור משטרים, למרד, לפרעות, ולא לפתרון בעיה בדרכים לגיטימיות כפי שיש לעשות בין מדינות ברוח הצהרת אירגון האומות המאוחדות. אותה הזמנה הביי-אה אחרי-כך לקאטאסטרופה של החלטות ועידת רבאט.

אין זה אומר שאנחנו חייבים בשל כך להתקפל. הרשו נא לי לומר, חברי הכנסת, שאנחנו מחלקים את עצמנו לשיטות של מחשבה ולעתים מתחפרים. ומתוך שאנחנו מתחפרים אנחנו גם קובעים תוויות לאחרים. לעתים אנחנו שוכחים שהזמן עושה דברים מסויימים. התעלמנו במשך שנים מקיום האנשים החיים בשטחים המוחזקים. בידי צילום של מאמר שאני אמתכם כתבתי ב־16 ביוני 1967, כאשר הליכוד, המפד"ל ומשה דיין ישבו בממשלה.

שמואל תמר (הליכוד):  
או הליכוד עדיין לא היה קיים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):  
אבל גח"ל ישב בממשלה.

כתבתי אז: אנחנו היורשים הלגיטימיים היחידים של ממשלת המאדאט. שם המאמר הוא: "גבולות ישנים — תקופה חדשה". כתבתי: הבה נבין על הגבולות הישנים כגבולות ונתחיל מיד לטפל בבעיה שאז נקראה עדיין בעיית הפליטים. איש לא שעה לכך. לא בנו אז ישוב בסבסטיה. לא בנו אז ישוב בשכם. תיכננו ישובים במקומות אחרים. ידוע לי ידיעה אישית מובהקת שהיו תכניות לישוב מעלה-האדומים ונבי סמואל, ושר הבטחון לשעבר, שהיום מדבר בעד יישוב בכל יהודה ושומרון, עיכב תכניות אלה תקופה ארוכה. אמרנו שבכלל פלשתינאים לא קיימים. הגברת מאיר אמרה שבספרי ההיסטוריה אין היא מוצאת אותם.

רבותי, אנחנו התקבלנו כמדינה ה־51 לאו"ם. בין שמונים וכמה מדינות חדשות שנתקבלו מאז לאו"ם יש מספר מדינות חדשות המייצגות אומות שאין למצוא אותן בספרי ההיסטוריה. ישנה דינאמיקה בעולם. קיימת השתנות בעולם הזה. האם יכולים אנחנו לעשות לעתיד לבוא מתוך התעלמות מעובדות? אך זהו מה שקרה גם היום בדיון. כמה מהחברים שדיברו כאן דיברו על שטחים, דיברו על כך שיש לנו זכות היסטורית, שאנחנו אוהבים את המקום הזה, שגדלנו עליו, שהמשמעות של בית-אל וענתות היא משמעות קיימת לכולנו. והרי על כך אין חולקים. אך לפנינו

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (בן-פורת, בגין, אלוני, שרון, ג. כהן, פעיל, לין, אברהם יפה) —

ולהישאר עם ידיד אחד בתחום הבין-לאומי. אני חושבת שנפתח שער לברית-המועצות —

(קריאה: כן?)

— לעלייה מברית-המועצות. ראש הממשלה שי-  
ב ויחיל את כל מי שפעל בארצות-הברית למען זאת.  
אני אינני חסידה של ברית-המועצות, אך הייתי רוצה  
שהיה תנאים פוליטיים כאלה שנוכל לקיים קשרים  
עם ברית-המועצות. אני חושבת שיש להודות בכך  
שברית-המועצות היתה שותפת בהקמת מדינת ישראל,  
והיא מזכירה תמיד שהיא בעד קיום מדינת ישראל.  
והיא מודיעה היום שהיא תפתח את גבולותיה. ומותר לנו  
לא להיות כל-כך פרימאדונות ולחכות שכולם יבואו  
אלינו. מצבנו הוא כזה שמן הדין שמעל הבמה הזאת  
לא נגיד רק "נו-נו", אנחנו מקווים שתמלאו מה  
שהבטחתם לאמריקאים, אלא גם קצת שבח ופנייה למי  
דינה הזאת שחזורת ומודה ומבטיחה שתעמוד על  
המשמר, פנייה שאותן הבטחות על רצונה בקיום מדינת  
ישראל תעגן אותן גם במעשה. לא נצא ניוזקים אם  
נצליח בעניין זה.

ולגופו של עניין אני מסכמת: אי-אפשר לדבר  
על שטחים מבלי לראות את האוכלוסיה שם ומבלי  
לראות איוו מדינה אנחנו רוצים, וזה נושא לבחירות.  
ואני מציעה שראש הממשלה יביא לפני הכנסת הצעה  
להליכה לבחירות על העקרון. מפני שקשה ללכת אחרי  
משאומות, כשננהל דיונים שקופים, בלי טאקטיקה  
ובלי אפשרויות של תמרון על דונאם זה או זה. אנחנו  
עולים אז לאבד את עשתונותינו תוך שילהוב יצרים,  
סנטימנטים — ואינני אומרת זאת לגנאי.

אמנון לין (הליכוד):

חברת הכנסת אלוני, אני יכול להרגיע אותך. ראש  
הממשלה — —

היו"ר מ. בן-פורת:

אולי תרגיע אותי, חבר-הכנסת לין?

אמנון לין (הליכוד):

ראש הממשלה הבטיח שאם תהיה סיעה שתדרוש  
זאת מבין סיעות הקואליציה — ילכו לבחירות. אינני  
בטוח — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אין אני קשורה ללידי הדברים שראש הממשלה  
התחייב בהם בעניין זה.

אמנון לין (הליכוד):

אינני רואה סיעה שתצעה ללכת לבחירות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אחרי הבחירות האחרונות כבר למדנו את ה-  
ריקים. אולי יש גם איוו התחייבות לציבור ולאמת?

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם יפה, ואחריו  
לחבר-הכנסת מאיר פעיל.

אברהם יפה (הליכוד):

כנסת נכבדה, בזמן האחרון מדברים הרבה על

עדיין משמשת בתפקיד של שר, אבל זמנה מוגבל בכל  
זאת, ואתם מדברים על חשבון זמנה. נותרו לה שתי  
דקות. בבקשה.

מנחם בגין (הליכוד):

אלו באמת השעות האחרונות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הבעיה היא: כולנו איננו רוצים במלחמה, אם כי  
הדבר הפשוט ביותר בשבילנו, פסיכולוגית, הוא עוד  
מלחמה. אבל חילוקי הדעות היסודיים — ואיננו רוצים  
במלחמה — הם: האם תהיה כאן מדינה דו-לאומית,  
או שתהיה כאן מדינה ברוח היהדות, הציגונו, כפי  
שחשבו עליה, תוך הכרה בזכויותיו של העם השני?

אריאל שרון (הליכוד):

זאת תהיה מדינה שחיים בה יהודים וערבים.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

זאת לא תהיה מדינה יהודית, חבר-הכנסת שרון.  
זאת תהיה מדינה דו-לאומית שלא תוכל להתקיים בה.  
זאת לא ציונות. אם כן, אני מעדיף מדינה יותר  
קטנה, אבל יהודית, בעלת אופי יהודי.

היו"ר מ. בן-פורת:

חבר-הכנסת גולן, אולי תשים אתנחתא בין קריאה  
לקריאה? תן לה להמשיך. בבקשה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני סבורה שאם אלה הם חילוקי הדעות: החלט  
המשפט והחוק של ישראל על כל המדינה או להקים פה  
מדינה יהודית ולא מדינה דו-לאומית — על כך יש  
ללכת לבחירות. מה עוד מאחר שאנחנו יודעים את  
המספרים של הריבוי הטבעי. אמנם גם אני מקווה  
שתהיה עליה גדולה — —

מנחם בגין (הליכוד):

מה זאת "מדינה דו-לאומית"? זה בא מהחדר שלהם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני משתמשת במונח הזה. עכשיו מפ"ם שכחה את  
זה. העולם היום יודע מה זה. הוא רואה מה מתרחש  
באירלאנד ומה מתרחש בקפריסין.

גאולה כהן (הליכוד):

אירלאנד היא מדינה דו-לאומית?

מנחם בגין (הליכוד):

מדינה דו-לאומית היא דבר אחר לגמרי.

מאיר פעיל (מוקד):

מה שאתה מציע, חבר-הכנסת בגין, הרי זאת מדי-  
נה דו-לאומית עם אפאריטהיד.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

נראה לי שעל העניין הזה, במקום לטוח טיח טפל  
ולנסות להקים ממשלת ליכוד לאומי — יש ללכת לעם,  
לבחירות, באופן ברור.

והערה נוספת: אין לדחוק ולדחות עמים ומדינות

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (אברהם יפה, לין, פעיל, בן-פורת) —

זכויות שחוסין כביכול רכש לו, שכביכול רכש אותן מסבו, אותן זכויות שבגללן אנחנו רואים בו פארטנר למשא-ומתן לא על הגדה המזרחית אלא על הגדה המערבית, פתאום אינו, חוסין פתאום הורד מנכסיו. אני טוען שלא צריך היה להיכנס אותו למשא-ומתן על הגדה המערבית, לא רק עכשיו אלא גם קודם. ואי-נני יכול להבין איך יכול היום ראש הממשלה לעמוד כאן ולהגיד — הדברים נאמרו ונשמעו כאן, ולא צריך לצטט מעתונים — כי מאז 9 באפריל לא קרה דבר שיגרום לשינוי עמדת הממשלה בנושא ההתנחלות ביהודה ושומרון, ולא שונה גם דבר ביחס לתקוות שלו לגבי חוסין והעמים הערביים. כרגע אין אני רוצה לדבר לא על מצרים ולא על העמים האחרים, אלא באמת להתרכז ולהתמקד בשאלה זו. האם אנחנו צריכים עכשיו לתלות תקוות כל שהן בחוסין שהוא יוציא לנו את הערמונים מהאש? אני חושב שהיום לפחות אפשר כבר ליתן תקוות שהממשלה תכיר בזה שחוסין הוא לא פארטנר בייחס לגדה המערבית. אני חשבת כי גם קודם, אבל היום צריכים הכל להכיר בדבר.

**מאיר פעיל (מוקד):**  
מי פארטנר?

**אברהם יפה (הליכוד):**  
חבר-הכנסת פעיל, למה אותו הלהט שלך לשלום וליחסי אחים לא תעביר לתחומים אחרים? למה לא תפנה אליו, לא אלי — אני לא אויב שלך — תפנה אל אותם אנשים, אל חוסין ואל האחרים. איבי נתן עשה זאת בעבר. שם תנסה להבהיר את התכניות שלך לשלום.

**מאיר פעיל (מוקד):**  
עם מי אתה מציע לדבר? לפי מה שאתה אומר אין עם מי לדבר.

**היו"ר מ. בן-פורת:**  
חבר-הכנסת פעיל, תשיב לו כשיגיע תורך לדבר. אתה מדבר אחריו.

**אברהם יפה (הליכוד):**  
אני רוצה להגיד מה עלינו לעשות במצב זה, כי אין לנו הרבה זמן. לפי דעתי, הדבר העיקרי שעלינו לעשות הוא להוכיח קבל עם ועולם קודם כל שחוסין, שבגללו היתה הממשלה מוכנה לעשות כל כך הרבה — לפגוע במתנחלים, לא לאפשר התנחלות במשך תקופה ארוכה זאת — הוא לא פארטנר. הממשלה צריכה היתה להגיד שהיא התייאשה עכשיו מחוסין והיא מכירה שחוסין שוב איננו גורם, עם התנחלות או בלי התנחלות. בשביל בטחון מדינת ישראל ובשביל להעלות את המוראל בעם צריך היה קודם כל להרשות למתנחלים להתנחל ביהודה ושומרון. אין אני נכנס בוויכוח על הקשר ההיסטורי וכל הדברים האחרים. אנחנו צריכים היום מעשים שירימו את המוראל של כל העם. ומה יכול להרים את המוראל של העם אם לא דברים חיוביים, מעשים, ממשיים, כמו שנעשו בעבר, ערב מלחמת העולם השנייה, כאשר עלו 14 נקודות להתיישבות, ועוד הרבה דברים שאין אני רוצה להזכיר עכשיו? היום צריכה היתה הממשלה להכיר על זה ולעשות את זה.

הזדמנויות שהוחמצו במשך שש או שבע השנים האחרונות, מדברים הרבה על מה שיכולנו לעשות ומה שלא עשינו. גם אני רוצה לדבר על דבר אחד שעכשיו עושים ושלא עשינו אותו בעבר, ואני חושב שגם לא צריך לעשות אותו.

הייתי רוצה גם להזכיר כאן לבית — אם כי בוודאי כולנו זוכרים — את העניין של "זכויות לגיטימיות" שיש לחוסין על הגדה המערבית. אני רוצה להזכיר שסבו, עבדאללה, שהשתמש בקלגסים שהיו לו ובסיוע של הממשלה הבריטית באותו זמן, ב־1948, כבש בדם ואש את ירושלים, את גוש-עציון, טבח את התושבים שהיו שם, והוא עשה פעולה שהיתה אז לא חוקית, שלכל הדעות היתה פעולה של קשר בין ממשלה אימית פריאליסטית ובין שלט פיאודאלי, שבוודאי איננו יכו-לים לתמוך בו ושמשום-מה דווקא אצלנו יש אנשים שמקבלים זאת כעובדה ומכירים בחוסין זה ואומרים שיש לו "זכויות לגיטימיות" בשטח עבר-הירדן המערבי, ומדברים בזכותו ורואים אותו כפארטנר על שטחים בע-בר-הירדן המערבי.

אני רוצה עוד להזכיר שפעם היתה ביריחו, נדמה לי עוד ב־1950, פגישה של נכבדים פלשתינאים, ומה היה אחרי זה כשעבדאללה למעשה פיזר אותם. ואני רוצה להזכיר דבר יותר מאוחר, שהוחלט במועצה בע-בר-הירדן, עם המלך, על סיפוחה של הגדה המערבית, סיפוח אשר לו התנגדה אפילו הליגה הערבית ואיימה שבגלל זה היא תוציא את ירדן משרותיה, סיפוח שעד היום, בשנת 1974, הכירו בו רק שתי מדינות, אנגליה ופאקיסטאן. דה-פאקטו אמנם הכירו בזה עוד מדי-נות; דה-פאקטו הכירה בזה גם מדינת ישראל. אבל דה-היורה — בזה שתי מדינות בסך-הכל הכירו בירדן. אנחנו כבר שוכחים שב־6 ביוני 1967 היה חוסין הרא-שון שפתח בהתקפה על ירושלים כדי לכבוש אותה.

**אמנון לין (הליכוד):**  
פקודת מבצע מצויינת.

**אברהם יפה (הליכוד):**  
זכורה לי התמונה המפורסמת מ־1948 שהמלך עבדאללה עליו השלום, או כמו שאומרים: אללה ירחמו, עמד וירה באקדח את הירייה הראשונה. וה-תוצאה של כל הדברים האלה היתה שב־1967 נכבשה הגדה כולה ועברה לרשותנו.

אולי תתפלאו, אבל הייתי בין אלה שטענו במשך שש או שבע השנים האחרונות שאנחנו לא מילאנו את חובתנו בגדה המערבית בכך שלא התנהגנו כפי שהיינו צריכים להתנהג כאנשים ששיחררו את הגדה המערבית וצריכים היו לעשות הרבה למען יישוב הפליטים, או לפחות להראות לדוגמה מה אפשר לעשות ביישוב הפליטים. אנחנו לא היינו מוכרחים לעשות הכל ולפתור את בעיית כל הפליטים, אבל אין שום ספק שהיתה לנו אפשרות להראות לעולם, גם לעולם הערבי וגם לעולם האחר, מה אפשר לעשות למען הפליטים בקצת רצון טוב. אני יודע גם על תכנית שהוכנה על-ידי מחלקת ההתיישבות והוגשה ללוי אש-כול המנוח, ומשום-מה, בלחץ מסויים, נגנזה התכנית ולא היתה עוד.

עכשיו אנחנו עומדים כמעט בסוף המעגל. אותן

חברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (אברהם יפה, אלוני, פעיל, תלמי, נבון) —

בשיח מטכ"לים בשנה שעברה, בפברואר 1973. אינני בא הנה להציע שאנו נפנה באופן כללי בהצעה זו, אם כי זו הצעה מאוד לגיטימית ומאוד הגונה. אבל אני אומר: יש פתרון, חבר-הכנסת פעיל, פתרון שהוא טוב מאוד, צודק מאוד והוא טוב ליהודים וגם טוב לערבים.

מאיר פעיל (מוקד):

זה פתרון רע ליהודים, כי המשמעות היא מלחמה מתמדת.

אברהם יפה (הליכוד):

אתה חושב שעל-ידי צעקות תיפטר ממלחמה? לא תיפטר. זה טוב גם לערבים שיישאר בארץ-ישראל, וליהודים שאני מקווה שיישאר בארץ-ישראל ויחיו בשלום.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו לחבר-הכנסת זילברברג.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, את עיקר טענתי אטען היום נגד נאומו של ראש הממשלה, כי הוויכוח שיש לי עם חברי הליכוד הוא ברור וותיק. ואני עושה זאת בצער ובלב כבד, כי אני מכיר את התכונה שיש לראש הממשלה ולחלק מעוזריו, ואני מעריך את תבונתם. על אף הכל אני חושב שהם נק' לעו לתכנית פוליטית שאיננה מתקבלת על דעתי.

שני דברים ברורים אמר לנו ראש הממשלה בהודעתו: (א) רשימה של לאוים: לאו להחלטות רבאט; לאו ליזמת הדיברות עם גורם פלשתינאי פוליטי עז-מאי, לרבות אש"פ; לאו לגבולות 1967.

יצחק נבון (המערך):

ראש הממשלה אמר: לא משא-ומתן עם אש"פ. אתה אומר שהוא אמר: לא משא ומתן עם כל אירגון פלשתינאי. אתה יכול להסכים או לא להסכים.

מאיר פעיל (מוקד):

הוא אמר שלא יהיה משא-ומתן עם פלשתינאים. את האינטרס הפלשתינאי מייצג חוסיין, כך אמר ראש הממשלה. ובכן, המשמעות היא לא משא-ומתן עם הפלשתינאים. זו פרשנות שלי, אני מודה.

יצחק נבון (המערך):

בבקשה.

מאיר פעיל (מוקד):

אני מדבר, אני אחראי לדברי. לא התחמתי את חבר-הכנסת נבון על דברי.

ראש הממשלה אמר "הן" אחד ברור, שעמו אני מסכים טוטאלית: התעצמות צה"ל. ועל כך אינני חולק. "הן" הזה הוא חשוב, אם כי איננו שייך בהכרח לנו" שא שלנו. אך מה בדבר מדיניות חיובית ברורה, נאמר בשלושה נושאים שראש הממשלה הציג פה? מאי מש"מע "פשרה טריטוריאלית"? מאי משמע "נבחן את עמדותיה של ירדן"? ומאי משמע "הסדר-ביניים"?

שאלה אחרת היא מה יהיה מעמדם של אותם ערבים הנמצאים בשטחים האלה. מפרזים במספר הערבים הנמצאים שם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

פורסם — —

אברהם יפה (הליכוד):

חביבתי, חברת-הכנסת אלוני, אני יודע מה פורסם, ובכל זאת אני אומר שאת מגזימה.

אנחנו צריכים להגיד לערבים הפליטים הנמצאים בישראל שאם הם רוצים להישאר בישראל בתנאים אלה של שיווי זכויות, יש להם כל הזכות לכך ויש להם הבטחה שמדינת ישראל מזמינה אותה להישאר ולא לעזוב את מקומותיהם והם יוכלו להיות כאן שווי זכויות. אם הם רוצים להגשים, לפי דבריו של חבר-הכנסת תלמי, את זכויותיהם הלאומיות, — אני יודע שבשביל להגשים את זכויותיו הלאומיות מוכרח היה חבר-הכנסת תלמי לנסוע 3,000 או 4,000 קילומטר מפרו לין ועד כאן, ואבי צריך היה לעשות את הדרך מרוסיה ועד ארץ-ישראל, לא היה לו מקום אחר. אותו ערבי שלא יסתפק בחיי אורח במדינת ישראל, כמו שחיים ערבים בנצרת ובמקומות אחרים, והם לא שונים במאומה מערבים אחרים, אם אין הוא רוצה להסתפק בזה ובכל זאת ירצה לחיות תחת שלטונו של חוסיין היום ויאסר עראפאת מחר, האופציות פתוחות. כיום הכל מדברים על אופציות.

מאיר פעיל (מוקד):

האם שם ארץ אבותיו?

אברהם יפה (הליכוד):

כן, שם ארץ אבותיו, ממש כמו שפה ארץ אבותיו. יש לפנוי אופציות פתוחות. הוא יכול לקחת טקסי ובקלות, בשעתיים, יהיה במקום. ומה שקשור בפצויות על הרכוש, מדינת ישראל בוודאי תהיה מוכנה לתת פצויות. מה בכך, לעם ישראל שבא הנה ושכאן, רק כאן, יכול לפתור את בעיותיו, אסור לו להציע הצעה כזאת?

מאיר פעיל (מוקד):

להציע מותר. השאלה היא אם יש בזה טעם.

אברהם יפה (הליכוד):

חזן אמר בוועידה של מפ"ם שכולנו באנו הנה לפתור את שאלת היהודים ולא את שאלת הערבים.

מאיר תלמי (המערך):

הוא אמר עוד כמה דברים.

אברהם יפה (הליכוד):

אני יודע. אני תלמיד נאמן הייתי גם שלך וגם של חזן.

אני רוצה לקרוא לפניהם ציטאטה, ובוזה אני מס' יים: התשובה לפלשתינאים צריכה להיות אמיצה, גלויה וברורה: מילוי מאווייהם הלאומיים — בהחלט. אבל במדינות שכנות, לא כאן; או אורחים שווי-זכויות במדינתנו. זו ציטאטה מדבריו של ראש הממשלה היום

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (פעיל, קורפו, שריד, גבון, בארי, בן-פורת, זילברברג) —

לשוחח על פיניו הדרגתי של יהודה ושומרון ורצועת עזה, בשלבים ובהסדר-ביניים.

ידידיה בארי (הליכוד):  
שכתת את הפרודור.

מאיר פעיל (מוקד):  
המתן.

במקום לומר שנבחן את עמדת מצרים, צריך לנקוט עמדה מדינית "אמיצה, שקולה ונכונה", כדברי ראש הממשלה, כדי להשפיע — ואני רוצה להגיד את המלה "להשפיע" מאה פעמים — בכיוון של תווה חיונית במדיניות המצרית. משמע: להציע את סיני למי קוח תמורת פירו וחסדרי שלום כדי ליצור אצל סאדאת מוטיבאציות להידברות. הביצוע, כמובן, בשלבים. אפי-לו כלפי סוריה אפשר לנקוט מדיניות דומה כאשר יוצע שם פירו של כל חבל החורן.

ובאשר, לנושא השלישי, לרעיון של השלבים והסדר-הביניים: שלבי נסיגה והסדרי ביניים שלא במסגרת תכנית כוללת, כפי שהצעתי לעיל, או משהו דומה, יש בהם סכנה שאולי נילחץ על-ידי האמריקאים לפינוי הדרגתי של רוב השטחים המוחזקים בלי תגמולים פרי-ליטיים מספיקים. יהיו אלה הסדרי-ביניים בלי חזון פוליטי כולל, וסופם שייגמרו לאחר זמן במלחמה, מאחר שלא יביאו ליחסים פוליטיים בין ישראל לשכנותיה ולקשרים אורגאניים בין הריקמה הישראלית ובין שכנותיה. האם זה פשר ה"סלאמי" האמריקני?

אם הסדרי-הביניים לא ייעשו, או שיעשו רק בחלקם — נאמר שיהיה איווה טריק בסיני עם המצרים בלחץ אמריקני — תבוא המלחמה הרבה יותר מהר. בין כך ובין כך, אם לא יהיה תהליך של עשיית שלום ביזמת ישראל, ביזמת ישראל על-פי הדרך שהצעת, פחות או יותר — סופה של המלחמה שתבוא בקרוב. הנחה היא שאף אחד מאתנו אינו רוצה בה. אנחנו ננצח במלחמה הבאה, במערכה הצבאית, בזה אני בטוח. ואני מאחל לעצמנו שנעשה זאת יותר מהר ויותר בזול. אבל בתום המלחמה, כאשר נשיג את יעדינו האסטרטגיים, והנצחון הצבאי בזירות השונות או באחת מהן ייתם או יהיה ממש בעין — גיעצר וניבלם על-ידי ארצות-הברית יידתנו באמת, בשם מעצמות העולם, נידחף אחורה ונעמוד לפני מפרץ לת פוליטית קשה, אולי קשה מזו שספגנו לאחר ההי-שגים הצבאיים של מלחמת יום הכיפורים. במלחמה זו יישפך הדם — אני מצטרף לומר זאת, ואם יש לי כאב לב, זה כאב הלב הגדול ביותר — יישפך הדם לריק. ולכן, למען השם, מוכרחים לעשות הכל כדי למנוע אותה. האם רק לאחר שיישפך דם כזה נהיה מוכנים ללמוד את הלקח?

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם זילברברג, ואחרי-כך לחבר-הכנסת אריאל שרון.

אברהם זילברברג (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שותף לגישה ולדאגה של חברי הכנסת שקדמו לי, חוץ מאחד, חבר-הכנסת וילנר, שכבר מזמן הוציא את עצמו מכלל הדאגה של עם ישראל. אני גם שותף לדברים שיי-

אני, ברשותכם, הייתי רוצה לנתח את שלוש הג' קודות האלה בנחת. הנושא הראשון: הפשרה הטריטוריאלי. לפי דעתי, אי-אפשר להסתפק בקיטלוג של עמדות הערבים בוועידותיהם השונות, ולפי דעתי, זה מה שרובנו עושים. הדילמה היא לא רק לקטלג את עמדותיהם. צריך לנתח וללמוד אותן. ואחדים מאתנו אפילו שמעו שתי הרצאות חשובות בנושא זה בשבוע שעבר. כאמור, הדילמה היא לא רק לקטלג. הדילמה היא איך לשנות את העמדות הפוליטיות של יריבינו הערבים. אני אומר עוד פעם: לשנות, תוך שימוש בעוצמה הצבאית של צה"ל — זה המקל — ובוה אין בעצם ויכוח בינינו; ותוך הצעת פיניו רוב רובם של השטחים המוחזקים — זה הגור. וזאת כדי להציג מוטיבאציות לפני אויבינו למען יבואו אל שולחן הדיונים, בתקווה שיהיה להם סיכוי להשיג משהו, פתח של תקווה. וזהו החכמה הפוליטית. בעיני, מדיניות של פשרה טריטוריאלי משמעה להודיע קבל עם ועולם כי השטחים המוחזקים —

חיים קורפו (הליכוד):  
למה לא יפו?

יוסי שריד (המערך):  
אולי תשאל שאלה יותר אורגינאליות?

מאיר פעיל (מוקד):  
— השטחים האלה אינם אובייקט להתפשטות ולהתנחלות אלא אובייקט למיקוח בעבור פירו והסדרים מדיניים.

מנחם בגין (הליכוד):  
דבר בשמך, לא בשמי.

מאיר פעיל (מוקד):

אני בכל אופן מציג עמדה בשביל הישראלים, לא עמדה בשביל הליכוד. אם חבר-הכנסת קורפו רוצה להציע את יפו, מותר לו, אני אתנגד. אני מציע הצעה קונקרטיה. מאחר שאני חושב שזו ההצעה, הגור, שאנו צריכים להציע — אני חושב שמעשה ההתנחלות בשטחים המוחזקים הוא משגה פוליטי טראגי הגורר אותנו להפוך את מדינת ישראל ל"ארץ ישראל השלמה", ו"ארץ-ישראל השלמה" היא מדינה דו-לאומית שבה יהיה אפארטהייד, חבר-הכנסת בגין, קיפוח פוליטי מצד הרוב היהודי כלפי המיעוט הערבי הפלשתינאי. לא יועיל שום דבר. והאפארטהייד הזה יביא לפיצוץ מדינת ישראל תוך דור אחד ואולי פחות מזה.

הנושא השני: בחינת עמדותיהן של ירדן ומצרים. במקום לומר: נבחן את עמדת ירדן, ולרמוז על פשרה טריטוריאליה בכיוון יהודה ושומרון, יש לומר "באומץ בשיקול-דעת ובתבונה" — אני מצטט דברים שאמר ראש הממשלה. יש לומר כי ממשלת ישראל מסכימה עקרונית שתקום יחידה מדינית פלשתינאית עצמאית או אוטונומית ביהודה ושומרון וברצועת-עזה, וכי לשם הקמתה מוכנה ישראל לשוחח גם עם ממשלת ירדן, כפי שהיא נראית עכשיו — ואני מסכים להערכות שהושמעו פה על מעמדו של מלך ירדן — וגם עם נציגות פלשתינאית מוסכמת, לרבות אש"פ. עם שני גורמים אלה, בתיווך המעצמות או בלעדית, יש

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזיות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (וילברברג, בן-פורת, שרון) —

אגב, אני רוצה לומר שאני נמנה עם אלה שאינם חושבים שהם מחדשים הרבה. קשה לחדש הרבה. אני רק משתלב בדיון, ואין לכם איפוא מה להתווכח אתי. אני סבור כי מה שאנחנו זקוקים לו עכשיו — וטוב היה אילו יכולנו לצאת מוויכוח זה בסיכום כזה — הוא לפחות נגיע למה שנקרא אחריות לאומית מלוכדת. נהיה כולנו אחראים לעניין אחד. יש אחריות, אינני אומר שעד עכשיו אין, חס וחלילה, אבל הבה נצא מישיבה זו מאוחדים. דיברו כאן על כך שהציבור זקוק לאיזו הרגעה, לאיזו מלה טובה. הבה נצא מכאן מאוחדים, דבר שיעורר את מאה אלף או מאתיים אלף האנשים שהפגינו בני-יורק, הרחק מאתנו. לפחות נעודד אותם בכך שנוכיח שאנחנו מאוחדים בינינו. מדוע נערוך ויכוח על דבר שאנו בתוכנו לא סיכמנו עמדותינו לגביו? הבה נסכם בינינו במה אנחנו מסכימים, במה אנו מאוחדים. ואנו מאוחדים בדברים רבים, אי-נני מזלזל בדעתו של שום איש. דיבר כאן חבר הכנסת פרוש. לכאורה הוא אומר מה שאנחנו אומרים. אבל כאשר מגיעים לפתרונות, יש לו פתרון משלו. הוא אמר שצריך לקחת שופר, לצאת לחצות ירושלים ולתקוע תקיעה גדולה. אינני מזלזל בפתרון זה שהוא מציע. הוא יוכל להביא לו אסמכתה מהתנ"ך. כך כבשו פעם את יריחו. הוא צודק בדרכו שלו. חבר כנסת אחר, או חברי כנסת אחרים, יש להם פתרונות אחרים. יש להם "שופר משלהם". הם יוצאים לרחוב ומחתמים אנשים. גם זה "שופר". אינני מזלזל בו. על כל הפתרונות האלה נשב יחד ונתווכח. יכול להיות שיש מקום לשבת יחד ולבדוק. אבל קודם כל, הבה נתקרב בעמדותינו. אנחנו אפילו לא מתקרבים, הוויכוח נשאר אותו ויכוח; הוויכוח הוא על הצעד הראשון שצריך לעשות.

אני יודע שבסיום הדיון תובאנה הצעות סיכום. אני מציע שנצא כולנו בסיכום משותף, מאוחדים כחבר-י כנסת, שאנו רואים את עצמנו אחראים לכל מה שקורה וצריך לקרות מבחינת גורלו של העם היהודי. בהכרזות בלבד לא נצליח לעשות דבר. לאור פויליציה יש תפקיד והיא צריכה למלא אותו באחריות, ולקואליציה יש תפקיד וגם היא צריכה למלא אותו באחריות. אין מקום להכרזות סתם "הבה נשב יחד". נצא מאוחדים במה שניתן עכשיו, ומה שמחייב בדיקה — נבדוק, ולא נעשה זאת בהכרזות בלבד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שרון, ואחריו לחבר-הכנסת נבון.

אריאל שרון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה נשתנה מאז המלחמה הנוראה ביום הכיפורים? חלפה שנה וכמעט דבר לא נשתנה. ערב אותה מלחמה אמרה ממשלת גול-דה מאיר: לא נוזו בלי שלום. לא האמנתי לה אז, ואמנם היא זזה — ובלי שלום — מן התעלה ומקוויי-טרה. גם עכשיו אמרה הממשלה שלא תזוז ללא הסדר בעל משמעות מדינית — על שלום כבר אין מדברים — בסיני, וללא שלום ביהודה ובשומרון; וגם למי-שלה זו אינני מאמין, כי היא עצמה מדברת על אי-לוחמה, על הפסקת-אש ממושכת, על אי-לוחמה דה-

אמרו עליידי הדוברים שיבואו אחרי. ואני רוצה לומר שיש יסוד לדאגה. יש מקום להיות מודאג מהמצב שבו אנו שרויים. במיוחד שאני מוסיף עוד את המומנט שחברי כנסת שדיברו לפני לא הדגישו אותו במידה מספקת, זה המומנט של הטראגדיה העולמית של המאה האחרונה — ההתערבות של הרוסים באזורנו. זה כש-לעצמו מספיק להוסיף לאי-השקט שלנו. כי הרי כו-לנו יודעים את התפקיד שהם ממלאים כאן באזור, וא-נחנו יודעים באיזו מידה הם מכניסים לכאן את אי-השקט ובאיזו מידה הם מעוניינים שלא ישרור שקט באזורנו.

ממה ששמענו כאן היום אני מסיק שכולנו שותפים בדבר אחד: בדאגה למצב. שמענו היום את דברי ראש הממשלה, את הוגישה שלו. הוא איננו מדבר מלמעלה, גבוהה גבוהה, ולא מעמדות של כוח, פעם חשבנו שב-זה אנחנו יכולים להפחיד את השכנים שלנו. הוא מד-בר לעניין. הוא אמר מה לא ומה כן. בדברי רבים מחברי הכנסת גם שמענו שהם מסכימים לחלק של דב-ריו. יכול להיות שמישהו רוצה להוסיף ולהגיד עוד משהו.

אני שייך לסיעה שראש הממשלה מייצג אותה, וא-ני שקט בנושא הזה. אבל אצטנן בסיעה יש דעות שונות. דיבר כאן חבר כנסת מהסיעה שלנו, שהוא עכשיו יושב-ראש הישיבה, והוא יותר קרוב לגישה של אלה המתווכחים עם גישתו של ראש הממשלה. הוא גם גייס לעזרתו ציטטות מדברי בן-גוריון וז"ל, הם שעשה כאן שגיאה קטנה: הוא ציטט אותו והמסקנה שלו היא הפוכה. אבל חשבתי שזה ישפיע לפחות על חבר כנסת אחד מהאופוזיציה, מהליכוד, על חבר-הכנסת הורביץ. הוא בכל זאת חבר כנסת קרוב לו, ישבו פעם יחד, גם עכשיו הם לא כל-כך רחוקים. והנה הראשון שהגיב על דבריו של חבר-הכנסת בן-פורת ואמר: לא מקבלים את דעתך — היה דווקא חבר-הכנסת הורביץ.

ומה בסך-הכל אמר כאן חברי לסיעה? הוא ביקש: הבה נשלים בינינו ונסכם שתמורת שלום של אמת צריך יהיה לעשות ויתורים. אתה חושש שאין עם מי לדבר ואין עם מי לעשות שלום, אם כן, מה איכפת לך? הוא אמר מה שאתה אומר: ממשלת ליכוד לא-מי. הוא הסכים אתך, הכריז על כך ברבים. הוא רק בי-קש: עזור לי להיות שותף אתך, וחשלים עם כך שאם יהיה מדובר על שלום של אמת, אתה לא תעמוד עד הסוף על שלך, לא ביהיה מקום שהוא צריך לעשות ויתורים. ובכן, במקום שתסכים לכך, סירבת ודחית זאת.

כבר אינני מדבר על כך שיש חברים במפלגה שלנו או במערך שיש להם דעה אחרת, ואני חייב לשמוע אותם, כי אני יושב אתם במפלגה אחת, במערך אחד, הם מקיימים את הקואליציה הנוכחית, אני צריך להק-שיב להם, להתייעץ אתם, ואינני רוצה להיכנס לפול-מוס אתם.

הנושא העיקרי שמכריזים עליו יום ולילה הוא: הבה נקים ממשלת ליכוד לאומי. ובכן, תשלימו אתם, עם נקודה אחת, והיא שתמורת שלום של אמת צריך יהיה לעשות ויתורים. מה אמר חבר-הכנסת בן-פורת? שבמקרה של שלום אמת נהיה מוכנים לוותר, עדיין איננו יודעים על מה. נשב ונשוחח. אבל גם לזה אינ-כם מסכימים.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (שרון, אלון) —

היה להיות תנועה פוליטית אדירה מאחורי ישראל וניי-סינו להפוך אותו לפרה חולבת.

ובכן, שום דבר לא נשתנה. זהו המשך של ההמ"ש, סיפור עצוב בהמשכים. רק דבר אחד נשתנה: כושר העמידה שלנו כעם נחלש. החברה נתערערה, הכלכלה התדרדרה. את אלה הצליחה הממשלה לעשות. במקום מהפכה בעם, במקום שינוי ערכים מוחלט — המשך ההתדרדרות בפנים וכלפי חוץ. במקום חיסוף של אמונה — בא פחות חברתי. במקום צמידות לקר-קע, למולדת, גם ביהודה ושומרון — יש צמודי מדד, וגם הם בירידה.

ממשלת ישראל הבטיחה לנו את השלום — והנה ציחה את המלחמה. "מפלגת השלום" כינתה אותו, אר"תנו, "מחרהרי מלחמה". תרשו לי לומר מעל במה זו ובדי כל צניעות — באמת בלי כל צניעות: מי כמורני מכיר את הצד הנורא של המלחמות, לאחר ש-27 שנים השתתפתי בקשות שבמערכות ישראל. אילו ידעתי והאמנתי שניתן להגיע לשלום תמורת ויתורים, לחסוך ז'ם וסבל, הייתי נלחם לשם כך בכל תוקף לא פחות מאשר עשיתי בשדה הקרב. אך לצערי הוברר זה מכבר — ללא כל קשר לעזית רבאט — שאין כל קשר בין השלום ובין השטחים, בין השלום ובין ויתורים טרי-טוריאליים. האם לא אמר סאדאת ביום שישי האחרון: "לא יהיה הסדר עם החזרת כל סיני, כי יש למסור את רמת-הגולן, יהודה ושומרון, רצועת עזה, ירושלים — כן, ירושלים — ולפתור את בעיותיהם הלגיטימיות — כלשונו — של הפלשתינאים"? ועבד ראבו, דוברם של אירגונים המחבלים ה"מתונים", אמר באותו יום: אין לנו מה לדבר עם ישראל, ישראל נטע זה. שלב ראשוני — אומר עבד ראבו — הוא הקמת ממשל פלשטיני בכל שטח שיפונה. השלב השני — הקמת "דמוקראטיה חילונית" בכל ארץ-ישראל. זהו אותו סאדאת אשר פניו, לדבריהם, הם לשלום. וזהו דובר אירגון המ"חבלים ה"מתונים". אלוהי, אירגון זה החוץ, הוא הוא הפלשטינאי הקונסטרוקטיבי שבשבת האחרונה נח"פזת להודיע שאתה מוכן לדון עם שכמותו?

הערבים ימשיכו במלחמה נגדנו בכל גבול שבו נהיה — ירושלים, תל-אביב, חיפה. לכן העדפתי וטענתי, ובמיוחד אני טוען זאת עכשיו, שצריך לומר לעם את האמת: תחכוננו מיד למלחמה, תהיו מוכנים למלחמה ואולי עליידי כך תרתיעו את הערבים ממנה. ואילו זוממשלה מעדיפה להמשיך ולהטעות את עצמה ואת העם.

במשך שנה תמימה מאז מלחמת אוקטובר הנוראה סיפרו לעם השכם והערב על השלום, ובכך קירבו את המלחמה הבאה, עד אשר עתה הם עצמם נאלצים להודות בכך ולהוהיר מפניה. במקום לשבת ולדבר עם העם — הם, ראש הממשלה ושריה, ישוב עם קיסניג'ר; במקום להכין את המשק, החברה והצבא למלחמה — הם נלחמים כדי לשבת על כסאותיהם. במקום לדבר אל לב האמהות, האבות והבנים ולהסביר להם את מצבנו, את מלחמת השיחור שלנו המתנהלת. עד עצם היום הזה — הם ביבזו זמן יקר כדי לדבר לא הערבים שכלל לא רוצים לשמוע אותם. במקום שממשלתנו חלכד את העם ותפצל את הערבים — היא פיצלה את העם וליכדה את הערבים. זה ההישג הגדול ביותר שלכם בשנה האחרונה. במקום להסתכל ישר בעיני

פאקטו, על הסדר-ביניים עם אלמנטים של שלום. דרך אגב, מה זה? ולגבי יהודה ושומרון כבר דיברה על נסיגה חלקית. כל זה תוך חודש אחד. מערכת שלמה של נוסחאות המבלבלות את מוחם של אזרחי ישראל. אם יש בלבול ראש אמיתי — מונח שזכינו לשמוע בכנסת בדיון הקודם — זהו בלבול הראש האמיתי.

ערב מלחמת יום הכיפורים אמרו שהכל תלוי בווישניגטון. והיום אומרים אותו דבר. אז ידענו שלא הכל תלוי בווישניגטון, וגם היום זהו המצב. ערב מלחמת יום הכיפורים אמרו שאין צורך להחליט ולקבוע מה הם באמת הגבולות הדרושים למדינת ישראל — דבר שצריך היה לעשות כדי להכין את העם לעמידה במלומה קשה — והיום שוב חוזר הפני מון: אין צורך לשרטט מפות. וזאת דווקא כאשר חיוני הוא להשיג קונסנסוס לאומי מירבי כדי להיות נכונים למלחמה פן תקרה.

לפני שנה היינו נתונים בהידרדרות כלכלית, חב-רתית ומוסרית; וכיום אנו ממשכים בהידרדרות זו במלוא התנופה. קראתי דבריו של ראש הממשלה הבר-קר. הוא אמר: מעשה התנחלות הוא דבר משני: צריך להיערך בחזית התברתית והכלכלית. אם יש היום תנועה בארץ המכילה את היסודות של התחדשות חב-רתית ומוסרית, זוהי תנועת ההתנחלות. אבל לגבי הממשלה היא במקום משני. ובמקום הראשון — המ-שך השחיתות.

לפני שנה חסר בטחון עצמי, וכיום חסר בטחון עצמי. לפני שנה מנעה הממשלה אחדות לאומית, וגם עכשיו מונעת הממשלה אחדות לאומית. סגן ראש הממ-שלה שנפגש עם ועידת הנשיאים בניו-יורק נשא נאום נמליץ בזכות האחדות של היהדות. אבל הוא דיבר על הצורך באחדות יהדות אמריקה. ובאשר לפעילות של יה-דות אמריקה, שזכתה להערכה מפי כולנו — הכוונה להפגנה שערכה אתמול בניו-יורק — גם כאן לא נשתנה דבר. הממשלה ממשיכה לשחק פעילותם הפו-ליטית של היהודים בארצות-הברית, פרט למקרים בודדים.

סגן ראש הממשלה י. אלון:  
על יסוד מה אתה אומר זאת?

אריאל שרון (הליכוד):

על יסוד עובדות, על יסוד מגעים עם יהודים ועל יסוד מה ששמעתי אומרים נציגי ממשלת ישראל ליה-ודים בארצות-הברית. דבר זה היה במלוא חומרתו כאשר צריך היה להיאבק למען היהדות הסובייטית ואפ-שר היה לעשות הרבה יותר ממה שעשינו. הדבר היה נכון בעניין תיקון ג'קסון והדבר נכון גם היום. כולנו שלחנו ברכה חמה ל-200,000 היהודים ושאנים-יהודים שהפגינו אתמול בניו-יורק. אדוני סגן ראש הממשלה, אפשר היה להוציא לרחוב מיליון יהודים בכל נושא, ולא רק בנושא זה. אילמלא היה שיתוק מכוון יכולנו להפוך את יהדות ארצות-הברית לגורם של עוצמה שלא היה כדוגמה. אבל הממשלה ממשיכה לראות ביהדות אר-צות-הברית מקור כספי בעיקר. יהדות ארצות-הברית צמאה לפעילות פוליטית. ואנו מטפלים ביהדות ארצות-הברית בצניורות המגבית והבונדס. לקחנו דבר שיכול

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (שרון, אלון, תלמי, גרוסמן, בן-פורת, כרמל, בגין) —

אריאל שרון (הליכוד):

אם יש בכם גם טוב — ואני מקווה שכן — אני מוכן ללמוד גם את הטוב.

חייקה גרוסמן (המערך):

תודה רבה מקרב לב.

אריאל שרון (הליכוד):

הגיע הזמן פעם אחת גם להאזין. פעם היה גראה לכם, אדוני סגן ראש הממשלה, שאתם המומחים היחידים לכל דבר, אבל כבר מזמן הוכח שאין אתם מומחים בשום תחום. אולי חשבתם פעם כך, אבל היום בוודאי הוכח כי זה לא נכון.

מעל דוכן זה ברצוני לפנות לעם ולומר: גורלכם נתון בידיכם. בכוחם לשנות את המצב, אך ראשית עליכם לתבוע הנגה שאתם ראויים לה בשעה כזו. לא עשרים-וארבעה שרים אובדי דרך שעדיין לא החליטו על גבולות משרדיהם אך כבר מיהרו לחרוץ את גבולות הנסיגה, אלא צוות מנהיגים בעל יומה ומעוף שיוביל את העם לפריצת דרך צבאית ומדינית. הדרך הזאת קיימת. אכן, תהיה זו דרך קשה, רבת-יסורים, אבל אני משוכנע שביכולתנו לנצח את הערב — אם יכפו עלינו מלחמה, ובמיוחד אם לא נחזור על המשגה האיום של הממשלה הקודמת ובמידת הצורך נשאיר חופש פעולה לעצמנו בבחירת הדרך. אך זה תלוי בהנהגה. הלוחמים הם לוחמים מצויינים כי הם שייכים לצבא העם. זהו העם עצמו. הם תמיד היו כאלה.

אם רוצים הערבים בשלום, ידינו מושטת לשלום, גם לפלשתינאים. השאלה איננה עם מי לדבר אלא על מה לדבר. על יהודה ושומרון אין מה לדבר לא עם ירדן ולא עם המחבלים. על שלום, על גמלים פתוחים, על פיתוח משותף — על כל אלה אפשר לדבר הן עם חוסיין והם עם המחבלים אם יהיו הם השולטים בירדן. יישבו הפלשתינאים בגדה המזרחית עד לירדן, ומהירדן ועד לים — ישראל. ייתכן שאנו צריכים להיות מוכנים לעזור להם לקבל את השלטון ברבת-עמון. בואו נהיה כנים עם עצמו — מי זר כאן? היהודים? — זו מולדתנו ההיסטורית. הערבים? — חלק מהם חי כאן מאות שנים. הזר היחיד הוא הבית ההאשמי. חוסיין הוא זר השולט על חלק גדול של ארץ-ישראל, ובבוא השלום, אם ירצו תושבי השטחים יהיו אזרחים של המדינה הפלשתינאית, ואם ירצו — יהיו אזרחים ישראלים. זאת צריכה להיות תכנית השלום שלנו: הירדן מפרדי בינינו ובין המדינה הפלשתינאית. זוהי תכניתנו לפתרון הבעיה הערבית-ישראלית שהיתה ותהיה תמיד הבעיה המרכזית שלנו.

אקצר ואומר —

הו"ר מ. בן-פורת:

אני מבקש לסיים ולא לקצר. אין לחרוג מהנהוג.

משה כרמל (המערך):

תן לו הארכת זמן על חשבון חברי-הכנסת בגין.

מנחם בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כדי למצוא תן בעיני חברי-הכ-

האמהות והאבות, כפי שאמר ראש הממשלה, לפני המלחמה, כדרך דוברי אמת, אתם יוצרים אליבי כדי שתוכלו, לדבריהם, להסתכל לעיניהם אחרי המלחמה. צריך להסתכל היום לעיני האמהות והאבות ביושר ול-הציג לפניהם את המצב. זה מה שצריך לעשות היום.

במקום שממשלתנו תיישב את יהודה ושומרון — הניחה לאבירי המשטר הכלכלי המושחת, אותה קבור צת חסות שלכם החומסת את העם, לפתח את וואדוו. זוהי ההתנחלות האמיתית שלכם.

מתי תאמרו סוף-סוף לעם את האמת שאתם עצמכם יודעים אותה? כנראה לעולם לא, כי ההתנחלות בכס-אותיכם, בשלטון, יקרה לכם מכל. אבל העם יכריח אתכם. כי מי הוא האחראי למחדל החדש של הטעות הפאטאלית בהערכת המצב? מי אחראי לכך שמעל במה זו הבטחתם לעם שאנו צועדים לקראת שלום, ואילו עתה, בניגוד להצהרותיכם והערותיכם, מתקדרים ענני המלחמה? שוב, איזה קצין מודיעין? איזה אלוף פיקוד? — לא. הפעם אתם האחראים הישירים לטעות הזאת בהערכת המצב הלאומי. הצהרותיכם בדבר זה רשומות ב"דברי הכנסת" ואין טעם אף לחזור ולצטט אותם. ממשלת ישראל שהבטיחה את הצעידה לשלום הביאה את ההתדרדרות למלחמה. לא עצומת העם והליכוד בעניין יהודה ושומרון מקרבת את המלחמה. זה יכול היה לחזק את ידי הממשלה לו היתה יודעת להשתמש בזה. ממשלה שמבינה את המצב היתה עומדת מאחורי העצומה הזאת ולא היתה פוסלת אותה. אבל אתם בגילויי החולשה וחוסר ההחלטה שלכם אשמים בכך שהפסדנו חודשים יקרים שבהם לא הכנתם את נפש העם לקראת המבחן המכריע. קנייתם טאנקים ומטוסים, אבל עירערתם את המערכת האנושית. קנייתם זמן — כמה זמן? שישנה חודשים, שמונה חודשים? — אבל גרמתם לנו להפסד של רוח, של מוראל, של אמונה.

אל תקשרו את הנשק שישאל מקבלת אל המהלך כים המדיניים שלכם. ישראל קיבלה נשק גם כאשר דחתה בריש גלי את תכנית רוג'רס. עד היום עוד מגיע נשק שהסכמים עליו נחתמו אז. ישראל היא בעלת-ברית הכרחית בעיני האמריקנים ורק בעיניכם היא לקוחה ענייה. אתם הופכים אותה להיות כזאת. בעיני הא-מריקנים אין כזאת. כזאת? לא. בעיני האמריקנים היא בעלת-ברית.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

סוף סוף גילית את אמריקה.

אריאל שרון (הליכוד):

אדוני סגן ראש הממשלה, לא כל הגילויים במדינת ישראל הם שלך. אתה לא היית ראשון בשום מקום ונדמה לי שגם לא שם.

האם זוהי הלשון הפארלאמנטרית שאתם רוצים ללמד את הכנסת? בנושא הלשון פארלאמנטרית קיבלתי אצלכם שיעורים בלתי-ירגילים בכל הדרגים, מראש הממשלה ועד אחרון הדוברים שלכם.

מאיר תלמי (המערך):

כנראה למדת רק את הגרוע.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (בגין, שרון, תלמי, לנדאו, בן-פורת, נבון) —

זמזמן יש בינינו הסכם שאני לא מתוכנן אתו, אבל בתחום הזה, האחר, שבו הוא לא כל-כך עוסק, הד-ברים נשמעים מפיו כל-כך פשוטים, ברורים, חדים, נוקבים, שחור ולבן. מה לעשות והמציאות היא קצת יותר מורכבת מכפי שהוא מתאר אותה, הם לגבי האמירה הפשטנית הזאת שאנחנו בעלת-ברית של ארצות-הברית והן לגבי הצביעה בשחור של כל המחנה הזה? באמת, קנאה אכלה אותי. למרות זאת, תתפלא, בכמה דברים עוד אסכים אתך. כשאגיע אליהם, תשמע אותם.

רבותי, בוועידת רבאט נפלו המחיצות, אם היו כאלה, בין קיצוניים יותר וקיצוניים פחות. אלה ואלה נתנו ידם לאירגון המערער על עצם קיומנו והפכו למעשה להיות שותפים לתפיסתו בכך שהם שולחים אותו כחלוץ לפני המחנה. אלה מתוכננו, כמוני למשל, שראו ורואים צורך ועניין בהידברות ישירה עם הפלשתינאים, חייבים בזיהרות רבה שלא לערבב מציאות במשאלות נפש, ועם מיטב הרצון והמתניות אין כל דרך להתדיין עם אלה הרואים את הכחדתנו כאידיאולוגיה, כפתרון סופי, ונוקטים גם אמצעים לביצוע זממם.

שמעתי כאן, לפני-כן, את מה שסיפר חבר-הכנסת אלזועבי, על העצה שנתן לראש הממשלה אשכול המנוח. רשמתי לי לספר דבר דומה, לא ידעתי שסיפר דבר זה, אבל אומר אותו כדי להבהיר מה היתה תפיסתי לגבי סוגיה זו, כאשר נשמעו כמה וכמה הצעות. כשבוועי ימים, דומני שבעה או שמונה ימים, לאחר גמר מלחמת ששת הימים, כינס המנהל הכללי של משרד ראש הממשלה, יעקב הרצוג המנוח, אנשים מספר שעסקו במשך שנים בבעיות ערביות ואמר כי ראש הממשלה אשכול מבקש לשמוע מחשבות ראשונות לאור המצב החדש. נצחון גדול, אדיר, אנחנו נמצאים עכשיו מן הגולן עד הסואץ ועד הירדן — מה עושים עכשיו? והאנשים — זה בכה וזה בכה. ואני אספר בקצרה מה שאמרתי אז, כי זו היתה אמונותי, ובמידה רבה, בתנאים מסוימים, זו תהיה אמונותי. אמרתי שתהיה זו ההזדמנות הסיטורית, עכשיו, כאשר אנחנו חוקים, זו העם הראשונה מאז החל הסיכסוך בינינו לבין הערבים, כשיש לנו אפשרות לתת דבר מוחשי ביותר, וה-צעתי אז כי ייאמר לפלשתינאים שתהא להם שליטה בעבר הירדן מזרחה ובמרבית הגדה — שלא כדעת חברינו חבר-הכנסת אברהם יפה ותחבר-הכנסת אלימלך רימלט — כי לחוסיין אין שם שום זכויות חוקיות, לא רק בעבר הירדן המערבי. גם לא לעבדאללה. אמרת שבי-אופן לגיטימי הוא שם, ואני אומר: לא לגיטימיזאציה אלא שרירות-לב של הבריטים. הוא אורח זר, הוא אורח נטה ללון; הפלשתינאים יושבים קבע. ואם הסיכסוך פרץ בינינו לבין הפלשתינאים, ובעקבותיהם עם מדינות ערב, זו ההזדמנות, אמרתי, שתקום מדינה פלשתינאית בעבר הירדן מזרחה ובחלק גדול מן הגדה המערבית, ושיגיעו לעצמאותם בעזרתנו הפעילה. במ-ערכת זו חייבים היו לקבל את הפליטים מרצועת עזה, ליישב אותם באותה מדינה, אנו נשלם את הפיצויים ונעשה סדרה של דברים, כגון: נמל חפשי, איחוד כלכלי וכדומה; ירדן — גבול בטחוני, את הצד המערבי לא יחצה צבא.

אני גם הצעתי שזו לא תהיה הצעה עומדת באוויר

נסת כרמל, אני נותן לחבר-הכנסת אריאל שרון חמש דקות מזמני.

אריאל שרון (הליכוד):

— אקצר ואומר: זוהי תשובתנו לאירגוני המ-חבלים ולהחלטות רבאט. מסביב לתכנית זו עלינו לגבש את רוב העם, ואם אפשר — את כולו; לחוק את הנור-ער ולחנכו. אם לא נתגבש במערכה לאומית מסביב לתכנית זו נביא את עראפאת לקלקיליה, את חשב לחב-רון, את ג'יבריל לשכם ואת חואתמה למזרח-ירושלים כשעיניהם נשואות לתל-אביב ולחיפה. לא ירצו הער-בים לקבל פתרון זה וייצאו למלחמה — נקדמם ונ-ביסם.

לשם כך צריך מיד לעשות מיד את הפעולות הב-אות: להקים ממשלה רחבה, אך מצומצמת במספר חבריה —

נאיר תלמי (המערך):

עם מי? — עם עשרים-וארבעה אובדי דרך?

חיים לנדאו (הליכוד):

את אובדי הדרך צריך מיד להוציא, גם בלי מ-מ-שלה רחבה.

אריאל שרון (הליכוד):

חבר-הכנסת תלמי, אסביר לך את הדבר בומני החפשי, כאשר יהיה לי.

— יש להקים מיד ממשלה רחבה, אך מצומצמת במספר חבריה, ממשלה שתקיף את כל המפלגות הציר-יות מקיר אל קיר. יש להקים מיד משטר חירום כלכלי-חברתי, לרבות דוגמה אישית של ראשי המ-דינה. יש להתכונן צבאית. יש לאשר מיד התיישבות במשולש ג'נין-רמאללה-טול-כרם ובכל שטחי יהודה. אלה הם השטחים החיוניים. מה הן העדיפויות של הממשלה אם שטחים אלה אינם ביניהם? יש לארגן מיד את יהדות העולם כגוף פוליטי איתן מאחורי מדינת ישראל ולהשתית את היחסים בין ישראל ליהודי העולם על בסיס אחר מזה הקיים כיום. יש לקבוע תכניות ברורות לגבולות. צריך להבהיר, להחליט, מה הם הגבולות ולהודיע אותם לעם, לאמריקאים ולערבים. אתם בתכנונותכם כבר נכשלתם. יש לקבוע תכנית ברורה בתחום הכלכלה, בתחום החינוך, בתחום העליה. צריך לבסס את יחסינו עם ארצות-הברית על יחסי שות-פות.

כנסת נכבדה, אני פונה מכאן לאזרחי ישראל, אני קורא להם מעל במה זו: אם הממשלה בשעה גורלית זו אינה תובעת מכם ומעצמה מעשה ואינה מצביעה על דרך, השמיעו קולכם, תבעו זאת אתם ממנה.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק נבון, ואחריו לחבר-הכנסת מנחם בגין.

יצחק נבון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, הלוואי והייתי כל כך בטוח בדברים שאני מהרהר בהם הריבה שנים כפי שחבר-הכנסת שרון כל-כך בטוח ב-דברים שאמר אותם עכשיו. לגבי התחום הצבאי כבר

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (נבון, לנדאו, קשת, ידיד) —

**יצחק נבון (המערך):**

אוטופיה, אבל גם אוטופיה יכולה להיות פעם מעשית.

**בן-ציון קשת (הליכוד):**

אתה מאמין בהצעה שלך?

**יצחק נבון (המערך):**

חבר-הכנסת קשת, אינני רוצה לייגע את יתר חברי הכנסת ולחזור על מה שאמרתי. אמרתי, ואני חוזר על זה: אם תקום מנהיגות פלשתיאית אשר בניגוד לאש"ף תקבל את קיומנו, תכיר בהיבנותנו, תסתייג מאמנת הפלשתינאים — —

(חבר-הכנסת ב. צ. קשת קורא קריאת-א-ב-ב-יניים)

חבר-הכנסת קשת, אני אומר "אם". אתה אומר שלא יהיה — אולי לא יהיה אולי כן יהיה, אינני יודע; אם לא יהיה — לא יהיה.

חבר-הכנסת אברהם יפה, עניין יישוב הפליטים עדיין איננו פתרון פוליטי. זה חשוב. היו אנשים שונים שעסקו בחכניות, אגב, גם ביצעו לא מעט — אינני רוצה לטשטש את מה שנעשה לגבי פליטים גם ברצועת עזה וגם כאן; אבל לא זאת היתה הבעיה. הבעיה היא פוליטית.

בהזדמנות זו הרשו נא לי להגיב על כמה מדברי החברים לגבי הסדר-ביניים. חברי הכנסת, אולי זה קיצוני מדי, אבל אני חושב שאנחנו דלינו ומיצינו את העניין של הסדר-ביניים. לדעתי, אני יודע שיש בהסדר-ביניים גם סיכויים. למשל, הסדר-ביניים קרוב עם מצרים יש בו סיכוי של רווח זמן, אולי של תחילת קווים מדיניים ומתן אופי מדיני להסדר הזה. אינני יודע, זה סיכוי שלא נראה בעיני גדול; לעומת זה הסיכון האסטרטגי ברור — אנו הולכים ומוותרים על שטחים והאויב מתקרב, בעוד שאין אנו רואים עדיין חווה שלום.

**מנחם ידיד (הליכוד):**

אתה מודע לעניין המחבלים?

**יצחק נבון (המערך):**

חבר-הכנסת ידיד, אם אני אומר דבר שאינכם מסכימים לו — ודאי שאתה צריך לא להסכים; אבל אני אומר דבר שאתם מסכימים לו.

**מנחם ידיד (הליכוד):**

תסביר זאת היטב לחברייך, לא לי.

**יצחק נבון (המערך):**

נאמר: נפלה אבן על קדרה — וי לקדרה; נפלה קדרה על אבן — וי לקדרה.

זאת אמרתי לגבי מצרים. אמרתי דעתי לגבי הסדר-ביניים. בכלל לא חשבתי שיש לנהל אתם איזה משא-ומתן בעל אופי של קבע; לגבי סוריה, ברשותכם, אינני רוצה לומר כל מה שיש לי לומר, כי אני חושב שיש לפעמים דברים שאמירתם בפומבי עלולה להזיק. אמרתי דברים אלה בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת. אני חושב ששם הפורום לומר את הדברים

שאינו לה מועד, אלא שנאמץ לנו את שיטתו של מנדט-פראנס. הוא קבע תאריך, זמן קצוב ידוע. חשבתי שבכך ייגמר הסיכסוך או תיעלם העילה להתערבותן של מדינות ערב. אינני משלה את עצמי להניח שזו הסיבה היחידה והאמיתית להתערבותה של מצרים במלחמות, אבל לפחות זו העילה, ואם מפירים את העי-לה הזאת, יש אולי סיכוי שמדינות ערב יסלקו את ידיהן מן הסיכסוך אם אנחנו והפלשתינאים נגיע להסכם שלום, זה והעם שאותו אנו חיים ובו לחמנו.

בניגוד לחברי כנסת אחדים אינני מרגיש שום מוסר-כליות כלפי הפלשתינאים. היתה הצעת החלטה של חלוקה. אנחנו קיבלנו אותה בכאב רב, לא בקלות, כי חלק מאדמתנו, ממולדתנו, נגדע מאתנו, אבל חשבנו שזוהי פשרה, שזה יאפשר לנו לקבץ את שרי-די הניצולים מן השואה. אי-אפשר לקבל כל מה שר-צים. לולא הפרו את ההחלטה, לולא היו יוצאים למלחמה נגדה, היו יושבים בשלום בכל מיני מקומות שישבו בהם לפני-כן.

**היים לנדאו (הליכוד):**

אנחנו היינו נחנקים.

**יצחק נבון (המערך):**

חבר-הכנסת לנדאו, תקרא בעוד שעה את קריאת-הביניים שקראת לי ותבין את משמעותה.

אינני מרגיש שום מוסר-כליות כלפיהם, אבל אני חושב שיש לראות את שורש הבעיה, וכך זה נראה לי. אני מצטער אם זה לא נראה כך להרבה חברי כנסת, אבל זו השקפתי, אמונתי, כך אני רואה את הדבר. והיינו צריכים לעשות את הניסיון, לא מפני שגרמנו עוול אלא כדי ליישב את הסיכסוך בינינו. אינני יודע אם התכנית הזאת היתה ב-ביצוע לו גם נוסתה — היא נדחתה — אבל האמנתי כי היו בה האלמנטים הדרושים לחיסול שורש הסיכסוך ולייבוש הביצה הממארת המגדלת את המזיקים.

אינני ממליץ, — ולמדנו מה פירוש להיות שבוי בידי קונצפציה — אינני רוצה היום להיות שבוי בידי קונצפציה זאת בכל התנאים. אבל אני מביע את דעתי שאם תקום מנהיגות פלשתיאית אשר בניגוד לאש"ף תקבל את קיומנו, תכיר בהיבנותנו, תסתייג מאמנת הפלשתינאים ותשאף לשלום אמתי, לא אראה בחפיסה שהצגתי עניין שאבד עליו כלח ונטול כל שורש במציאות. כי אמרתי: עלינו להבחין בין גורמי קבע לגורמי ארעי. חוסיין, כפי שאמרתי, הוא אורח נטה ללון. המזרח התיכון הכיר הרבה תהפוכות וחי-לופי שלטון. וכבר אירע שמלך אחד, אחר, נתבקש לצאת מארצו ללא שפיכות דמים בלוויית משמר כבוד.

חבר-הכנסת רימלט ביקש מהממשלה תכנית ממשית ריאלי, ובצדה הציע תכנית של פדרציה בין יש-ראל, בהיותה שולטת בגדה, ביהודה ובשומרון, ובין מדינה פלשתיאית בעבר הירדן. אין פסול בהצעה כזאת, אבל אין טעם לתלות בה את המלה "ריאלי".

**משה נסים (הליכוד):**

ההיפך, הוא אמר במפורש שהוא מסתייג מתכנית שהיא ריאלי. הוא לא קבע שהיא ריאלי.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דין) (נבון, לין, שרון, ייד, ישעיהו, בגין) —

שהממשלה חושבת, ממה שנותנים קרדיט לעם הזה. אבל יש תנאים לזאת: (א) חשוב שהעם ירגיש שיש שוויון במאמץ, ושנהיה למופת, שנבחרי העם יהיו למופת. (ב) מן ההכרח שתהיה תכנית ברורה ובשפת אנוש, אם אפשר לבקש זאת. אני פונה אל אנשי ה"ל"ווויזיה והעתונות, אם אפשר, למען השם, כאשר מבי"אם מומחים לטלוויזיה, שידברו בשפה שגם בן-תמותה יוכל להבין. זוהי דרישה לממשלה להביא תכנית ברורה ובשפת אנוש. (ג) יש לטעת את האמונה בעם שאם נעשה את המאמצים האלה — נוכל להתגבר ונצח. העם שלנו הוכיח בעבר שהוא מסוגל לעמוד במאמץ עליון אם הוא יודע שיש הכרח בכך. יש לתבוע ממנו, יש להציג תוכנית ברורה ולטעת אמונה. העם המלומד בני"סויים קשים יידע לדלות מעצמו כוחות אדירים לכל מבחן.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין.

מנחם בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, ערכו של הדיון הוא ברצינותו ובכנותו. אני מבקש ברצינות, בכנות ובדאגה לעתיד האומה, לשאול את הממשלה: האם היא מוכנה לחשובו נפש, להערכת דרך?

אסכולה היתה לכם. היא נוסתה במשך שנים. אפשר לומר שהניסוי היה כמו מדעי, בכל החזיתות, בכל הברירות, בכל המאמצים. אני מבקש מכם, כדבר יהודי אל יהודים: תבחנו האם היא עומדת.

מה היתה האסכולה? — אנו נכריז מראש על נכונות לויתורים מפליגים, אף מחיקי-לכת ביותר, ועל-ידי הבעת הנכונות הזאת נקדם שלום ונקרב הסכם עם הערבים. אני מבקש לציין שאתם האמנתם באסכולה זו. אסכולה? — דוגמה. וניסיתם אותה. עכשיו אבקש לשאול: מה נותר ממנה מלבד יובשה הדוגמית?

מאז נעשה הניסיון כך לקדם שלום ולקרב הסכם היתה לנו מלחמה, מהאיומות בתולדות ישראל. כל שליטי ערב הכריזו שאפילו אם ניסוג לקווי ה-4 ביוני 1967 לא יהיה לנו שלום אלא יהיה עלינו — בלשונם — להחזיר את הזכויות החוקיות של העם הפלשטינאי. במלים אחרות: שני התנאים משולבים — ההרבת מדינת היהודים.

עצרת האו"ם הכירה בפעם הראשונה באירגון המ"רצחים הערביים, ברוב מכריע הכירה, כאירגון שיש לו מקום להופיע מעל במת האו"ם.

היתה ועידת רבאט, פורסמה הודעה משותפת סוב-ייטו-אמריקאית במוסקבה.

לאור כל העובדות האלה, האינכם מוכנים לבחון את הדרך הזאת? הן הדוגמה שלכם גופצה לרס"ס, לשברים, לעיני כל העם, לעיני כל העמים.

לאחר שבירת אסכולה, או דוגמה, זו, עשיתם וי-תור מדיני יסודי ביותר. אולי הציבור אפילו לא שם אליו לב. היום הוא ברור לכל איש בישראל, ודאי שצריך להיות ברור. ויתרתם על השלום כמטרת המדי-ניות הלאומית. מאז קום המדינה, מאז מלחמת ששת

שרציתי לומר. סיפור מאורע: ציטט חבר-הכנסת בן-פורת את דברי בן-גוריון בעניין הגולן. אני זוכר שהוא היה אומר במשך כמה שבועות שיש לסגת מכל השטחים חוץ מירושלים תמורת שלום אמת. אני זוכר שבאתי אליו אחרי כמה שבועות ואמרתי לו: היית כבר בגולן? עוד לא הספיק להיות בגולן. סידרתי טיסה בהליקופטר, דומני שמר עזר ווייצמן לקח אותו לסויר, ובן-גוריון חזר מורשם מהטופוגרפיה של המקום, וכדומה; מאז הוסיף את הגולן. אני דיברתי אז על הצד הצבאי של הגולן. דברים אחרים אמרתי בוועדת החוץ והבטחון. אני חושב שאין לזוז מן הגולן.

ייתכן מאוד שאנו עומדים לפני מבחנים חמורים ביותר לאחר ועידת רבאט, ועלינו להיערך לקראתם בכל כוחנו ומאודנו. ואציין במידה שמותר לי להעיד כחבר ועדת החוץ והבטחון על דבריו של ראש המ-שלה — זו אמת, אנחנו חשים — צה"ל מתעצם, נע-שית עבודה יוצאת מן הכלל, מאומצת ומפרכת, גם בתחום הכרש, גם בתחום האיומים, גם בהגדלת כוח-אדם. אני חושב שחובתו של כל צעיר לחתום על שירות קבע — וכאן הייתי מבקש את חבר-הכנסת אריק שרון שיקרא לכל בחור וטוב בישראל לחתום על שירות קבע.

אמנזן לין (הליכוד):

איך אתה מעז להגיד שחבר-הכנסת אריק שרון יע-שה את השליחות הזאת? אתה בלבך מסכים לכך שחבר-הכנסת אריק שרון לא יגויס?

יצחק נבון (המערך):

לפי דעתי, חבר-הכנסת אריק שרון מסוגל לעשות זאת, והוא יעשה זאת. אני צודק, או לא?

אריאל שרון (הליכוד):

אני קורא גם לעצמי וגם לאחרים.

(חבר-הכנסת א. לין קורא קריאת-ביניים)

יצחק נבון (המערך):

אני חושב שבקרב הנוער בצבא יש משקל לדבריו בנושא זה.

מנחם יריד (הליכוד):

טוב נעשה אם נחזק את הגור שיהפך לאריה.

יצחק נבון (המערך):

אמנם הוועדה טיפלה בצד של המשכורות, אבל לא בגלל זה יתגייסו הבחורים. שמחנו לשמוע בדיווחים על מספר גדול של בחורים אשר חותמים על שירות בצבא הקבע. אשר לדיבורים על נושא אחר של משטר חירום — אני רוצה לפנות לממשלה ולומר: אמנם אני מייצג אנשים שאינם מומחים לכלכלה, אינני מומ-חה לכלכלה, אך אני רוצה להתריע על כך שיום רודף יום, ידיעה רודפת ידיעה, על כל מיני גזירות קשות העומדות להתחולל על ראשנו, בסובסידיות, ביי-צוא, ביבוא, בפיתוחים, במשברים כלכליים — מה לא? אני חושב שזה ממש מביא נזק. אני חושב שהציבור מוכן למשטר חירום, מוכן ויש להרגיל אותו. העם מוכן לשאת במאמצים ובקרבות הרבה יותר ממה

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות — על אדמת המולדת (דיון) (בגין) —

רבאט, החלטות שחסיין קיבל אותן; ואם רוצים אתם אפשר לומר שהוא נכנע להן.

לפני שעה קלה קיבלתי ידיעה על שיחה שהיתה לחסיין עם עתונאי מאחד הבטאונים הבין-לאומיים, הבוקר או אתמול, וחסיין אמר לו: I am out of the picture. העניין הזה שקוראים לו הגדה המערבית, יהודה ושומרון, כבר איננו שייך לו. ואתם מוסיפים לדבר על דבר שחלף, עבר, אין לו עוד שום משמעות במציאות המדינית. האם אנו נפתור את בעיית אלה הקרויים פלשתינאים על-ידי מדינה ירדנית-פלשתית? נאית? באיזה עולם אתם חיים, רבתי חברי הממשלה?

אתם מתנגדים לחלוטין גם היום הזה להקמת מה שאתם מכנים מדינה שלישית. ובכן, תסיקו מסקנה, אם, חלילה, עם ישראל יוותר על יהודה ושומרון, תקום המדינה השלישית הזאת, אין עוד מנוס מההחלטה. כך נאמר בהחלטות ועידת רבאט שחסיין סמך ידו עליהן: "כל שטח — איך הם אומרים? — כל שטח אשר "ישוה" רר", כלומר יפונה על-ידי היהודים, "ימסר לעם הפלשתינאי בהנהגת אש"פ". כל זה במרכאות כפולות ומכופלות — ציטטה. חסיין בודאי כבר איננו מוכן לדון במישרין על קבלת שטחים אלה של ארץ ישראל המערבית. ברור לכם, צריך להיות ברור כמו ששתיים ושתיים הן ארבע, שאם ארץ-ישראל מחולקת מחדש ויהודה ושומרון נמסרים לשלטון זר, זה יהיה של-טון של עראפאת. ובכן, תקום המדינה השלישית בין המדבר ובין הים. ואתם גם היום אומרים בעקשנות: לא מדינה שלישית, בשום פנים לא. אם מדינה שלישית לא, ואם מקבל השלטון ביהודה ושומרון, היחיד האפשרי, הוא עראפאת בראש מרעיו ומרצחיו, ואתם אינכם מסכימים בשום אופן לנהל אתו משא-ומתן — מה היא המסקנה? מדינאים, כאשר לפניכם עובדות כאלה, לא יסיקו מהן את המסקנה ההגיונית? מאחר שהברירה היא בין שלטון של עראפאת במדינה שלישית ובין שלטון ישראל ביהודה ושומרון, ואנחנו — ממי שלת ישראל — דוחים את האפשרות הראשונה ללא סייג ולעולם לא נקבל אותה, משמע: נשאר שלטון ישראל ביהודה ושומרון. אין אפשרות שלישית. איננה עוד.

מדוע לא תאמרו את האמת הזאת, על-פי הנחירי, תיכם, על-פי הצהרותיכם? שאם לא כן הנחותיכם שוא, הצהרותיכם חסרות כל משמעות. כך מדברים מיניס-טרים? כך מדברים אנשים הנושאים באחריות גורלית לעתידו של העם הזה בימים מיוחדים כאלה? אתמהא. אחת מן השתיים; או שאינכם מאמינים כמה שאתם אומרים, וכל הודעותיכם נגד מדינה שלישית ונגד ניהול משא-ומתן עם אירגוני המרצחים הן מן השפה ולחוץ, ואתם מתעתדים גם את זה לא לקיים — או שדבריכם אלה רציניים והמסקנה היחידה מהם: של-טון ישראל ביהודה ושומרון. אחת, כפי שציננתו, תקום המדינה השלישית בראשותם של אירגוני מרצחים.

נעבור לגזירה הדרומית. שאלה הוטלה לחלל הא-וויר של המזרח התיכון: האם יהיה סאדאת מוכן לנהל משא-ומתן עם ישראל? אגב, איזה משא-ומתן יש לו עם ישראל? השאלה היא. אם יהיה מוכן לנהל שיחות עם ד"ר קסינג'ר כדי להביא לכך שישאל תיסוג נסי-גה נוספת בסיני, אין אני לא בסוד החלטותיו של

הימים, זו היתה מטרה מדינית מרכזית. היא לא הושגה, איש לא ויתר עליה.

מה עשיתם למטרה זו? נכון, היום בנאומי דיבר ראש הממשלה על שלום, על הסכם חווי, ואף על חווה שלום. אבל הוא בעצמו לא חש שבחלקו השני של נאומי ביטל את החלק הראשון. עליך להבין, אדוני ראש הממשלה, שאם אתה בנשימה אחת, במשיכת עט אחת, אומר: או חווי שלום או הסדרי ביניים — אין עוד חווי שלום, כמדיניות לאומית של ישראל; נותרים הסדרי ביניים, כפי שרוצה בהם האויב, כפי שמטיף להם קסינג'ר.

אני מבקש להסב את תשומת-לב הבית במיוחד להודעה שפורסמה במוסקבה בשם ברית-המועצות ואר-צות-הברית של אמריקה. זו הפעם הראשונה, חברי הכנסת, שהמלה "שלום" נמחקה מהודעתן של שתי המעצמות. ואביא את הנוסח החדש, במלואו ובמקורו, כדי שתדעו מה קורה בעולם המדיני כאשר אנו מוותרים על שלום כמטרת מדיניותנו הלאומית.

קסינג'ר ביקר במוסקבה, שוחח עם גרומיקו, וב-עקבות השיחות פורסמה הודעה שבה נאמר כי שתי המעצמות ישאפו לפתרון הבעיות שבמה התיכון על-ידי just and lasting settlement. כמה אופייני הדבר: שני שמות-חורא ידועים, גם מהחלטה 242 וגם מכל ההודעות הקודמות, "צודק" ו"בר-קיימא" — נשארו; אבל המלה "שלום" שם-העצם העיקרי, הוצא. במקום "שלום" — peace בא: "הסדר" — settlement; זה לא שינוי מקרי. אצל גרומיקו אין מקרים כאלה. זה לא שינוי באקראי, אצל קסינג'ר אין פליטות קולמוס.

אך אני מבקש לומר לממשלה: תבחנו במה המדיניות שלכם תרמה לכך שבפעם הראשונה שתי מעצמות גדולות החליטו לא לדבר על שלום צודק ובר-קיימא אלא על הסדר בר-קיימא צודק. זה לא נוסח, זו מחות; אלו לא מלים, זה תוכן. זהו מפנה יסודי.

אבל, גבירתי ורבותי, חברי הממשלה וחברי הכנסת, אני מבקש להתבונן באיזה עולם מסתובבת מדיניות הממשלה, האם לא בחלל ריק? המחזה הוא כמעט סוריאליסטי. לו קפקא הייתי, הייתי כותב עליו דבר אמנות; אינני. אשתדל במלים עבריות פשוטות להסביר שמדיניות הממשלה מתעלמת מכל העובדות הנחוצות ביותר. הנה גם היום דיבר ראש הממשלה על מדינה ירדנית-פלשתינאית — ואנו יודעים לתרגם את האלגברה לאריתמטיקה פשוטה. ההוונה היא למדינה שתהיה מורכבת מעבר הירדן מזרחה ומשטחי יהודה ושומרון. לא קיימת עוד גונצפציה כזאת, היא נפלה, התמוטטה. חסיין אומר שהוא איננו מביא עוד בחשבון אפילו פדראציה של עבר הירדן המזרחי עם יהודה ושומרון. על מה אתם מדברים? כאילו לא שמעתם, לא קראתם. הנה הרכבת אצה ואתם עם הדוגמה שלכם אחריה, אבל היא משאירה אתכם הרחק ממנה. אתם אינכם מדברים עוד בשפת המציאות המדינית. אין עוד אפשרות להקים, לדידכם, על-פי האס-כולה הדוגמתית שלכם, מדינה ירדנית-פלשתינאית. יש רק אפשרות אחת — שיהודה ושומרון, אם תוסיפו להכריז כי אתם מוכנים למסור אותם לשלטון זר, יימסרו לשלטון של אירגון המרצחים. אלו החלטות ועידת

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; והודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (בגין, ארבל-אלמוזלינו) —

הנסיגה הנוספת, העמוקה, בסיני עומדת במפורש על פרק הדיונים ביניכם לבין ד"ר קיסניגר, אולי עוד השבוע.

אני מבקש לשאול אתכם, ראש הממשלה וחבריה: אנא, תשיבו לעצמכם ולנו לשאלה שאין בה אלא שלוש אותיות, אבל היא עשויה לקבוע את עתידנו: לאן? לאן כל זה מוליך? מה פירושם של הסדרי בייניים כאלה? נסיגות בלי שלום בדרום; ואתם כבר ברמזים מביאים בחשבון נסיגה כזאת גם בצפון; ואתם בוודאי מוסיפים להביא אותה בחשבון במזרח. מה יכוּל להיות התוצאה של הסדרי ביניים כאלה והכרזות על נכונותכם להיכנס למשאומתן עליהם כמעט בכל יום? אחת היא התוצאה: שלום לא יהיה לעמנו, כי האויב אומר במפורש: אפילו תיסוגו לקווי ה-4 ביוני 1967 לא יהיה לכם, היהודים, שלום. אבל הנסיגות יתקיימו, הסדרי הביניים יבוצעו, פעם בגזירה אחת, פעם בגזירה שנייה. התוצאה: צבאות ערב מתקרבים ללב המדינה, אל מרכזי האוכלוסין שלה. האם בדרך זאת תביאו שלום לעם הזה? והעם חולם על השלום, מייחל לו, מתפלל אליו. כלנו רוצים בו, בכל לבנו ובכל נפשו. אתם תביאו לתוצאה הפוכה, אפילו כוונתכם טר-בה. מה בצע בכוונות הטובות? משיתקרבו צבאות ערב בתנינו — ארצא יסוכנעו שליטי ערב שיש ביכולתם לנסות להרוס אותנו. כי אז יצומק המרחק. ערי ישראלי יהיו בטווח האש של הארטילריה שלהם. אז הם יכולים במכה אחת לגרום לנו אבידות בנפש שאני חרד להוציא את מספרן מפי. אז בוודאי כבר לא יעשו שום הסכם שלום, והם לא יוכלו להיות מואשמים בתר-מית; הם אומרים מראש, בגלוי, מהי מטרחתם. בהש-אלה אוכל לומר כאילו כתבו "מין קאמף" שני, בערבית.

אוי, אנחנו יודעים איזה מחיר שילמה האנושות על אשר מלומדים ומדינאים ופרופסורים והיסטוריונים קראו את הספר ההוא, הכל קראו בו, שמו אותו הצדה — לא מאמינים, לא מתייחסים ברצינות לדברים כאלה. בע-צם הימים האלה כותבים לכם שליטי ערב ספר כזה לכולנו — ואתם כאילו לא קראתם, כאילו לא שמתם לב למה שבגלוי נאמר בו. אתם אומרים: טוב, אי-אפשר לעשות שלום, אי-אפשר לעשות חוזה שלום, נעשה הסדר ביניים, ניסוג. כל הפילוסופיה הזאת מתב-טאת בפאראדוקס שאיננו יכול לעמוד במבחן ההגיון. אפילו שנייה אחת: ההתקדמות תהיה עליידי הנסיגה. לא, ראש הממשלה וחבריה, פאראדוקס כזה אפשר להעלותו בבאלון; עלי אדמות אין לו שום משמעות. הנסיגה — נסיגה. צבאות ערב יתקרבו לבתינו, ושלום אין, ולא יהיה. משום שכך הם אומרים לכם מראש. אלא אתם אוטמים אותם, עושים משמעות, עושים עיניים מקרוא, ולכן אתם ממשיכים אך לטפל למעשה באותם הסדרי הביניים האומללים.

אתם יכולים ללמוד מן הנסיון הקרוב. היו הסדרי הפרדה, ונאמר לנו שהם תהליך לקראת השלום. מדוע אתם כולכם אומרים שמאיימת עלינו מלחמה? אתם אומרים זאת, גבירתי ורבותי חברי הממשלה —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):  
אין "גבירות" בממשלה.

מנחם בגין (הליכוד):

אגיד לך: נימוס טוב הוא טוב אפילו הוא מוטעה.

הרודן המצרי, אבל על-פי השכל הישר אפשר להניח שיהיה מוכן. מדוע לא?

כלום עומדים אתם על תביעה לחוזה שלום תמורת נסיגה נוספת בסיני? כשאני שואל את השאלה הזאת יש איזה תמהון לבב. עוד לפני שנה בלבד כל הבית הזה, חוץ מרק"ח, היה מזדעזע אילו היה משהו אומר לו שבכלל נבצע נסיגה בלי חוזה שלום. כל הבית כולו. ושר האוצר לשעבר, מר ספיר, כבר לא דיבר באינצ'ים, שעלים בעברית, אלא במילימטרים: בלי חוזה שלום לא נזוז מילימטר אחד. מי שיודע חשבון אולי יאמר לי כמה מילימטרים יש בקילומטר אחד.

נסיגה אחת בוצעה בלי חוזה שלום. ועכשיו מדב-רים אתם במפורש על נסיגה נוספת עמוקה, כידוע לי, נסיגה של עשרות קילומטרים מן הקו, שאתם בעצמכם הכרזתם עליו כי אחרי מימי התעלה הוא העמיד ביותר בסיני. תמורת מה? אפילו אינכם מעלים על הדעת לתבוע חוזה שלום תמורת נסיגה כזאת. מה אתם מעלים על הדעת שיתן הצד השני בתמורה? המצאתם ביטוי שאין לו בכלל מקום במשפט הבינ-לאומי, איש אינו יודע בדיוק מה הוא, יש לו פירו-שם בלי קץ: אי-לוחמה. ניאא. אבל אם אתם עצמכם אומרים: אי-לוחמה לתקופת זמן, הרי כבר ביטלתם את התוכן העיקרי של המושג הזה. תרתי דסתר.

אי-לוחמה: בחיוב אפשר לפרש שחוץ מחוזה שלום מסכמים שני הצדדים להודיע שסיימו לתמיד את מצב המלחמה ביניהם. קרה דבר כזה גם אחרי מלחמת העולם השנייה, בהצהרה הידועה של יפאן וב-רית-המועצות. הן לא חתמו על חוזה שלום; הסכימו על הצהרת שלום. והסעיף הראשון בה קובע ששתי המדינות מודיעות כי נסתיים מצב המלחמה ביניהן.

כאשר אתם אומרים אי-לוחמה לשנתיים—שלוש שנים, כאילו אמרתם שכעבור שנתיים—שלוש שנים יחודש, בהסכמתכם, מצב המלחמה. זה גבול בזמן. אבל כאשר אתם אומרים "שנתיים—שלוש שנים", הרי זאת כבר דרישה קיצונית. העמידה עליה היא קשיחות. אנח-נו שומעים איפוא הצעה לעשות פשרה: אולי שנה?

אבל בעצם זה איננו קובע. אני חוזר ואומר: אפילו מן האי-לוחמה כבר הוצאתם את נשמתה, ואתם יודעים שאין לכם שום סיכוי לקבל הודעת אי-לוחמה מצד מצרים תמורת הנסיגה הנוספת, העמוקה, בסיני. מדוע? משום שסאדאת הספיק להודיע במפורש שעל אי-לוחמה יחשוב רק לאחר הנסיגה הטוטאלית של ישראל בכל הגזרות אל קווי ה-4 ביוני 1967. גם אז לא יהיה הסכם שלום עם ישראל. הסכם שלום יעשה רק לאחר הכרת הזכויות הלגיטימיות של העם הפלש-תינאי, יחד עם הפלשתינאים. אפשר לומר בפשטות: הוא מודיע בנוסח חיובי — הוא לא כסיל כפי שתי-ארו אוהו מיד אחרי מותו של נאצר האנשים הקרויים אצלנו "מוסמים" — שיהיה מוכן לעשות הסכם שלום עם מדינת ישראל שאיננה קיימת עוד. זאת האמת לא-מיתה. ואתם מוסיפים על רקע עובדות כאלה להשתעשע במלים. על חוזה שלום ויתרתם, את החוזה כמשמעות המדיניות הלאומית ביטלתם, לאי-לוחמה עברתם, להג-בלת זמן שלה התדרדרתם, וגם את זה לא תקבלו. אבל

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות ובטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (מ. הכהן, בגין) —

ראשונה הגיעתנו בשבת האחרונה. אין היא אלא רא-שונה.

אבקש לסכם את הדיונים האלה, אדוני היושבים ראש, ברצינות ובכנות. ראש הממשלה הבטיח לומר אמת בכנסת. אם תרצה לקיים את ההודעה הזאת — היא חשובה מאוד, בייחוד בימים כאלה — עליך לומר כך: האמת היא שמדינות ערב אינן מוכנות לעשות שלום, לא לפי תכנית הליכוד ולא לפי תכנית המערך. זו האמת לאמיתה.

הגברת מאיר, שקדמה לך בראשות הממשלה, אמרה לפני שבועות מספר כי לפי דעתה מי שטוען כי הליכוד איננו רוצה בשלום מעליל עלילה; אבל את השלום שהליכוד רוצה בו אי-אפשר להשיג. כנים היו דבריה ומשום כנותם אני רוצה להחזיר לה מתמאה ולו-מר: מי שטוען כי המערך איננו רוצה בשלום מעליל עלילה, אבל השלום שהמערך רוצה בו אי-אפשר להשיג.

כיוון שאתם אומרים: ירושלים כולה שלנו, מרמת הגולן לא נרד, בשארם אי-שייך נישאר, לקווי ה-4 ביוני 1967 לא נשוב — אין לכם שום סיכוי לקבל הסכם שלום מידי מדינות ערב. תאמרו את האמת הזאת באומץ-לב, ומי שבימים כאלה, נוכח עובדות מדיניות נהרצות כאלה, אומר שאנחנו מוכנים לסגת בכל הגזרות, שאנחנו מוכנים לויתורים מפליגים ביותר, אבל המדיניות שלנו היא כזאת: ישיבה אל קווי ה-4 ביוני 1967 בשום פנים ואופן לא, לעולם לא; במלים אחרות: חלק ממה שקוראים "שטחים" נמסור, את רובם נמסור, חלקם, מיעוטם, נשאיר בידינו, ולכן נקבל את הסכמת הערבים — מי שאומר היום דברים כאלה איננו מנהל מדיניות, אלא מושק בשאלטטיות. זו הטעיה ביודעין, הטעיה עם ישראל ביודעין. שום סיכוי אין לכם לקבל הסכמה לכך. אתם יודעים זאת. ולכן כאשר אתם טוענים כי בשיטה ובדרך כפי שקייבלתם אותה והלכתם בה במשך השנים האחרונות תשיגו הסכם כזה עם הערבים — במפורש זו הטעיה עם. באיזו תקופה? בתקופה שקודם כל הוא חייב לדעת את האמת על מצבו, על כוחו, על מצימות אויביו, ויחד לחפש דרך ומוצא. בימים כאלה להטעות עם בעניין העיקרי החשוב ביותר — שלום, שאיפה לשלום, אמונה בשלום, חזון השלום, הסכם השלום — זה חטא בל יכופר.

אני קורא לכם, שוב ברצינות ובכנות, חרף כל חילוקי הדעות: אל תוסיפו עוד להטעות את העם הזה. אימרו לו את האמת הפשוטה, והיא: מאחר שהם עומים דים על חתימת הסכם שלום עם מדינה יהודית שאיננה קיימת עוד — הם לא יקבלו את תכנית הליכוד ולא את תכנית המערך כיסוד להסכם עם מדינת ישראל.

מה ההבדל איפוא? ההבדל אף הוא מכריע, עולם ומלואו בו. כאשר אתם בידעכם את האמת הזאת הולכים להסדרי ביניים, כלומר לנסיגות בלי שלום, הרי מתרסק או עלול להתרסק הבטחון שלנו. כי צבאות ערב יתקרבו אלינו יותר ויותר. חובתי לומר לכנסת שאיש בעל אחר הדוגות הצבאיות הגבוהות ביותר הודיע לפני זמן לא רב שאפילו רק כדי שצבאנו יוכל להתפרס לקראת הגנה על המדינה נגד מתקפה ערבית, חייבים אנו לשלוט שליטה צבאית מוחלטת בכל שטחי יהודה ושומרון. אבל אם לא תהיה שליטה כזאת, איך נתפרס

מנחם הכהן (המערך):

זה נכון. זה מרגישים כל הזמן.

מנחם בגין (הליכוד):

ניחא, ובכן, התכוונתי לגבירות היושבות כאן, ול-שרה לשעבר.

— אתם מדברים על מלחמה. אני מבקש שהעם בישראל יידע כי ממלחמו טוענת שצפויה לנו מלחמה. חובתי לומר זאת. אין להסכים בימים אלה בשום פנים ואופן להסתרת הדברים העיקריים. לא אנחנו אומרים זאת; חברי הממשלה מודיעים על כך בכל הזדמנויות והם היודעים. כל זה קרה אחרי שתי הנסיגות, ואתם האמנתם שהם שלב בתהליך לשלום. כך אמרתם: זה מקדם אותנו לקראת הסכם. ואף-על-פי-כן, אתם אומרים: צפויה לנו מלחמה. תסיקו מסקנות מן התהפוכה הזאת.

אני רוצה להשיב כאן במיוחד לראש הממשלה, מאחר שגם אמש חזר ואמר שתוכן העצומה של מאות אלפי אזרחים, עם כל הכבוד לבית-הנבחרים, סוגר אופציות לשלום. ידידי חבר-הכנסת רימלט כבר השיב מעיקרו לטענה המוזרה הזאת. אבל אני רוצה עוד להדגיש את התשובה. איך אתה יכול לומר דבר כזה? אחרי ועידת רבאט, נוכח הודעותיו של חוסיין — אילו אופציות סוגרת פנייה אזרחית כזאת, דמוקרטית, נאה, לבית-הנבחרים? אביא דוגמה אחת, ראש הממשלה, דוגמה נוספת, ואני מקווה שלא תחזור עוד על טענת שווא כזאת.

האם נכון שאמרת כי גם במסגרת חוזה שלום לא נרד לעולם מרמת-הגולן? אתה מאשר זאת? ... תודה רבה לך. במלים אחרות: אתה יודע —

שר הבטחון, אל תפריע עכשיו לראש הממשלה להקשיב. ברגע זה הוא אישר את שאלתי.

— אדוני ראש הממשלה, במלים אחרות: אמרת, איך היתה ההגדרה ההיא, המפורסמת, מהלכת בקרבנו? בהשאלה אמרת: אני מעדיף לעמוד על רמת-הגולן בלי שלום מאשר שלום ולדרת מרמת-הגולן. ברור שכך אמרת. משום שאם אתה טוען שאפילו במסגרת של חוזה שלום לא נהיה מוכנים לרדת מרמת-הגולן, אתה מוותר על חוזה שלום מרמת-הגולן. מה אתה מד אסאד? מה אומר סאדאט? מה אומרים שליטי ערב בעניין רמת-הגולן? אם לא נרד ממנה, יאסרו עלינו מלחמה. אתה, ראש הממשלה, על-ידי ההודעה ההיא על רמת-הגולן סגרת באופן הרמטי כל אופציה של שלום עם סוריה, ומשום שסגרת את האופציה עם סוריה, סגרת אותה גם עם מצרים, לפי הודעותיו של סאדאט. ומשום שסגרת אותה עם מצרים, אין לך שום סיכוי בשום גיזרה אחרת להשיג שלום. לאחר שהבאתי לך את ההוכחה הזאת, אני רוצה לומר: הייתי משמיט טענה כזאת בתנאי, בתנאי שכולנו נוותר על דברי שווא כאלה.

אמנם כן, מחוג מסויים במערך אתה כבר שומע האשמות כאלה. גם זה פאראדוקס. כבר מאשימים שאתה סוגר אופציות לשלום. היוהר מהאשמות שוא, הן תחזור-נה לחקך ותכניה בלי רחמים. עוד תשמע משהו על משא-ומתן עם חוגי מרצחים. מן החוג שלך בתיקול

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (דיון) (בגין); תשובת סגן ראש הממשלה (בן-פורת, אלון) —

יש דאגה, ואין צורך לפרש. בימים שבהם יש דאגה כזו, אני רוצה לומר לכם משהו, ראש הממשלה והשרים; בכל הכרתי אני אומר את זאת, הייתי אפילו מוסיף: בגימה חברית. עם רובכם שירתתי יחד שלוש שנים תמימות בממשלה, ולמדנו אז, כולכם תסכימו, לחשוב יחד, לדאוג יחד לעמנו. שלוש שנים. פרק זמן רב. ולכן גם מתוך גימה של חברות אפנה אליכם בדיברים אלה, מורי ורבותי. אתם אינכם יכולים כאלה לשאת במשא. לא תוכלו. אלה לא ימים רגילים. ממשלת שישים-ואחד, כפתור ופרח; ממשלת שישים-וששה, נצחון אדיר; "הרחבת הבסיס הממשלתי". אני שב ואומר לכם: לא תוכלו לשאת במשא. זה עומס שאין לו שיעור. וכולנו בחור עמנו, נפגשים עם משרות, עם חיילים, עם אזרחים. אולי אינכם יודעים איזו זקקה יש היום מלב העם: קומו התאחדו, שבו יחד, טכסו. עצה. ממש מלב העם. מי שלא יטה אוזן שלישית כדי להקשיב קשב עמוק לקריאה זו, ינסה לעבור לסדר-יומו הרגיל השלטוני, השרותי, המשרדי. על אחת התופעות המופלאות בתולדות עם נצור. העם הזה אין לו פחד. הוא אמיץ. אך יש לו דאגה. מתוך הדאגה הוא רוצה, אדרבה, טובי הכוחות, טובי המוחות מכל המפלגות, שיתאחדו ויתלכדו, שיעוצו, ואז נעמוד איתן.

שימו אל לבכם. גם בתחום הכלכלי — אנה אנו באים? ראש הממשלה, רק לפני מספר חודשים הבא-הם תכנית להבראת המשק. הבטחתם שהוא יוברא. עכשיו אתם מדברים על תכנית אחרת להבראת המשק, והמשק הולך ממחלה למחלה. ובמדיניות, — עלינו לעמוד בפני הלחצים והאיזמים, ואולי מבחנים קשים ביו-תר. איש לא יחשוד בנו שאנו משמיעים באזניכם את הדברים האלה משום שאנו נדחקים לשררה. אני חושב שאוכל להשמיע הודעה זו על דעת כל הבית, ללא יוצא מן הכלל. כי אהדך לזמלא את חפקידו — ממ"שלה, אופוזיציה, כנסת. ברוך השם, אנו משתדלים לעזור לעמנו, לשרת אותו באמונה ובנאמנות כמיטב הבנתנו. אבל זו הקריאה מלב העם. לכן אני אומר לכם פעם נוספת, ראש הממשלה והשרים, תשקלו זאת מבחינת הדאגה שלכם ושלנו, ובעיקר של איש, אשה וילד בישראל. תשקלו. יש אפשרות, יש סיכוי אמיתי, על ידי מדיניות חדשה והרכב אחר של ההנהגה הלאומית להוציא את עמנו למרחב, לבטל את הסכנות הנשקפות לו, להבטיח את עתידו כעם בן-חורין בארץ-ישראל, שישמור על בטחונו ועל הסיכוי לשלום אמת.

כנגד מתקפה? ההבדל הוא בכך שעליידי הסדרי ביי-ניים, נסיגות חוזרות ונשנות בלי שלום, בלי חוזה שלום, אלא לקראת נסיגות עוד יותר עמוקות על-פי דרישת האויב, אתם מעמידים את הבטחון הלאומי בסכנה, כפי שלא עמדנו בה ממאי 1967.

אנחנו מנסים, משתדלים לקיים את הבטחון. כאשר יקויים הבטחון על-ידי החזקת צבאות האויב הרחק ככל האפשר ממרכזי האוכלוסיה שלנו, נשמור על הסיכוי לשלום. אדוני היושב-ראש, הסיכוי לשלום — כי גם לנו צריך לומר את האמת — הוא לא מאחורי החלון. צר לי, מי יתן ויכולנו לומר לילדים שלנו: בקרוב, בקרוב יהיה הסכם שלום ולא יהיו עננים מעל שמי התכלת של ארץ-ישראל. איננו יכולים לומר זאת, אם איננו רוצים לעשות שקר בנפשנו ולסבך את נפשוטינו על-ידי הטעיה ביודעין. השלום הוא לא מאחורי הדלת, לא באשמת מישהו היושב כאן, אלא משום שזו היא תכנית האויב: על-ידי נסיגות להתקדם כדי להגיע לנסיגה לבצע זממו.

אבל הסיכוי לשלום הוא רב-חשיבות, והוא יכול להיות קיים רק כאשר יש לנו בטחון, כלומר כאשר ברור לערבים שאינם יכולים להרוס את מדינתנו, שאינם קרובים למרכזי האוכלוסיה שלנו, שצבאנו יור כל להתפרס נגד מתקפה ולהדוף אותה, כאשר יש לנו עומק או רוחב אסטרטגי. וזה חשוב כדי לשמור על הסיכוי לשלום. אם זה לא יהיה, נהרס לחלוטין הסיכוי לשלום. כי אז יתעודדו אויבינו: הם מתקרבים, ובבוא היום... כמובן, לעולם לא יבצעו זממם, לא יזכו לכך. אבל, אם זו אמונתם, אין סיכוי לשלום. רק כאשר יידעו במפורש כי לעולם לא יצליחו להרוס את מדינת היהודים, יפתח התהליך של מחשבת שלום בעתיד, והסיכוי לשלום יישמר.

אדוני היושב-ראש, אני מגיע לסיכום דברי. אב-קש לפנות אל ראש הממשלה ואל חבריה, שוב בדי-ברים גלויי לב לחלוטין. אני סובר שכולנו דואגים. יש יסוד לדאגה. אין שום יסוד לבהלה, לא לפסימיות. מה היינו לפני שלושים שנה? מה כוחנו עתה? יצאנו במאמץ לאומי אדיר, מופלא, גברנו. היום כוחו של העם היהודי אדיר, גם מבחינה מדינית וגם מבחינה בטי-חזונית. יש לנו גורם כמו יהדות ארצות-הברית, גורם שכמוהו לא היה לנו מאז היינו לעם. אינני סובר שיש לאומה אחרת כוח מדיני כזה. נצא, בעזרת השם, נוציא את העם למרחב. אבל יש דאגה בלב. יומם ולילה

## 2. תשובת סגן ראש הממשלה

התיכון. הקשיים והמכשולים שנערמו ברבות השנים על דרכי המאמצים המדיניים גדלו שבעתיים בעקבות ועידה אומללה זאת.

אנו פוסלים את אירגון המחבלים כצד למשא-ומתן לא משום שהוא מתקרא "פלשתינאי", כפי שגור-סים רבים ממבקרינו, ביניהם ידידים בעולם, אלא למרות זאת. אנו פוסלים אותו מכל וכל משום שהוא שולל לחלוטין את זכות קיומה של ישראל ורואה את הריסתה והשמדתה של המדינה כיעד רעיוני ומדיני שיש להשיגו באמצעות האלימות והטרור ללא הבחנה. הוא

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה יגאל אלון.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשר יגורנו בא. בביקורת שהשמענו כולנו בכנסת בעקבות החלטת עצי-רת אירגון האומות המאוחדות בדבר הומנת נציגי איר-גון המחבלים לנאום בעצרת טענו, בין השאר, שהח-לטת העצרת תעודד את הפלוגיניסטים בעולם הערבי ותא-כוח על ועידת רבאט החלטות מרחיקות לכת בקי-צונית עד כדי סיכון הסיכוי להתקדמות מדינית במזרח

חברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (תשובת סגן ראש הממשלה) (אלון, הורביץ, שרון, בן-מאיר, לין, חריש) —

אריאל שרון (הליכוד):

מה זה נקרא "מתנחלים רציניים"? האם אלה לא היו רציניים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

זאת דווקא היתה שאלה במקומה, חבר-הכנסת שרון, ואני מוכן להשיב עליה. עלי-פי מיטב המסורת החלוצית, מתיישב רציני הוא מתיישב או קבוצת מתיישבים המעמידים את עצמם לרשות המוסדות המתיישבים ואומרים להם: תנו לנו אפשרות להתיישב במקום שהאסטרטגיה הלאומית תובעת זאת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

האם מתיישבי גוש-עציון לא היו מתיישבים רציניים? ומתיישבי קריית-ארבע אינם מתיישבים רציניים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חבר-הכנסת בן-מאיר, בגוש-עציון המתיישבים רציניים, בקריית-ארבע — מתיישבים רציניים. יש לי הזכות להיות יושב-ראש הוועדה שיישבה אותם במקומות אלה בצורה המסודרת ביותר. ואתה אינך נמנה עליהם.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אבל כידוע לך זה נעשה בעל-כורחה של הממשלה, גם בגוש-עציון וגם בקריית-ארבע.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

זו אגדה שאתם מפיצים. אין לה שחר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

זו מציאות. איך אתה אומר שזו אגדה שאין לה שחר? אילו מאבקים היו עד שהסכמתם לזה?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חבר-הכנסת בן-מאיר, אני מקווה שבסוגיה זו רשאי הבית כולו להתאחד: המדינה לא תסכים ואינה רשאית להסכים להשתלטותה של אנארכיה, ומהינה כוונותיה הטובות כאשר תהיינה, בתחום קביעת המדיניות הלאומית בכל תחום של חינוך, לרבות ההתיישבות. ואלה מבין המתנחלים המפגינים האומרים: או להתיישב במקום שהם בחרו בו בניגוד לרצון הממשלה, או שאינם הולכים להתיישבות כלל — חברי הכנסת, כאלה אינם מתיישבים רציניים, אם כי ביניהם יש מתיישבים רציניים שאני מכיר אותם, והם כבר יושבים על הקרקע.

אמנון לין (הליכוד):

נדמה לי שקיבוץ גינוסר התיישב בשעתו בניגוד להחלטת המוסדות.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אני מקווה שתמצא לי עוד כמה "חטאים" כאלה מנעורי.

אמנון לין (הליכוד):

אני חושב שזה היה מעשה נהדר בשעתו.

אריאל שרון (הליכוד):

בקשתם הם לא נגעו, כי היום שם "אנשים משלנו".

מיכאל חריש (המערך):

תפסיק את הילדותיות הזאת.

איננו תנועה לשיחרור לאומי לעם משועבד. כנופיות הטרור שלו אינן מהוות צבא גרילה למאבק על עצמאות לאומית בשליחותו של עם מיואש. זהו אירגון טרור-ריסטי המבקש לאמץ לעצמו מעמד, אם באמצעות הטרור ואם באמצעים נוספים, שהרי כל מהותו היא טרור. אך יחד עם זאת, טועים אלה בחוץ-לארץ ובארץ המזרחית בהכרח את הציבור הפלשתינאי החי בתחום הממשי של הצבאי שלנו עם אירגוני הטרור והחבלה.

לזהותו של ציבור אתני ורשמי זה, שהוא בעל מאוויים לאומיים משלו, ניתן למצוא פתרון באמצעים מדיניים. ועלינו לחתור להבנה אתו. נסיונו של הצרפתים המאוחדות וויעדת הפיסגה הערבית לתת למחבלים הכרה ומונופולין על ייצוג העם הפלשתינאי עלול לגרום דווקא לפלשתינאים נזק בל יסוער. אין אובדן גדול יותר לציבור הפלשתינאי מאשר היסודות הקיצוניים שבו, המוליכים אותו מדחי אל דחי זה עשרות בשנים.

נכון, צודקים כל אלה שאומרים — ונדמה לי שהבית כמעט מאוחד בגישה זו — שמתן ביטוי לזהות העצמית של הפלשתינאים עדיין אין בו כדי להבטיח את השלום. אולם עם זאת, בלא פתרון לבעיית זהות זו לא יהיה שלום.

מכאן שעלינו לא להיכנס לתכתיבים מבחוץ, גם לא של עמדות קיצוניות מצד גורמים עוינים או כביכול נייטרליים, אשר ציפורני העוינות שלהם מתגלים מיום ליום יותר, ונעשה את עבודתנו עלי-פי תפיסה שלנו. ולא תמיד אנחנו נזקקים לשנות מדיניות משום שאחרים רוצים לכפות עלינו שינוי. אחרים — כוונתי לגורמים זרים, כמובן.

הנה דובר כאן הרבה היום על ההתיישבות. לא אאריך דברים. לפי אמונת ההתיישבות היא ערך בסיסי בחיינו. היא בבחינת נכס לאומי וחברתי, רעיוני ומוסרי. כמובן היא מכשיר מדיני ואסטרטגי אפקטיבי במאמצינו לגבש למפת העתיד של ישראל גבולות בני-הגנה. אך דווקא משום שיש לראות בה, בין השאר — שהרי היא גם מטרה לעצמה — גם אמצעי במאבק המדיני, דין הוא שהשיקול המדיני והאסטרטגי ירדכו אותנו בקביעת תחומי ההתיישבות, מפת ההתיישבות, וקביעת סדר עדיפויות סלקטיבי באורח שוטף על-ידי הממשלה.

חברי הכנסת, במרחבים אסטרטגיים אלה, ולו גם בתחומי הממשל הצבאי בלבד, יש כר נרחב להתיישבות חלוצית, גם כפרית וגם עירונית או עירונית למחצה. ובמקום מעשי הפגנה של התנחלות, אם יעמידו את עצמם מתיישבים רציניים לרשות המוסדות המתיישבים, בין להקמת יישובים חדשים ובין לחיזוק והצלה של יישובים חלשים, תהא בכך תרומה גדולה, תרומה אדי-רה, לחיזוק נוכחותנו השרשית באזורי ספר, מרחבים אסטרטגיים ויצירי תנועה שאין ערוך לחשיבותם.

יגאל הורביץ (הליכוד):

למי אתה שומר עשיו את שומרון?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

תן לי לדבר. תפסיק את השיטה הזאת. אתה יודע את תשובתי מראש.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (תשובת סגן ראש הממשלה) (אלון, שרון, בגין, ישעיהו, שובל) —

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חבר הכנסת שרון, הואיל ואני מאמין שאתה מאמין בהתיישבות, אנא עשה מעשה ודאג להשלמת הגרעינים החסרים באותן משבצות התיישבות חדשות באזורים חשובים מאוד של הארץ, שנמסרו דווקא לתנועה שאתה נמנה עליה, והם נאבקים קשה על קיומם מבחינת חברים בלבד.

אריאל שרון (הליכוד):

החסר ביותר כרגע הוא באזור שכם ורמאללה.

מנחם בגין (הליכוד):

— — — מה יש פה לנקר עיניים?

היו"ר י. ישעיהו:

חבר הכנסת בגין, כשאתה דיברת לא היו קריאות ביניים. תן לסגן ראש הממשלה לדבר בלי הפרעה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

חבר הכנסת בגין, אני מוכן להשיב לשאלה שלך. אמרתי את אשר אמרתי בתשובה להערה שלא היתה במקומה מצד חבר הכנסת שרון. והאמן לי שאני כואב את חולשתו של כל ישוב, ותהא זיקתו התנועתית אשר תהיה, לא פחות מכל אדם הקרוב להתיישבות אחרת. אבל צריכה להיות איוו פרופורציה בין הפגנת התנחלות המונית לבין חוסר האונים המדהים והמדאיג להחזיק שניים-שלושה ישובים בתקן מלא באזורים הרגישים והאסטרטגיים ביותר.

זלמן שובל (הליכוד):

אילו פטפטים אלה?

(חברת הכנסת ג. כהן קוראת קריאת-ביניים)

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כבוד היושב-ראש, ישראל מוכנה ורוצה לשאת-ולתת לפי הפירוש שקבע חבר הכנסת ורפתטי, לשאת-ולתת עם כל אחת ממדינות ערב. אנו חוזרים ונחזור על שאיפה זו שלנו גם כאשר היא נתקלת בסירוב מוחלט מן הצד השני. אין במדיניות כזאת משום פגיעה באינטרסים של ישראל. אדרבה, מדיניות החוץ הישראלית שואפת לדחות מלחמה ככל שניתן או לפחות לאתר אורח למינימום של גזרות, הן על-ידי צירת תנאים, תנאים פוליטיים ותנאי רכש להתעצמות צבאית, והן על-ידי קיום מדיניות של מאמצים לפתרונות מדיניים. ואין סתירה בדבר. אילו חששתי לרגע אחד ששאיפת השלום שלנו יסודה באשליה עד כדי כך שהיא מחלישה את הערנות הבטחונית או מחלישה את המאמצים להתיישבות צבאית, הייתי אומר שהדבר טעון בדיקה. אבל אתם יודעים שאין הדבר כך. ואמנם ארצות-הברית של אמריקה היא בכיסו של חבר הכנסת שרון. ארצות-הברית רוצה ללא ספק בקיומה של ישראל חזקה, המסוגלת לגונן על עצמה בכוחות עצמה, אבל משום מה יש לה גם אינטרסים אחרים במזרח התיכון. ואנו צריכים לנווט ספינה זו בגלים סוערים כדי לקיים מערכת יחסים תקינה עם ארצות-הברית; להיאבק עם ארצות-הברית, לעתים להסכים לדעה, לעתים לדחות דעה. אבל ארצות-הברית היא בכל זאת מעצמת-על שיש לנו עניין בקיום יחסים תקינים אתה. אינני רוצה

בדקה האחרונה או בשתי דקות האחרונות שנותרו לי להיכנס להערכת מצב בין-לאומי גם מבחינה אמריקאית.

אני מאמין שמדיניות השלום של ישראל, גם כאשר איננה משיגה את יעדיה לאלתר, משרתת את האינטרסים של ישראל. נכון, יש ויכוח בכנסת, בין הרוב ובין המיעוט, אם מותר או אסור לעשות הסדר חלקי. טועה חבר הכנסת בגין, על הסדר חלקי דובר עוד לפני שנים רבות, בימי כהונתה של ראש הממשלה גולדה מאיר ושר הבטחון משה דיין. ממשלת ישראל הסכימה לשיחות קירבה שהוצעו על-ידי ארצות-הברית ואילו הצד השני דחה אותן על הסף. מה הפסידה ישראל בנכונותה לשיחות הקירבה כפי שהוצעו על-ידי ממשלת ארצות-הברית?

אנו חוזרים ואומרים: אנחנו מוכנים למשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים. ואם יש לנו תנאים ויש לנו שאיפות, נעלה אותם סביב שולחן הדיון, אם וכאשר נגיע אליו. וכאשר ענינו לד"ר יארינג, שאיננו מוכנים לחזור לקווי שביתת הנשק של 1949, הרי זה נעשה בתשובה לתזכירו שקבע שעלינו לחזור לקווים אלה — הוא ניסה לקבוע זאת בתזכירו — ולא הרשינו לעצמנו להציע הצעות מתגרות כדי לגלגל עלינו את הריחוק הנכונות פוליטית. חשוב מי טורק את הדלת ועל מה טורקים את הדלת, אנחנו או אויבינו. לפי כל הגיון, מוטב שהם יעשו זאת. הרי כולנו, ללא הבדל אופוזיציה וקואליציה, מצטטים ללא הרף דברים שאומרים הם כדי להוכיח שאינם רוצים בשלום. מדוע נאון עמדותיהם בעמדותינו? אם דוחים הם — ידחו הם.

טעות היא לחשוב שמרגע שוועידת רבאט החליטה שירדן אינה מייצגת את האוכלוסיה ביהודה ושומרון אין לנו ולירדן עניין באיזשהו פתרון מדיני. בינינו ובין ממלכת ירדן יש גבול ארוך שאיננו נוגע בכלל ליהודה ושומרון. כל גבול הערבה מיס-המלח ועד ים-סוף, הקו הקודם הוא עדיין הקו הקודם שבינינו ובין ירדן. ויש קו גבול מדרום לטירת-צבי ועד אלחמה, שהוא בינינו ובין ירדן. האם בזה שוועידת רבאט הוציאה מידי עמאן, רבת-עמון, את המאנדאט לשאת ולתת גם בענייני השטחים בגדה המערבית, היא חדלה להיות שכנה של ישראל לאורך גבולות אחרים?

כל הדברים האלה טעונים הבהרה, הבהרה מה קרה בדיוק ברבאט. יש לשמוע גם הערכת מצב של שר החוץ האמריקאי שיבוא משם השבוע. מזור הדבר שמצד אחד מאשימים אותו אנשי הליכוד שהוא מפעיל מסחטה נגד ממשלת ישראל, ומצד אחר מאשימה אותו רק"ח שהוא עושה קנוניות עם ישראל למטרות מלחמה נגד הערבים.

ובכן, חברי הכנסת, אין לנו בשלב זה — אני מסכים עם מה שאמר ראש הממשלה — צורך לקבל החלטות חדשות. אנו נלך ונבחן במדיניות השלום של-נו מה הם הסיכויים להסדר ביניים עם מצרים בתנאים שייראו לנו סבירים. אינני יודע מה גודל הסיכוי להשיג אותו. אולי לפני רבאט היו סיכויים טובים יותר, אחרי רבאט — פחות. לנסות מותר. לנסות — זוהי חובה. אני חושב שזוהי חובה פוליטית וחובה מוסרית בעונה אחת. ואילו זכינו בכך הייתי מו-

חוברת ג', ישיבה ק"ג

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של האחוזיות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (תשובת סגן ראש הממשלה) (אלון); (סיכום הדיון) (ישעיהו, אביעד יפה, קורפו, ורדיגר, לבנבראון, מואב) —

לכן כשם שאין לזרוע אשליות בלב העם, אני מבקש מחברי הכנסת שלא לזרוע בהלה. אנו נערכים מבחינה צבאית כדי להדוף תוקפנות. נפעיל מלוא יכולתנו כדי להשיג הישגים מדיניים.

כוח שעדיין נשארים תמריצים גדולים לצד השני וגם לנו להתור למהלך נוסף שיוביל אל השלום. ואם לאו — חזקה עלינו שנישאר במערך כוחות כזה, שגם אם יהיו נסיגות להפר הסכם, כוחנו אתנו הרבה יותר מאשר רבים בעם סבורים.

### 3. סיכום הדיון

ג. הכנסת קוראת לממשלה ליזום התיישבות בכל שטחי ארץ הקודש.

ד. בשעה גורלית זו על העם היושב בציון להתעורר ולא להתייאש ולהתלכד באמונה בה ובתורתו ולחזור בתשובה שלמה. תשועת ה' כהרף עין.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת לבנבראון, להצעת ס"כום.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיעת רק"ח לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה:

1. הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה המ"טטא מדיניות שלא תקדם את ישראל אל השלום אלא עלולה להוביל למלחמה חדשה.

2. הכנסת מטילה על הממשלה לפעול לחידושה המהיר של ועידת השלום ב"נבנה, בהשתתפות כל הצ"דים הנוגעים בדבר: ישראל, מצרים, סוריה, ירדן ונציגות המוכרת של העם הערבי הפלשתינאי — אירגון השיחרור הפלשתינאי.

3. הכנסת מחליטה, כי ממשלת ישראל תפעל לבי"צוען המלא של החלטות מועצת הבטחון 242 ו"338 לכינון שלום צודק ויציב על היסודות הבאים: נסיגת ישראל מהשטחים שנכבשו ב"1967, כיבוד הריבונות והשלמות הטריטוריאלית של ישראל ושל כל מדינות האזור, כיבוד הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי, לרבות זכותו להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית.

4. הכנסת מגנה את הממשלה על גירוש אישי צי"בור ערבים מהגדה המערבית וממזרח-ירושלים, על הפגזת מחנה הפליטים הפלשתינאיים שברשידיה שב"לבנון וחטיפת מוכתר כפר לבנוני ובנו, ותובעת מה"ממשלה להפסיק פעולות מסוג זה להבא.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת בועז מואב, להצעת סיכום.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):  
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החלטה לסיכום הדיון המדיני מטעם סיעת התנועה לזכויות האזרח:

1. הכנסת קוראת לממשלת ישראל להמשיך לפ"עול למען פתרון מדיני ראציונאלי המבוסס על נכונות לפשרה טריטוריאלית.

2. הכנסת מגנה את החלטת ועידת רבאט וקו"

היו"ר י. ישעיהו:

אנו ניגשים לסיכומים. רשות הדיבור לחבר הכנסת אביעד יפה, להצעת סיכום.

אביעד יפה (המערך):

אדוני היושב-ראש, בשם הסיעות: המערך, חזית דתית לאומית, המפלגה הליברלית העצמאית — הנני מתכבד להציע את הצעת הסיכום הבאה:

הכנסת רושמת לפנייה את הודעה ראש-הממשלה יצחק רבין ודברי תשובתו של סגן ראש-הממשלה ושר"החוז יגאל אלון שנמסרו לכנסת היום, כ' בחשון תשל"ה — 5 בנובמבר 1974, לסיכום הדיון בכנסת בעקבות ועידת רבאט.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים קורפו, להצעת סיכום.

חיים קורפו (הליכוד):

כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא הצעת ס"כום של סיעת הליכוד על הודעת הממשלה על המצב המדיני ועל הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני — הצעה לסדר-היום מטעם חבר הכנסת יצחק שמיר — והגברת הקמתן של האחוזו"יות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת — הצעה לסדר-היום מטעם חבר הכנסת מנחם בגין, מיום כ' בחשון תשל"ד — 5 בנו"במבר 1974:

א. הכנסת דוחה ומוקיעה את החלטות ועידת רבאט.  
ב. הכנסת קובעת כי ישראל לא תנהל שום משא"ומתן, במישרין או בעקיפין, עם אירגוני המרצחים הערביים.

ג. הכנסת קוראת לממשלה להקים האחוזיות בט"חוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות ביהודה ובשומרון.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ורדיגר, להצעת סיכום.

אברהם ורדיגר (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת סיכום של סיעת החזית הדתית התורתית:

א. הכנסת מוקיעה את החלטות ועידת רבאט הש"מות לאל כל נסיון להידברות עם ארצות ערב לקראת הסדר ושלום.

ב. הכנסת קובעת כי לא ייתכן לנהל משא"ומתן עם אירגוני טרור, רוצח נפש, שמטרתם המוצהרת היא השמדת מדינת ישראל.

— הודעת הממשלה על המצב המדיני; הודעותיו של ראש הממשלה בדבר עתידם של יהודה ושומרון וסיני; הגברת הקמתן של היאחזויות בטחוניות והתנחלויות קבע כפריות ועירוניות על אדמת המולדת (סיכום הדיון) (ישעיהו, לנדאו) —

ראת לממשלה להכין תכנית מדינית מחודשת, ברורה, עקבית וארוכת טווח לפתרון הסיכסוך בינינו לבין שכנינו.

היו"ר י. ישעיהו:

אלה כל הצעות הסיכום ועתה ניגש להצבעה.

#### הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ב. מואב לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת א. לבנבראון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת א. ורדיגר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ח. קורפו לא נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

אני מעמיד עתה להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת אביעד יפה.

(קריאה: אבקש למנות.)

#### הצבעה

(קריאות: הליכוד עם רק"ח — יופי!)

חיים לנדאו (הליכוד):

קיבלנו אותם מכם בהשאלה לכמה ימים. סוצ-יאליסם בימינו.

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

63 — חבר-הכנסת אביעד יפה

42 — נגד

הצעת הסיכום שהובאה על ידי חבר-הכנסת אביעד יפה נתקבלה.

היו"ר י. ישעיהו:

חברי הכנסת, חברי ועדת החוץ והבטחון נפגשים בעוד רבע שעה ליציאה.

ישיבה זו נעולה. הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה 11.00.

הישיבה ננעלה בשעה 23.11.